BMC MS 17

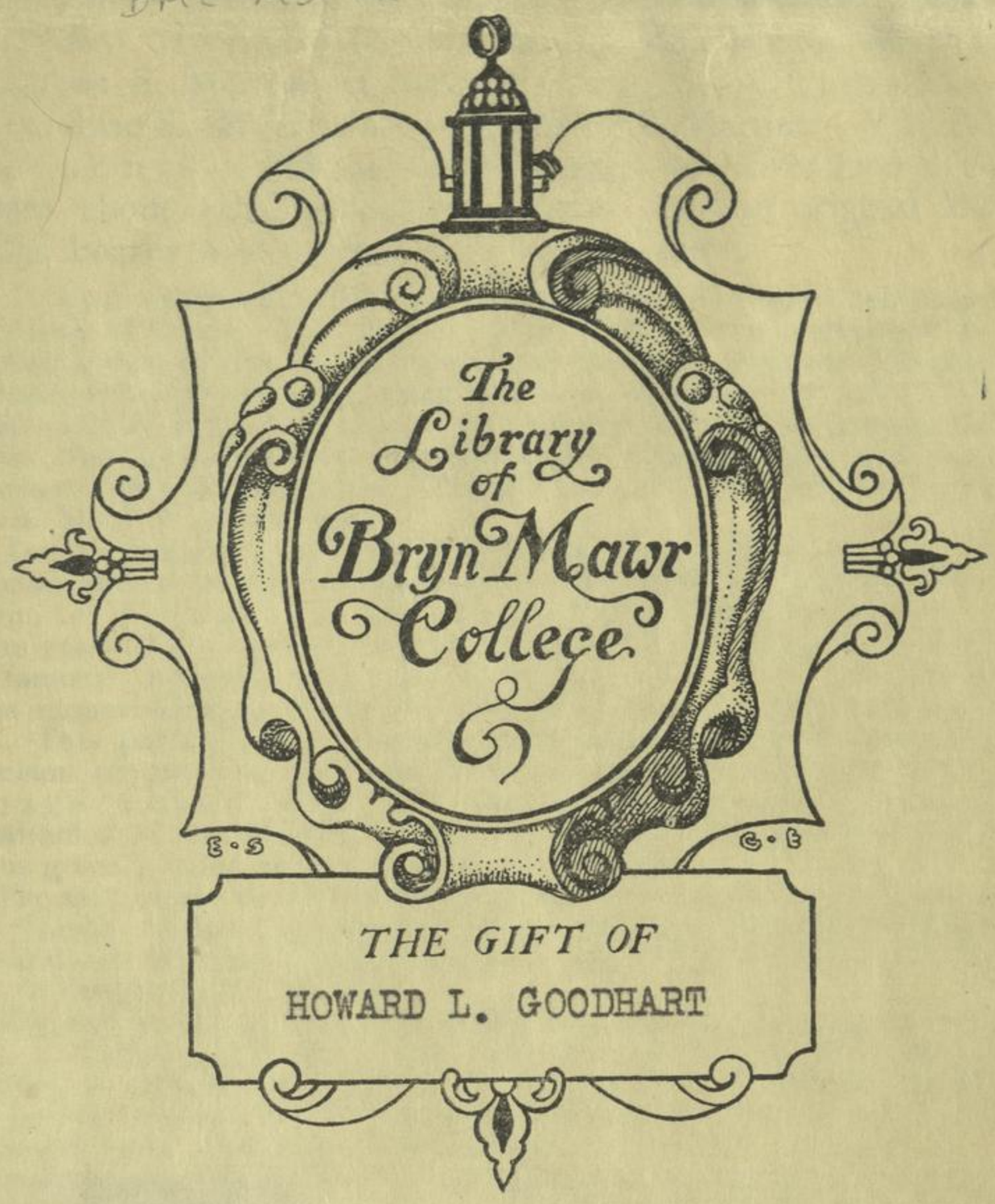

John Haddon Hindley.

Feb. 1943 - Gift of Howard L. Goodhart '22

Feb. 1243 - Gift of Howard & Bowditch

MS 32

EVERVS Desiderio frī kāssimo
salutem. Ego quidem frēr unani-
mis libellum qūe de uita sc̄i
Martini scripseram seda sua cōpri-
mere. & intra domesticos parietes
cohibere decreueram quia ut sum natura īfirm⁹
iudicia humana uitabam ne quod fore arbitror
seuero inculto lectori displiceret. oñiuz q̄ re-
prehensore dignissimus iudicarer qui materiam
diserti meriti scriptoribus reseruabam impudens
occupassem. sed petenti tibi sepius negare nō potui.
Quid. n. esset qd non amori tuo uel cū detrimēto
mei pudoris impendēm. ea tibi fiducia libellum
edidi qua nulliate prodendum reor. quia id
spondidisti. sz uereor ne tu ei iamia sis futurus.
& emissus semel non queat reuocari. Quod si
'acciderit & ab aliquibus eū legi uideris. bona
uerna id alectoribus postulabis. ut res potius q̄z ue
ba ppendant. & equo aīo ferant. Si autes cor tui
tioribus forsitam sermo pruerit. quia regnuz dei
non i eloquentia. sz in fide constat. Nemine
rint etiā salutem seculo. non ab oratoribus. sz
a piscatoribus predicatam. cum utiq; si utile fuis-
set. id q̄z dīs prestare potuisset. Ego eīz cūpmū
animuz ad scribendum appuli. q̄z nephas pu
tarem tanti uiri uirtutes latere. apud me ipē
decidi ut solecismos nō erubescēm. q̄z ñ magna

Phillipps MS
6732.

ista⁊ unq̃ rez scientiam contigissem. Et siquid ex hys studijs olim fortasse lubãssem/totũ id'desuetudine tanti temporis pdidissem. Sz timẽ ne nos maneat tam molesta defensio suppresso sitibi uidet nõie libellis edatur/qd ut frẽi valeat titulum frontis exader/ut muti sit pagina & quod sufficit loquatur materia non loquut auctor.

De secta conuersatõe adolescentie eius & uirtute uel patientia atq; humilitate/et qnte baptismum pfectionem tenuerit.

De clamide diuisa & paupere uestito.

De baptismo orandi & accepto desiderio/& hostibo fidei uirtute supatie. Vbi renũtiauit militie & sctm Hilarium expetijt & postmodum admonitus parentes uisitauit. et qm itimer insidias aduersarij/potenti fide superuerit/& mediolani monasteriũ constituit et insidiantibo hereticis ordinãm insulaz expetierit/& ibi uenena superauerit/& itez sctm Hilarium expetierit.

De Monasterio in pictauis constituto & ibidez chatbecumino mortuo suscitato/& postea baptisma consecuto.

De seruo lupiatu suscitato.

De ordinatione Epatus & pfectiõe humili-

tatis uelamore fecerit Monasterio constructo
& quale exemplo & doctrina discipulos erudiuit.
V bi loarm nõie calicionum fraude immica
destructa ab errore liberauit.
V bi gentium tubas cũ uoluit stare fecit
& cũ libuit abire permisit.
V bi templum antiquissimum diruit & ar
borum pinum sup se ruentem signo crucis
opposito in aliam partem prostrauit & gen
tilium multitudiẽm immensam hoc mira
culo conuerti fecit.
V bi famo incenso ignem domi imminẽtem fide
reppulit.
V bi ad diruẽdum fanum Angelor presidia
meruit.
V bi orationis uirtute pseutorem liberauit.
V bi percussori ferum de manibꝫ excussum nõ
epauit.
V bi paraliticum curauit.
V bi Tetradij seruum a demonio liberauit &
ipm Tetradium a gentilitatis absoluit errore.
V bi demoniaco furenti digitos in os intulit
& confestim purgauit.
V bi ciuitatem de metu barborꝫ liberauit.
V bi leprosum osculo purgauit.
V bi filia Arborij epistule sue tactu sanata est.
V bi paulum benedicti oculos nõ solũ exteriores
sz etiã interiores illuminauit.

Ubi ipe sanctus Martinus p. Angelum curatus est.
Ubi in conuiuio Impatoris presbiteꝛ pretulit
Impatoꝛi & ipi Maximo predixit futura quet
impleta sunt.
Ubi Angeli cũ eo sepe locuti sunt.
Ubi Diabolus cornu cruentũ i manu tenẽs cel
lulam eius irrupit & clarum presbiteꝛ temp
tare conatus ẽ et ꝙ uisibilem se eis formis igꝛ
rebat: & iam i regio habitu & ꝙ eo tpe & m
alijs regiombꝰ figmenta machinatus est.
Ubi ad eum Seuerus plena fide & caritate pre
xit & exponit pfectionem religionis eius/
ut quibꝰ exemplis eos ad timoꝛẽ dñi prouo
carit.
Ꝙ pro inuidis & obtrectatoꝛibꝰ suis semp oraue
rit/ & aduersum omẽs insidias assumpserit/
& caritate sua nullum repulerit & aũm
celo semp intentum ab oratione nunq̃ rela
xauerit.

Martini meritum siquis uult noscẽ primum.
Pernigil insistat: relegens hec oramina discat.
Ardoꝛem fidei: cui semp adultus inhesit/
Inuenet primũ factum putet esse benignum/
Inde probos moꝛes/ sectando spreuit honoꝛes.
Patre ue lorigatus dñi plus gratia ditus/
Pacificus cunctis/ probitatis munẽ functis/
Sobꝛius & castus/ mitis fuit iste beatus/
Seu dñi uotis vigilabat i ombꝰ hoꝛis/

A cxpi nomen rsonabat corde illbre
Compatiens miseris tribuit bona semp egems.
Pertulit insidias hominū sathane q̄ mālignas
Matrem conuertit nō fidos hic fide lesit.
Eruntes doluit peuntes demq̄ luxit.
Tresq̄ suis meritis. morti tulit ansius ipis.
Demones ac pepulit captis dans sigma salutis
Febres pellebat. sanos egros faciebat.
Reges & admonuit miserti carere trusas
Demonicas fraudes subuertit q̄ ysimulantes
Subuenit lapsis memor ipe sue pietatis.

Pleriq̄ mortalium studio & otie secularis
inanitr dediti exinde phēnem ut putabant memoriā vōis sui quesierūt si uitas claror uiror stillo illustrassent. Que res utiq̄ non phēnem quidem sz aliq̄tulum tamen cōcepte spei fructum afferebat. quia & sui memoriam. licet i cassum propagabant. & propositus magnor uiror exemplis non parua emulatio legentib excitabat. Sz tam nichil ad beatam illam eternā q̄ uitam hec cor cura ptinuit. Quid n. aut ipis occasura cū seculo scriptor suor otia profuit. aut quid posteritas emolumēti tulit. legendo hector rem pugnatem aut Socratem philosophātem. Cum eos nō solum imitari stultitia sit sz non acerrime & iam impugnare dementia. Quippe qui humanā uitam prisentib tantū actib esti —

mantes spes suas fabulis animas sepulcris de
dere[n]t. Siquidem ad solam hominū memo
riam se perpetuandos credidere[n]t. Cum hom̄is
officium sit plenem potius uitam q̄ plenā
memoriā querere non scribendo aut pugnādo
uel philosophando sz pie sancte religiose q̄ ui
uendo. qui qdem error humanis ḡris tradi[tu]
i tantū ualuit ut multos tamē emulos uel
manis phie uel stulte illius uirtutis iuuenit.
Unde facturus mihi opere pretiū uideor si
uitam sanctissimi uiri exemplo alijs mox fu
turam p̄scripsero quo utiq; ad ueram sapietiam
q̄ celestem militiam diuinam q̄ uirtutem
incitabunt. in quo ita mihi q̄ ratiōne comodi
ducamus ut non inanem ab hom̄ib⁹ memo
riam. sz eternum adeo premiū expectemus.
Quia q̄ si ipi non ita uiximus ut exemplo
alijs ēē possimus dedimus tamē opam ne is
lateret qui esset imitandus. Igit̄ Sci Martin
uitam scribere exordiar. q̄ que uel ante ep̄atu
uel in ep̄atu gesserit. q̄uis nequaq̄ ad omnia
illius acta p̄tuerim peruenire. adeo ea q̄ quib⁹
ipe tantū sibi conscius fuit nescium. q̄ laudē
ab hominib⁹ nō requirens. q̄ tum i ipo fuit
omnes uirtutes suas latere uoluisset. q̄q; q̄ā
ex his que compta nobis erant plura omisimus
quia sufficere credidimus si tamtū excellentia
notarent. Simulq; legentib⁹ consulendum fuit
ne q̄d hijs superesset copia congesta fastidium. Ob

fecero aut eos qui lectum sunt ut fidem dictis adhibeant neqz me quicqz mihi comptū et probatum scripsisse arbitrentur. Aliqn tacere qz falsa dicere maluissem.

Hilarius Martinus Sabarie pannonioz oppido oriundus fuit sz mitra ytaliam tiem alitus est parentibz secundum seculi dignitatem non infimis gentilibz tamē. pater eius miles primus post tribunus militum fuit. ypermatam militiam ī adolescentia secutus inter scalxeel alas sub rege constantio deinde sub Iulliano Cesare militauit. non tamē sponte qz aparmis fere ām̄s diuinam potius virtute sacramentis puerū inspirauit infantia. Nam cū eet annoz decem tm̄ parentibz ad ecclam cōfugit se qz catecuminū fieri postulauit. Mox mirū in modum totus ī dei opere conuersus cū esset annoz duodecim heremum concupiuit fecisset quoti satis si etatis infirmitas nō obstitisset. actus in aut circa monasteria aut circa ecclias semper intentus meditabat. adhuc ī etate puerili qd postea deuotus implenit. Sz cū editum esset a regibz ut ueteranoz filij ad militiā scriberent. prodente qui felicibz ei actibz inuidebat cui esset annoz quindecī raptus et catenatus sacramentis militaribz implicatus e. uno tm̄ suo comite contentus. cui tam̄ uersa uice ut dño seruiebat. Adeo ut plerūqz ei et calcia

menta ipſa detraheret / & ipē detergēt. Cibum im
caperent hic ſepius miniſtraret. Triennū fere
ante baptiſma in armis fuit. Integrū ab huiſmo
di ſtudio hominū genus implicari ſolet.
Multa illi circa cōmilitones benignitas: mira
caritas / patientia ītā atq; humilitas ultra huma
num modum. Nam frugalitatē i eo laudā nec
eſſe nō eſt / qua ita uſus eſt / ut iam illo tpe nō
miles / ſz monachus crederet / quib; rebus ita ſibi
omēs cōmilitones ſuos deuixerat ut cū miro
affectu uenerarent. Nec dū tamen regenerat
i xpo agebat quēdam bonis operib; baptiſmatis
candidatum aſſiſtere / ſcilicet laborantibus ope
ferre miſeris / alere egentes / ueſtire nudos. Nih
chil ſibi ex militie ſtipendiis preter quotidianū
uictum reſeruabat. Iam tum euangeliū nō ſtrenuꝰ
auditor / de craſtino nō cogitabat.

Quodam itaq; tpe cum iam nichil preter
arma & ſimplicē militie ueſtem hēret
media hyeme que ſolito aſperior ihorruerat / adeo
ut plerosq; uiū algoris extinguēret / obuiuꝫ huic
i porta ambianēſium ciuitatis pauperē nudum /
qui cū preteriret / ut ſibi miſereretur orabat. &
omesq; miſeꝛ preteriret. Intellexit vir deo ple
nus ſibi illum alioꝛm ſuccedere / nō preſumpſit re
ſeruari. Quid tñ agēt / cū nichil preter clamidē
qua inductus erat habebat / tam / & reliqua i opus
ſimile cōſumpſerat. Acrepto itaq; ferro quo accīt
erat / mediā diuidit / partem q̄ ei pauperi tribuit.

reliqua rursus induit. Interea de circūstantibꝫ
ridere nonulli cepezunt. quia deformis esset
& truncatus habitu uidezet. Multi qdez quibꝫ
erat mens sanior altius gemere ceperūt qꝫ nihil
simile fecerunt. Cum utiqꝫ plus hentes ue
stre pauperem sine sua nuditate potuissent.
Nocte igit insecuta. cū se Martinus sopori dedis
set. uidit xpm clamidis sue qua paupez te
xerat parte uestitum. Intuezi diligentissime
dm cepit uestem qꝫ quā dederat uidet agnoscē.
Mox ad angelos circūstantium multitudiez au
dit ihm clara uoce dicentem. Martinus adhuc
Catecuminus hac me ueste contexit. Vere memor
dns dictoꝝ suoꝝ qui ante predixerat. qꝫ diu
fecistis hec uni ex minimis istis michi fecistis
se i pauperē professus ē fuisse uestitū. Et ad cō
firmādum tam bom operis testimoniū. i eodem
se hitu quē paup accepat ē dignatus ostendere.
Quo uiso uir beatissimus non iam ē elatus
humanam sz bonitate dei i suo opere cognoscens
Cum esset ānoꝝ duo de uiginti ad Baptismum
confugit. Nec statim militie renūtiauit tri
buni sui precibꝫ eductus cui contubernius fami
re prestabat. Et. p. transacto tribunatus sui tpe re
nūtiatuꝝ se secule pollicebat. qua Martinus expe
ctatione suspensus p brēmum fere postea qꝫ est
Baptismus consecutus solo scilicet nōie militauit.
Interea irruentibꝫ intra galias barbaris
tullianus Cesar cohacto ingēti exercitu apd

Amplorum ciuitatem dominum caput europe
militibo. & ut est consuetudis. singuli recitabant
donec ad Maximum ventum est. Tum uo oppor
tunum rps existimans: quo petere emissionem
nrq; uo integrum sibi fore arbitrabat. si donatiui
non multo ante acceperat. Hactenus inquit ad
Cesarem militaui tibi. prece ut nūc meam
deo donatiuū tuum piamanus accipiat. xpi
ego miles sum. pugnare michi nō licet. Tum uo
aduersus hanc uocem Tyrannus infremuit dicens
eum meta pugne. que postea die erat futura. no
religionis causa detractare militiam. At Maximus
rapidus. ymo ilbato sibi terrore confirmior. Si
hec tibi ignauie asscribit nō fides. crastina die ante
aciem meam astabo. et i nōie dñi ihu xpi cui
cis. non deo protectus haud galea. hostium cu
neos penetrabo securus. Retrudi ergo i custodiam
iubetur. factumq; fidem dictis. ut mox sue
hanc obiceret. Postero die hostes legatos de pace
miserunt. sua omnia se q; subdentes. Vnde qs du
bitet hanc uocē beati uiri fuisse uirtutē. cuius
stitum sit ut remis ad prelium mitteret. et
q̄uis prius dñs seruire militem suum inter
hostium gladios & tela potuisset. tam nē alios
morte sancti uiolarent. obtutui exemit pugne
necessitatem. Negatio alium pro milite suo xpe
debuit prestare uictorem q̄ ut sub actis sine
sanguine hostibo uictor moreret.

Verum uelim nullum sibi uanum pice

ue ciuitatis ẽpm ciuius tuc ī dei rebus spectata
& cognita fides hẽbat. experiꝝ. & aliqđiu apd
eum cõmoratus. Temptauit aũt idem hylla
rius imposito sibi cum officio sibi cum arriuſi
plicare & ministerio uincire diuino. Sz cum
sepissime restituisset indignũ se esse uocifferans
intellexit uir dei altioris ingenij hoc eum mõ
posse constringi si id ei offitij imponẽt in q̃daz
locus inuiꝛie uideret itaq; exorcistam eũ esse
precepit. quia ille ordinatiõem ne despexisse tanq̃
humiliorem uideret repudiauit. Nec multuz
post admonitus p̃ soporem ut patria parentesq̃
quos adhuc gentilitas detinebat religiosa solici
tudie uisitaret. ex uoluntate sci hyllarij pro
fectus est multis q̃ ab eo obstrictus precibo ac la
crimis ut rediret mestus ut ferunt percoꝛ
nationẽ illam aggressus est. Contestatus ẽ fra
tibo multa se aduersa passuꝝ quod posteaꝛei
probauit euentus. ac primuz inter alpes deuia
secutus incidit ī latrones. Cumq̃ unius securi
eleuatam ī caput eius librasset ictum ferientis
dextre subsistinuit alter uinctis tamẽ post tergo
manibo uni seruandus & custodiendus tradit.
qui eũ cum ad remotiora duxisset paulatiz ab
eo cepit quis nam esset respondit xpianuz se
esse querebat & ab eo arrimet tuc uõ costã
tissime pfitet nunq̃ tam fuisse securũ quia
sciret mihi cordiam dñm maxie ī temptatoꝛibo af
futuꝛam se magis illi dolere q̃ xpi mia ut pote

Latrocinia exercens esset indignus. Ingressus q3 ecia
gelicam disputatiõem. verbum dei latrom predica
bat. Quid longius moror: latro credidit. prosecu
tus q3 Martinum uie rectoridit. orans ut pro se
dñm precaret. Idem q3 postea religiosam agens
uitam uisus ẽ. adeo ut que supra retullimus a
ab ipo audita dicant. Igit Martinus inde pgressu
cũ Mediolanium preteriisset. Diabolus ĩ itinere hu
mana spe assumpta. se ei obuiam tulit. quoten
derat querens. Cumq3 id a Martino responsi ac
cepisset. se quo dñs uocaret intendere. aut ad cuz
quocũq3 ieris. ut quecũq3 temptaueris diabolus
tibi aduersabit. tunc ei prophetica uoce respondit.
dñs michi adiutor est. non timebo qd faciat mi
homo. Statim q3 e conspectu eius immundus eua
nuit. Itaq3 ut aĩo & mente concepat matrem
gentilitatis absoluit errore patre in malis pseue
rante. plures tam suo saluauit exemplo. Deinde
cũ hereses Ariana p totũ orbem & iam maxie ĩta
illiricum pullulasset. cum aduersus pfidiam Sa
cerdotum solus pene acerrime repugnaret. multis
q3 supplicijs esset affectus. Nam & publice iurgijs
celus est & ad extremum de ciuitate ire cõpul
sus. Italiam repetens. Cum inta Galias q3 discen
sus sancti hyllarij qũe ad exilium hereticoz uis coget
turbatam eccliam comperisset. Mediolanium orbis
monasterium statuit. Ibiq3 auxentius auctor &
princeps Arianoz grauissime insectatus ẽ. multis
affectum iniurijs de ciuitate extirpauit. Ceden

dum itaq; tempori opportune arbitratus ad Insulaz
cui Gallinaria nomen ē secessit. comite quodaz pre
sbitero magnaz uirtutū uiro: hic aliq̄diu radi
cibus uixit herbaz4 quo tempore elleborū uenena
tum ut ferunt ozatiam i cibum sumpsit. Sz
cū uim uenem in se crassantis uictna ā morte
sensisset. omnēs periculum ozatione repulit. Sta
tim q; omis dolor fugatus ē. Nec multo post cū secto
hyllario compisset regis penitentia potestatē indul
tam fuisse redeundi. Rome ei temptauit ocam
profectus q; ad urbem est.

Um iam hyllarius paululum pretrisset
ita ē eum uestigijs prosecutus. Cumq; ab
eo gratissime fuisset susceptus haud longe sibi ab
opido Monasterium statuit: quo tempore se ei o
quidam Catecuminus iunxit cupiens sct̄issi
mi uiri instituti disciplinis. pauciś q̄dem interpo
sitis diebz langore correptus cū febricem laborabat.
At tum Martinus forte discesserat ꝙ cū p tri
duum defuisset. regressus exanime corpus in
uenit. ita subita mors fuerat ut absq; baptismate
humanis rebus excedēt. corpus i medio positū tristi
morientium fratrum frequētabat officio. Tum
Martinus flens ꝙ ciulans accurrit. tum uero
tota spiritu mente concipiens egredi cellulam
in qua corpus iacebat ceteros iubet: ac foribz obsera
tis sup examinata defuncti fratris membra pro
tus est. et cū aliq̄diu eorum incubuisset sensit q;
p spiritum dei adesse uirtutem: erectus paululū ꝙ

in deffimeti ore defixus. oroms siue ac mie dm
intrepidus expectabat euentum. Vix qz diuer
fere horar spatium interciss'ent' uidit defuncti
paulatim membris ombz comoueri/ & laxatis
in usum uidendi palpitare luminibz. Tum sco
magna ad dm uoce conuersus gras agens cellu
lam clamore copleuerat. Quo audito q preforib
astiterant statim irruit/ Mirum spectaculu
qd uidebant uiuere que mortuu reliquissent.
Ita redditus uite statimqz baptisma cosecutus
plures postea uixit annos: primusqz apud
nos Martim uirtutum, ut materia ut testimo
nium fuit. Idem tame reffecte erat solitus
se corpore exuuiarum ad tribunal iudicis ductuz
deputandum qz obscuris locis & uulgaribus
uirbis tristem excepisse sniam. tum p duos
angelos iudici fuisse suggestum huc esse pro
quo Martinus oraret. Ita p eosdem angelos
se iussum reduci & Martino redditum uite
qz pristine restitutum. Ab hoc primo tpe beati
tici nomen emtuit. ut qui sanctus iam abbs
omnibz hebat. potens etia de uite apostolicus
haberetur.

Nec multo post dum agnum lupicam
cuiusdam honorati sm seculum uiri
preteriret clamore & luctu turbe plangentis
excitatus. ad qua cu solicitus astitisset. et qs
esset hic fletus inquiret. indicatu unu e fa
milia seruulum laqueo sibi uitam extorsisse. t

Quo cognito cellulam in qua corpus iacebat; ingredit.
exclusis q̄ oīb⁹ turbis suppositis corpori aliq̄ntis p
orauit: mox uiuescente uultu marescentib⁹ oculis
i ora illius defuncti erigit. Lento q̄ conamine
emissus assurgit. Apprehensa beati uiri dextera in
pedes constituit atq; cū eo ita usq; ad uestibulu;
domus turba oīa inspectante processit.

Ub eodem fere tempore Martinus ad
ep̄atum turonice ec̄lie petebat. Sz cui
ei rui a Monasterio suo nō facile posset ruinitus
quidam unus ex ciuib⁹ uxoris langore simula
to ad genua illius prouolutus ut egredere⁹ ob
tinuit. Itaq; dispositis iam ī itinere ciuiū turbis
sub quadam custodia ad ciuitatem usq; deducit.
Mirum īmodum: ingredibilis multitudo nō solū
ex illo oppido / sz eriā ex uicinis urbib⁹ ad suf
fragia ferenda conuenerāt. Una oīm uo
luntas erat eadem uota / eadem q̄ Sententia / ut
Martinum ep̄atu esse dignissimum felicē fore
tali ecclam sacerdote / pauci tamen q̄ non nulli
episcopis / qui ad constituēdum antistitem fue
rant euocati / impie repugnabāt dicentes. S. cō
temptibilem esse ꝓsonam / indignum ee ep̄atu /
hominē uultu displicabilem / habitu sordidum /
crine deformem. Ita apud sue sanctis hec illoy
rum dementia est. qui illustrem uirtutibus dum ui
tupare cupiunt / predicabāt. nec uo hijs aliud fa
cere licuit. q̄ q̄ ep̄s dño uolente cogebat. Inter
ep̄os tamē q affuerant / precipue defensor quidam

dictum restituisse. Vnde animaduersum est grauiter illum lectione pphetica tunc notatu. Nam cū fortuitu lector cui legendi eo die offm erat. intercluſus appto defluisset. turbatis ministris dum expetat qui non aderat. Vnus ex circūstantibꝫ sumpto psalterio quē primū uersum inuenit arripuit. psalmus aūt hic erat. Ex ore infantiū & lactentium perfecisti laudem ppter inimicos tuos. ut destruas inimicū & defensorem. Quo lecto clamor ppli attollitur. pars aduersa confundit. atq; ita hūtum est diuino nutu. psalmū hūc lectum fuisse. ut testimoniū opis sui defensor audiret. quia ex ore infantium & lactentium in maximo laude dm perfecta. & ostensus pariter & destructus ē inimicus.

Am uō sumpto exāta. qualem se q̄tum q; prestiterit. nō est nostre facultatis euoluere. Idem n. constantissime perseuerabat. q; prius fuerat. Et eadem in corde eius humilitas. eadem in uestitu eius uilitas erat. atq; ita plenus auctoritatis & gratie implebat epi dignitatem. ut. nō tm propositum monachi uirtutem q; deseret. Alioq; diu adherenti ad ecclam cellula usus est. Vnde cū inquietudinem frequentantū ferre nō possent duob fere extra ciuitatem mil. in ripa monasteriū sibi statuit. qui locus tam secretus & remotus erat. ut heremi solitudinem nō desideraret. Exuno eiꝰ latere precisa montis excelsa rupem ambiebat. reliquā planitiem liger fluuius. reducto paululū

sinu clauſtat. Una tantū eademq; arcta admodum
uia aditu potebat. Ipē ex lignis contexta cellam ha
bebat. Multi quidem ex fratribus in eundem modu
plerisq; saxo ſuppiecti montis cauato receptacula ſibi
fecerant. discipuli ſūo octuaginta erāt. qui ad exēplu
beati magiſtri inſtituebantur. Nemo ibi q̄q̄ ppriū
habebat. omnia i medio conferebant. non emere aut
uendere ut plerisq; monachis moris eſt. quicq; lice
bat. Ars ibi exceptis ſcriptoribus nulla habebat. cui
tamen opi minor etas deputabat. Maiores oēs omi
uacabant. Rarus unq̄q; extra cellulam ſuam egreſ
ſus niſi cū ad locum orationis conueniebāt. Cibū
unum oēs poſt horam iciunij accipiebant. Vi
num nemo nouerat niſi quē infirmitas coegiſ
ſet. Plerisq; camelorū ſetis ueſtiebant. Molior ibi
habitus pro crimine erat. quod eo magis ſit mi
neceſſe eſt narrare. q̄ multi inter eos nobiles
habebant. q̄ longe aliter educati ad hanc ſe hu
militatem & patientiam coegerant. plurēſq; ex
his poſtea epos uidimus. que ī. eet ciuitas aut
eccliā. que non ſibi de Martini monaſterio cupēt
ſacerdotem.

Sed ut reliquas uirtutes eius quaſi in
ſpātia aggrediar. erat autē longe ab opi
do proxime monaſterij locus. quē falſa hominū
opinio uelut conſepultis ibi martiribus ſacrauerat.
Nam & alatere ibi aſſiduis epis conſtituti ha
bebat. Sz Martinus non temere adhibens in certis
fidem abbis qui maiores natu erāt ꝓbris ut cleuiſ

flagitabat nomen sibi martiris seu tempora+
passionis ostendi. Grandi se scrupulo primo-
rum: qm nichil certi constans sibi maiorū me-
moria tradidisset. Cum aliq̃diu q̃ à loco illo
se abstinuisset. nec derogans religiõi/qz in-
tus erat nec auctõitatem suam uulgo accomo
dans/ne suspitio cõualesceret. quadam die paul-
lum secum adhibitis fratribus ad locum pgit. deinde
sup sepulcrum astans orauit ad dñm/ut quis
esset uel cuius meritis sepulcrus ostenderet. Tũ
conuersus ad leuam uidit ppe assistere umbram
sordidam ad truncum. Imperat nomẽ meritũ q̃
ut loquerent. Nomen edidit. De crimine con
fitet̃ latronẽ se fuisse ob scelera peussum. Vulgo
erime celebratum sibi. cũ martiribus nichil esset
comune/cum illos glia se pena reminet̃. Mirum
medium uocem loquẽtis/qui aderant audiebant/
psonam tñ nõ uidebant. Tum Martinus quid
uidisset exposuit. uulsit q̃ ex eo loco altare qd
ubi furat submoueri/atq; ita populum superſti
tionis illius absoluit errore.

Ccidit aũt i sequẽti tpe dum ite agẽt/
ut gentibus cuiusdam corpus. quasi ad
sepulcrum cum superstitiose funẽ defricat̃/ ob-
uium habet: conspicatus q̃ eminus uementem
timebam/quid nam id esset/ignarus paululuz
stetit. Nam cũ frez qnq̃ passuũ itervallũ
erat. ut difficile fuerit dignoscẽ quid uidẽt.
tamẽ q̃ rusticam manũ gerebat/& agente

uentro lmtrahmina corpori subiecta uolitarent
profanos sacrificioz ritus agi arcebit qz essent
hec galloz ruſticis consuetudo / simulacra demo
num / candido tecta uelamine / miſra / pagos
suos crucifixore dementia . Eleuato igit in ad
uersum signo crucis impauit turbā nō moue
ri de loco / onus qz deponere / hic uō mirū modū
uideres miseros primū uelut fixa riguisse .
deinde cū primū moueſe sūmo conamine in
trorsum / ultra accedere non ualentes / ridicu
lam uestigiorum rotabant / donec uicti corpoꝝ
onus deposuit . Attoniti & semet inuicem
aspectantes / quidnam sibi accidisset tacite
cogitabant . Sz cū beatus uir compesset / exe
quiaz esse illam frequetiam nō facturā / eleua
ta rursum manu / dat eis abeundi & tollen
di corporis potestatem . ita eos & cū uoluit stare
compulit / & cū libuit abire permisit .

Tem dum in uico quodam templum
antiquissimum diruisset & alioꝝ
pinum / que fano erat proxima / esset aggressus
excidere / tum uō antistis loci illius accepta /
gentiliuꝫ turba cepit obsistere / Et cū idem
illi dum templum euertit impune dnō ge
uisset / succidi arborem nō patiebant . Illic eos
sedulo commonere / nichil esse religiosis / stupite /
deum potius cui seruirēt ipse sequerent . Arbo
rem illam excidi oportere qz esset demoꝝ
dedicata . Tum unus ex hijs q erat audacioꝝ

ceteris. Si hēs inquit aliquid de deo tuo quē
dicis te collere fiduciam. nos met ipi succi-
demus hanc arborem tu ruentem excipe. &
si tecum est tuus ut dicis dns euades. Tum ille
itrepidus confisus i dnō factuiū se pollicetur.
Hic iō ad istiusmodi cōditiām omis illa gen
tilium turba cōsensit. facilemq; arboris suc
habuere iactiram. si inimicus factor suoq; ca
su illius obruissent. Itaq; cū una i ptem pi-
nus illa esset accliuis. ut nē esset dubium
quā i ptem succisa cōrueret. eo loco uinctus
statuitur. pro arbitrio rusticoq; quo arbore esse
casiram nemo dubitabat. Succidē igit ipi
suam pinum cū ingenti gaudio letiaq; cepe-
rant. Adeat eminus turba minantium. iam
q; paulatim nutare pinus & ruinam suam
casira minitari. psallebant eminus monachi.
& piculo iam ppiore conterriti spem omem
fidemq; pdiderant. solam martim morte ex-
pectantes. At ille confisus i dnō itrepidus
bpib cum iam fragorem sui pinus concidē
edidisset. iam cadenti iam sup se ruenti ele-
uata obuiam manu signum salutifere crucis
opponit. Tum iō turbinis modo retroactam
putaces diuersam i ptem ruit. adeo ut rusti-
cos qui tuto i loco steterat pene prostrauerit.
Tum iō i celum clamore sublato gentiles stu-
pere miraculo. monachi fleze pregaudio. xpi
nomen i cōne ab oībus predicē. satisq; cōstat

§

~ eo die ~

§

eo die ſalutem illi uemiſſe regiom. Nam nemo
fere ex ĩmam illa multitudie gentiliu fuit:
qui nõ ĩpoſitione manus deſiderata. dmz ẏhuz
relicto ĩpietatis errore/ecclidezit. Et uere ante
martinum pauci admodu/ymo pene nulli ĩ
illis regiombz xpi nomen ceperat. Quod adeo
uirtutibz illius exemplo qz cõualuit. ut uz
ibi nullus locus ſit/ qui nõn aut eccleſſ fre-
quẽtiſſimis/aut monaſteriis ſit repletus.
Nam ubi fanã deſtruxerat/ſtatim aut eccle-
ſias aut monaſteria conſtruebat.

Ec minoru ſubidem fere tempus
eodem ĩ opere uirtutem edidit. Nam
cum in uico quodam fano antiquiſſimo ex ce-
lebrimo ignem ĩmiſiſſet/ in pximã ymo adhe-
rentem domum/agente uento flamaru globi
ferebant. Quod ubi martinus aduenit rapi
do curſu tectum domus ſcandit/obuium ſe
aduenientibz flãmis ĩferens. Tum uõ miriſimo
dum cernerez contra uim uenti ignem reto
queri/ut impugnãtium inter ſe elementoz
quidam conflictus uideret. tta uirtute Mar
tini ibi tantum ignis eſt opatus ubi iuſſus e.

N uico aut cui Leprohum nomen eſt:
cum idem templum opulentiſſimuz
ſupſtitione religionis uoluiſſet euertere: reſti
tit ei multitudo gentilium adeo ut nõ abſq
iniuria ſit repulſus. ttaqz ſeceſſit ad pxima loca
ibiqz p triduum cilicio tectus/ & cinere ueluma

semp atq; orans precabat ad dñm. Vtq; templum
illud euertere humana manus non potuisset.
uirtus illa diuina dirueret. Tunc subito ei
duo angeli astati atq; scutati instar militie ce-
lestis se obtulerunt dicentes: missos se a dño
ut rusticam multitudiem fugarent: presidiu
q; Martino ferrent: ne quis dirm templū diruere
ret obsisteret. Rediret g; et opus ceptum ple-
ret. Itaq; regressus ad uicum inspectantibꝫ
gentilium turbis/et quescentibꝫ diuum pfanū
edem usq; ad fundamenta diruerat: aras oēs
atq; simulacra redegit in puluerem. Quo uiso
rustici: cū se intelligerent diuino nutu obstu-
pefactos atq; peteritos: ne ep̄o repugnarent
omes fere in vnum dñm credidernt: clamā-
tes palam & confitentes deum Martinū co-
lendum. Idolo negligenda que sibi adesse
non possent.

Vid etiam in pago eduorum gestum
sit referam. Vbi diuum templum itidē
euerteret furens gentilium rusticoꝝ ī eum
irruit multitudo. Cum q; audacior ceteris
strictis eum gladio peteret reiecto palio nudā
ceruicem percussori prebuit. Nam nō cunctatus
ferire gentilis: sꝫ cum dextram altius extulis-
set reclinis ruit. Consternatusq; diuino
metu uictam precabatur.

Ec dissimle huic fuit ystud/cū eum
idola destruentem q̄dam fere uolu-

ſet: in ipo actu ferrum de mamb⁹ excuſſum nō
compaciuit: plezuq; aūt cōtradicentib⁹ ſibi +
ruſticis: ne eor⁹ fama deſtrueret / ita predicatōe
ſancta gentilium aīas mitigabat. Vt luce eīs
ueritatis oſtenſa ſpi ſua templa ſ'ſtruerent.
curationum uō tam potens in eo gr̄a erat / ut
nullus fere ad eum egrotus accesſerit / q non
continuo 2ceperit ſanitatem / qd ut ex conſe
quenti liquebit exemplo.

Reuera puella quedam dira paraliſis
+ egritudine tenebat / ita ut iam per
multum tps nullo ad humanos uſus corpor⁹
officio fungeret. orīm ex parte premortua uix
tenui ſpū palpitabat. Triſtes ad ſolam funeris
expectatiōem aſſiſtebant pp̄inqui. Cum ſubito
nuntiat ad ciuitatem illam uenisſe Maximus.
Quod ubi pater puelle comperit. capit exami
mis profilia rogaturus. Et forte ia Maximus
eccliam fuerat ingreſſus: ubi inſpectante populo
multis ex aliis ep̄is p̄ntib⁹ euulans senex genua
eius amplectit dicens: filia mea morit miſera
one langoris / & ex ipa ē morte crudelius ſolo
ſpū uiuit iam carne premortua. Rogo ut ad
eam adeas atq; benedicas. Confido. q. ex pte
reddenda ſit ſanitati. Qua ille uoce cōſtitus
obſtupuit / & refugit dicens / hoc fieri nō eſſe
uirtutis / senem errare iudicio / nō eſſe ſe dignū
p quē dns ſignum uirtutis oſtenderet. p̄ſtare
iuhemētius flens pater / & orare cepit / ut

examinem uisitaret: postremo accusantibus
epis re compulsus descendit ad domu puelle:
ingens turba pre foribus expectans: quidnam de
sexuus esset facturus: ac primumque erat illi
familiaria istiusmodi rebus arma: solo pro-
stratus orauit. Deinde egram intuens dnm
sibi oleum postulauit. Quod cu benedixisset i
os puelle uim sci liquoris infudit: statim q
uox reddita est. Tum paulatim singula cum
tactu eius ceperunt membra uim sescere donec
firmatis gressibus populo teste surrexit.

Odem q tempore Tetradij cuidam pro-
consularis uxi sexuus demonio cor-
reptus dolendo exitu cruciabat. Rogatus ergo
Martinus ut ei manu imponeret/ deuin
eum abse iubet/ sz neq spus nullo profecto
modo excella in qua erat potuit: ita in aduc-
nientes rabidis dentibus seuiebat. Tum Tetra-
dius ad beati uiri genua adiolui orans ut
ad domum in qua demoniacus habebat ipse
descenderet. Tum ille Martinus negare se p-
fam & gentilis domum adire non posse: Nam
Tetradius eodem tpe adhuc gentilitatis errore
implicitus tenebat. Sponsondit ergo se si de-
pulso demon fuisset exactus xpianum se fore.
Ita Martinus imposita manu pulso immundum
spum eiecit. Quo Tetradius uiso dnm nostru
ihm xpm credidit statim q catechumis factus

nec multo post baptizatus est. semp q; Martinum salutis sue auctorem miro colluit affectu.

Et idem tempus i eodem oppido iquilinus patrisfamilias cuiusdam domus in limine ipo restitit dicens. horribile iacuo demonium se uidere. Cui tam ut discederet imperet quedam e familia qui i introis pte editum morabat arripuit seuire dentib; miser ccepit. & obtuos quoscuq; lamare comota domus familia turbata ppls in fugam uersus. Martinus se furenti obiecit ac primu stare eum precepit. Sz cu dentib; fremeret hiantq; ore morsum minabat. digitos ei Martinus intulit. Si hes inquit aliquid potestatis hos devora. Tum illo ac si candens ferrum faucib; accepisset. longe reductis. dentib; digitos bti viri uitabat attingere. Et cu fugeret de obsesso corpore pems & cruciatib; cogeret nec tamen ei exire pos liceret. feda relinquies uestigia fluxu uentris egestus est.

Nterea cu demetu & impetu barbaror; subita ciuitate fama turbasset. demoniacu ad se exiberi iubet. tmpat ut an uerus esset hic nuntius fateret. Tunc confessus est sexdecim demones fuisse qui rumorem hunc p ppm dissemina[ve]rat. Ut hoc saltem metu ex illo Martinus oppido fugaret. barbaros nichilminus quia ixruptiq;

cogitare. ita cum hec ĩmundus ſpūs media ecclia
fatigaretur metu & ꝓturbatiõe ꝓtin ciuitas libera
ta eſt.

Quid parisium uiõ dum portum ciuitatis
illius magns secum turbis eumtibꝫ in
troiret. Leprosum miserabile facie orrentibus
cunctis osculatus est. atqꝫ benedixit. statim qꝫ
oĩm malo emundatus. postea die ad eccliam ue
niens nitenti aute gras agens pro sanitate quã
recepezat agebat. Sz hec hoc pretereunduz est/ qꝫ
frmbrie uestimenti eius/ ciliciũ qꝫ detracte/ cre
beaꝫ sup infirmitatibꝫ egere uirtutes. Nam cũ
aut digitis illigate/ aut collo indute sunt plepe
ab egrotantibꝫ morbos effugauerũt.

Rborius aũt vir prefatorius sancti ad
modum & fidelis ingenij/ cũ filia el
grauissimis quartanis febribꝫ quateret. eptam
Martim/ que casu ad eum delata fuerat/ pectori
puelle in ipo accessu ardoris inseruit. statim qꝫ
fugata febris est. Quezes apud Arborium ĩtan
tum ualuit/ ut statim puellam deo uoueret/
& ꝑpetue uirginitati dicaret. profectusqꝫ ad
Martinum puellam ei presens/ ob uirtutũ el
testimonium/ que pabsentem licet curata eet
obtulit. neqꝫ abalio eam qꝫ a Martino habitu
uirginitatis impositu passus est consecrari.

Aulmus iõ vir magn postmodum fu
turus exempli cũ oculum grauiter dole
re cepisset/ & iam pupillam eius crassior/ et

puprillam eius crassior nubes subducta texisset/
oculum eius Martinus penniculo contigit. pri
stinam q; ei sanitatem sublato om̄i dolore resti
tuit.

Pse aut̄ cum casu quodam esset de
cenaculo deuolutus & p̄ contiguos
scale gradus decidens multis uulneribꝫ esset
affectus. cū examinari iaceret i cellulam. & in
modicis doloribꝫ cruciaret. Nocte ei angelus ui
sus est elicere uulnera/ & salubri unguine cō
tusi corporis membra contigē/ atq; ita postero
die restitutus est sanitati/ ut nichil unq; pe
tulisse i comodi putaret. Sz q; longum ē ire p
singula/ sufficiant hec uel pauca de pluribꝫ/ satis
q; sit nos & in excellentibꝫ non subtrahē ueri
tatem/ & in multis uitare fastidium/ atq; ut
minora tantis inseram q̄uis/ ut ē rūa etas tē
poz/ quibus iam deprauata om̄ia atq; corrupta sit
ut prīe precipuū sit adulatiom regie sacerdotale
non cessisse constantiam.

Vn ad Impatorem maximum ferocis
ingenij uirum & bellorū ciuilium ui
ctoria elatum/ plures q; diuersis partibꝫ ēpi con
uenissent/ & fedā circa principem om̄iū adu
latio notaret/ se q; diligenti incōstantia regie dig
nitatis sacerdotalis dignitas subdidisset/ in solo Mar
tino apprica auctoritas p̄manebat. Nam & si pro
aliquibꝫ supplicandum Regi fuit. Impauit potius
q; rogauit/ & admonitio ei frequēter rogatus ab

stinuit dicens se mente eius participem esse no
posse: qui imperatores unum regno alterq; uita
expulisset: postremo cū Martinus se nō sponte
suscepisse affirmaret: q; impositam sibi a militib;
diuino nutu regni necessitatem armis defen-
disse: & non alienam ab eo dei uoluntatē uide-
ri nec se iam incredibili euentu uictoriā fuisse
nullum q; ex aduersariis nisi in acie obcubuisse: ta-
dem uictus ultatione uel precib; adcōuiuium ue-
nit: mitissimo animo gaudente rege q; id impetrasset.
Conuiuae autē aderat ueluti ad diem festum euo-
cati summi atq; illustres uiri: profectus idem q; con-
sul eiusdem uir quo nichil umq; illo iustius fuit:
Comites duo summa potestate prediti filii regis q;
patruus: medius inter hos Martinus presbiter ac-
cubuerat: ipse autē sellula iuxta regem posita
consederat: Ad medium fere conuiuium ut mo-
ris est: patera regi minister obtulit: Ille secto
a medium epo potius dari iubet: expectans atq;
ambiens: ut ab illius dextra potiulum sumeret:
Q; Martinus ubi ebibit pateram presbitero suo
obtulit: nullum scilicet existimans dignorem
qui posset prius bibere: Nec integrum sibi fore: si
aut regem ipm aut eos qui a rege erant prem
presbitero pectuliset: Quod factum imperator oēs
q; qui tunc aderant ita admirati sunt: ut hoc
ipm eis in quo cōtempti fuerant placuerit: adt-
estantur q; p oīne palatium fuit fraisse Mar-
tinum in regis praendo: quod infamiae uidebat

ẽpor nemo fecisset. eidem ꝙ maximo longe ãn
predixit futura. Vt si ad Italiam ꝓgred quo ire
cupiebat bellum valentiniano Imperatori ĩferẽs
crederet se primo quidem impetu futurum uictorem
ꝙ paruo post tempore esse peritum. Quod quide
ita uidimus. Nam primo aduentu eius valenti
nianus ĩ fugam uersus est. Deinde post ãnum
fere resũptis uiribꝫ captum inter Aquileie mu
ros maximum interfecit.

Constat aũt & angelos plenũꝫ uisos ita
ut conserto mutuo apud eum sermone
loquerent.

Fabolum uo tam cõspicabilem & subito
oculis hẽbat ut sue ĩ propria substantia se
continẽt sue ĩ diuersas formas spiritales ꝙ mo
dias transsiluisset qualibet abeo sub imagine
uideret. Quod cum Diabolus sentiret se effingere
non posse conatus est cum frequenti
fallere non posset
cornu bouis
ingenti fremitu
ꝙ ostentans
Vnum de tuis modo.
precepit p singulos
fluisset affectus.
Monachis. ꝛ
ut uehiculo

iubet & aliquos ire ei obuiam. Itaq; haud lõge
a monasterio exanimis mutuit. extremum tã
spiritum trahens indicat fratribꝫ casum mortis
& uulneris. Iunctis. s. bobus. dum dissoluta
artuus loza confringit. bouem sibi excusso ca
pite inter inguina cornu misisse. Nec mul
to post uitam reddidit. Videris quo iudicio
dñi diabolo data fuit hec potestas. In maximo
illud mirabile erat q nõ solum hoc quidẽ sup
retulimus sed multa ustiusmodi si tonens ac
cidissent. longe ante perpendebat. & sibi nũ
tiata fratribꝫ indicabat. Circuctes aut diabo
lus dum mille nocendi artibꝫ sanctum uiꝝ
tabat illudere uisibilem seu formis diuer
sissimis ingerebat. Nam interdum si ionus
plenus plenus Mercurius. plerumq; seueris
ac Minerue tranfiguratum uultibꝫ offere
bat. Adhuc his que semp mentis sancto se
ruicijs & orationis auxilio protegebat. Au
diebat plerumq; cantica. quibꝫ illum turba
demonum per diuersis uocibꝫ increpabat. sed
om. a
ab eis. Testabatur etiam aliquos ex fratribꝫ
audisse demones. p. otonius Maximum
quendam ex fratribus de monasterio. qui intra Monasteriũ
habitabat. fratribus quidam diuersis ex
tra ordinem pulsantibus. conuersos postu
lare. Quibus ille. p. otonius. Maximum
non esse. Cui illi. Quid ergo. Ille. Maximum
in oratorio esse. Cui illi. Quid ergo. Ille.
Maximum in refectorio esse. Cui illi. Quid
ergo. Ille. Maximum in coquina esse. Cui
illi. Quid ergo. Ille. Maximum in horto esse.
Cui illi. Quid ergo. Ille. Maximum in cella
sua esse. Cui illi. Quid ergo. Ille. Maximum
cum omnibus simul. Cum singulos
interrogasset. Ille. p. otonius. Maximum
respondisse

constanter. antiqua delicta melioris uite conuersatione purgari. & p misericordiam dñi absolui eos esse peccatis q peccare desinerent. contradicente diabolo non ptinere ad uiciam criminosos. & semel lapsis nullam uiam dñm prestare eternam. Tunc i hanc uocem fertur exclamasse Martinum. Si tu ipe o miserabilis ab hominum infectatione desistes & te factor tuor uel hoc tempore cui dies iudicii in proximo est ostendet. ego tibi uo consulus in domino xpi miam polliceor. O q̄ fida de dñi pietate presumptio in qua et si auctoritate prestare non potuit ostendit affectum. Et q̄ de diabolo eius q̄ astutiis semno exoratus est nō abre uiauit. Licet extrinseus referre quod gestum est q̄ & quedam in eo Martini uirtutum portio & et res digna miraculo recte memorie mādabit in exemplum cauendi. si quid de meops uspiam tale contigerit.

Laxus quidam nōie adolescens nobilissimus mox p̄sbr nūc felix beatus excessu cum relictis oīb̄ se ad Martinum contulisset. breui tpe ad summum fidei uirtutis q̄ omnium culmen emituit. Itaq̄ cū haud longe sibi ab epi Monasterio tabernaculū constituisset multi q̄ apud eum fres cōmorabant. Iuuenis quidam Anatholus nōie sub professione monachi omem humilitatem atq̄ innocentiam mentitus habitauit q̄ aliq̄diu in conuentu cū ceteris. deinde procedente tempore angelos apud se loqui solere

dicebat: Cumq; fidem nullus adhibuit signis
quibusdam plerosq; ad credendum cohortabat.
Postremo eosdem processit ut interesse ac deum
angelos discurrere predicaret. Iamq; se unum
ex yphetis hec uolebat. Clarus tñ nequ ad cre
dendum cogi poterat. Ille enim nam dñi & pre
sentes plagas cum sancto nõ credet commatus.
Postremo in hanc uocem erupisse fertur. Ecce
hac nocte uestem m candidam dns de celo da
bit quã indutus in medio uestrum diuersa
bor. Itaq; uobis signum erit me mdeesse &
uirtute qui dei ueste dotatus sm. Tum uero
oculis omnium ad hanc professionem expectato.
Itaq; ad mediam fere noctem fremitu multitu
dinum cõmoueri omnem monasterii locum uisus
est cellulam aũt quandam adolescens contine
bat crebris ceteros micare luminibus: fremitu
q; in ea discretum & murmur quoddam
in ea multarum uocum audiebat. Deinde facto
silentio egressus unum de fratribus ad se uocat
tunicam q; ei quam erat indutus ostendit. ob
stupefactus ille conuocat ceteros. Ipe. N. clarus
accurrit. adhibitoq; lumine uestem omes diligẽ
ter inspituit. Erat aũt summa mollitie candor
eximio micanti purpura. nec tñ cui esset qlis
aut uel erit poterat cognosci curiosius tñ oculis
aut digitis attractata non aliud q; uestis iude
bat. Interea clarus frẽ admonet ora orationi
instare ut manifestius ei dns quid nam esset

ostenderet. ⁊ tacꝫ reliquũ noctis ymmiſ psal-
mis ꝫ consumit. At ubi illuxit dies appre-
hensum dextera trahere ad Martinum uole-
bant: bene consci illudi illum arte diaboli nõ
posse. Cum nõ retrahi ac reclamare miser cepit.
interdictum ꝫ sibi esse dicebat ne se martino
ostenderet. Cum ꝫ minutum ire compelleret
inter trahentium manus euanuit. Unde ꝙs
dubitet hanc etiã Martini fuisse uirtutem.
ut fantasiam suam diabolus/ cum erat Mar-
tini oculis ingerenda/ diutius tegẽ nõ posset.
Animaduersum est tamẽ eodem fere tpe fuisse
in hyspania iuuenem qui cũ sibi multis signis
auctoritate pauisset/ eoruꝫ clarus est/ ut se-
heliam profiteret/ quod cum plerisꝫ temere
ut se xpm esse diceret/ in quo etiã adeo illu-
sit ut eum quidam epũs Rufus nõie/ ut ⁊
deum adoraret/ propter quod eum postea ab
episcopatu deiectum uidimus. plerisꝫ etiã
e hatribus nobis retulerũt/ eodem tpe in orien-
quẽdam extitisse/ qui se ⁊ohannem esse iacta-
ret/ ex quo coniicere possimus istiusmodi ⁊
pseudo pphetis existentibus antixpi aduentũ
imminere/ qui tam in istis misterium iniqta-
tis operat. Nec eiz preterendum uidet/ qđ
Martinum sub eisdem diebus diabolus arte cep-
tauerit.

Quadam eiz die ꝓmissa prece ꝙ cũ
cumbentis ipa luce purpurea ut

faciliꝰ claritate assumpti fulgoris illuderet / ue-
ste etiã regia inductus diademate ex gẽmis auro
q̃ rochimitus / calcꝰ aureo illutꝰ / serẽno ore leta
facie / ut mihil minus q̃ diabolus putaret oratiõ
in cellula astitit. Cumq̃ Martinus p̃mo aspectu
eiuꝰ fuisset exhilaratus: diu multumq̃ scilẽtiu
tenuerunt. Tum primus diabolus. Agnosce inquit
Martine / quẽ cernis: xp̃s ego sum descensurus
ad terras / primus me tibi manifestare uolui. Adhec
cum Martinus taceret / nec quicq̃ responsi referret /
iterare ausus est diabolus professionis audatiã.
Martine quid dubitas credere: cum uideas +
xp̃s ego sum. Tum ille reuelante sibi sancto spiritu
ut intelligeret diabolum esse nõ deum. Non se
inquit dñs ihesus purpuratum & diademate
refulgentem uenturu esse predixit. Ego xp̃m
nisi in eo hãitu forma q̃ passus est / nisi cruꝰ
stigmata preferentem uenisse non credam.
Ad hanc uocem ille statim ut fumus euanuit
et cellulam tanto fetore compleuit / ut ĩdubia
indicia relinquẽt diabolum se fuisse. Hec ita
gesta ut supra retulimus / ex ipius Marti
ni ore cognoui / ne quis forte existimet fabu
losum.

Am cum olim audita fide / et uita
atq̃ uirtutibꝰ / desiderio illius estue-
remus / gratam nobis ad eum uidendum pe-
regrinationem suscepimus. / Simul quam ar-
debat animus uitam illius scribere. primo ipso

in ꝯtum ille interrogari potuit ſiſcitati ſimus
ptim ab his qui interfuerūt ut ſolebant agno
ſcimus quo quidem tempore credi nō poteſt.
qua me humilitate qua benignitate ſuſcepit
congratulatus plurimū & gauiſus ī dnō q
tanti eſſet habitus a nobis quem peregrinatę
ſuſcepta expetiſſemus. Miſerum me pene non
audeo confiteri cū me ſcto cōuiuio ſuo dignatus
eſſet adhibere aquā manibꝫ nr̄is ipe obtulit. ad
ueſperum aūt ipe nobis pedes abluit. Nec remi
ſit contrarie conſtantia fuit ita auctoritate illi
oppreſſus ſum ut nephas putarem ſi nō acqui
eſcerem. Sermo aūt illius non alius apud nos
fuit qꝫ mundi hui illecebras & ſeculi onera re
linquenda ut dīm ꝓpriū liberi expediti qꝫ ſequa
mur. preſtantiſſimuꝫ qꝫ nobis pn̄tiuꝫ tempoꝛꝛ
illuſtris viꝛ paulum cuius ſiꝑ mentiā fere
mus exemplum ingerebat qui ſummis opibus
abiectis xp̄m ſecutus. ſolus pene his temporib
euangelica precepta cōpleuiſſet. Illum nobis ſęm
dum illum clamabat imitandum beatum qꝫ
eſſe pn̄s ſeculum tante fidei uirtutis qꝫ exhibens
doctrinę tum. cum ſim Sentiam dn̄i diues et
poſſidens multa. uendendo oīa & dando pau
peribus quod erat facti impoſſibile poſſibile fe
ciſſet exemplo. iam uō in uerbis & cōfabulatōe
eius ꝑpta grauitas ꝑpta dignitas erat. ꝑ alacer
qꝫ efficax ꝑpt exoluendis ſcripturaꝝ qſtionib
promptus & facilis. Et qꝫ multos ad hāc ꝓtem

incredulos scio/quippe quos uiderim me ipo
etiã referente non credere. Iesum testor spm
q̃ communem/me ex nullius unq̃ ore/tantũ
scientie/tantum ingenij/tam boni & piiscẽ
moris audisse/q̃q̃ in martini uirtutibꝫ/q̃tu
la est ista laudatio? nisi q̃ minimum est hominẽ
illiterato/nec hanc quidem q̃m defuisse.

Sed iam finem libri postulat/modo clau-
dendus est. Non q̃ omnia que de Mar
tino fuerant dicenda defecerint/sed q̃ nos ut
mortales/ortum/extremo i opere negligentes uicti
materia mole succubuimus. Nam & si facta
illius explicari uerbis/ut animo potuerũt/in
terioremue uitam illius & quotidianã conuer
sationem/& animum celo semp intentum/nulla
unq̃ uere profiteor/nulla explicat oratio. Illa
scilicet pseuerantiam & temperamentum/abstiꝫ
nentiam/& in seuissimis potentiam/uigilias et
orationibꝫ noctes q̃/ab eo pinde ac dies actas.
Nullum q̃ uacuum ab opere dei tempus/quo
uel otio indulserit uel negotio. Sed nec cibo aut
somno quidem/nisi in q̃tum nature necessitas
cogebat/uere fatebor/non secus ut aiunt ab in
feris homerus emergeret/posset exponere/adeo
omnia maiora in Martino fuisse/q̃ ut uerbis eo
cipi queant. Numq̃ hora ulla momentumue q̃ pre
teriit/quo non aut orationi incubuerit/aut instet
lectioni/q̃q̃ etiã inter legendum/aut si quid

aliud forte agebat nunq̃ ab oratione animū
laxabat. Nimirum ut fabri ferrarij mos q
inter opandum pro quodam laboris leuamine
incudem suam ferunt. Ita Martinus etiam
dum aliud agere uideret semp orabat. O uere
uir beatus in quo dolus non fuit. Neminē
iudicans neminē damans. nulli malum pro
malo reddens. Tantum quippe aduersus dēs
miserus patientiam assumpserat: ut cū esset
summus sacerdos / impune etiā ab infimis cle
ricis lederet. Nec propter id eos. aut loco unq̃
amoueret aut a sua q̃tum in ipo fuit caritate
repulserit. Nemo unq̃ illum uidit iratum
nemo comotum. nemo mestentem / nemo ri
dentem. unus idemq̃ semp celestem quāmo
letitiam uultu presentens / extra nām hom̄is
uidebat. Numq̃ m illius ore / nisi xp̄s. nūq̃
s illius corde nisi pietas. / nisi pax / nisi mise
ricordia manat. plenusq̃ etiā pro eor qui ob
trectatores illius esse uidebant / solebat fuere
peccatis quiescentium & quietum uenenatis
linguis & uitijs eo ore carpebant. et uere
non multos expti sumus imitatores uirtutib
uite q̃ eius qui in illo oderant / q̃d in se non
uidebant / & quod imitari non ualebant.
atq̃ o nephas dolendum / non alij fuere ī se
ctatores eius / licet pauci admodū / non alij
tm q̃ epi fuebantur. Nec uo quieq̃ nominem

necesse est licet nos met ipos plerig; circũ latitent. Sufficit ut siquis ex his hec legerit & agnouerit erubescat. Nam si nascatur de se ipe dictum fatebit / cũ fortasse nos de alijs. Non refugimus aũt. ut siquis eiusmodi sunt / nos q; cum tali uiro oderint. Illud facile confido omnib; sanctis opusculum istud gratum fore. De cetero siquis hec infideliter legerit ipe peccabit. Ego michi conscius sum me rerum fide & amore xpi impulsum ut scriberem / manifesta exposuisse / uera dixisse. paratum q; ut + spero hebit adeo premium. non quicuq; legerit / q; quicunq; crediderit. /

Esterna die cũ ad me plerig; monachi uenissent inter fabulas ĩ uges / longumq; sermonẽ / mentio incidit libelli mei / quẽ de uita beati Martini edidi / studiose q; eum a multi legi libentissime audiebam. Interea indicat michi + dixisse quẽdam malo spiritu suscitatum / cum Martinus quũ mortuos suscitasset / flãmas edomuisset / ipe nup adustus incendio periculose fuisset / obnoxius passioni. O istum quisq; est mi / serum iudeorũ / in uerbis eius pfidiam & dicta cognoscimus: qui in cruce pendentem dum hys uerbis increpabant. Alios saluos fecit, se ipm nõ potest saluum facere. Vere plane iste quicunq; est: si se-

illis temporib⁹ natus esset: & in dñm dixisse
hac uoce dicere potuisset/ qui simili sanctum
deum exemplo blasphemat. Quid ergo quisq⁹
es Martinus ideo non potens ideo non sanctus
qa est pr̃elatus mœndio⁹ obeatum & p ota
similem applis etiam ihis conuitijs uirum.
Nempe hoc & de paulo gentiles/ cũ uipera mo
mordisset/ sensisse referunt: hic homo debet
homicida esse/ quẽ saluum factum de mari/
fata uiuere nõ sinuerũt. At ille excussa ui
pera in ignem nichil mali patiebat. illi aũt
subito casurum & repente morituru eũ pu
tabant. Sz cum uiderent nichil mali cõtinge
ei: conuertentes se dicebant seum deum esse.
Alioquin uel hoc exemplo oium mortalium
infelicissime: pfidiam tuam coarguẽ ipe de
buerat/ ut si tibi scandalum moueratt. cp t
Martinus flãma ignis uidebat attactus/
hunc rursum attactatum ad merita illius
& uirtutem referes/ cp circũseptus ignib⁹
non periisset. Agnosce. ij. miles/ agnosce qd
ricius/ omes fere sanctos/ magis insignes/ pe
riculoz suoz fuisse uirtutib⁹. Video qdez
petrum fide pot̃entem rerum/ obstante na
tura/ mare pedibus supposuisse & instabiles
aquas corporeo presisse uestigio. Sed nõ mi
noz m̃ uidet gentium predicator/ q̃ue fluctus
absorbuit/ & post triduum totidem q⁹ noctes
emergente e profundo unda restituit. Itaq⁹ ne

scio an pene plus fuerit uixisse in profundo an
supra maris profunda transisse. Sz hec tu ut +
arbitror stulte non legeras. aut lecta no audieras.
Neqz absqz diuino consilio istuismodi exemplz
bis euangelista sacus litteris prodidisset. misi
ut ex his humana mens erudiret naufragioz
atqz serpentium casus. Et sicut apls refert
qui nuditate fame latronum qz piculis cruciat.
O mia hec sanctis hominibz atqz omnibz ad perfectiõz
quidez esse comuia. sed tollerandis atqz uitandis
precipuam semp iustoz fuisse uirtutẽ. dum p
omia temptamenta patientis & semp inuicti
tanto fortius uincerit qzto grauius pbatus sit.
Vnde hoc quod ad Martinũ infirmitatem uocatur.
plenũ est dignitatis & glorie. si quidem peri
culosissimo cãlu tentatus emicuit. Ceterum
omissum hoc a me libello illo quẽ de uita ipius
scripsimus. nemo miret. cum ibidem sim +
professus me nõ omia illius facta cõplexum
quia si plequi uniuersa uoluissem. immensum
uolumen legentibz edidissem. Neqz sunt ta
parua que gessit. ut omia potuerit cõphendi.
Sz tamen hoc de quo questiõ incidit latere nõ
patiar. Et rem omnem ut gesta est referam +
ne forte inconsultum hoc quod ad utilitatem
beati uiri poterat oppom pretermisisse uideamur.
Vm ad diocesim quãdam p solem cõ-
suetudiẽ sicut epis uisitanẽ ecclias sua
mons est. media fere hyeme Martinus ueisset.

~ mansionem ~

mansionem ei in secretario ecclie clerici parauerũt
multum ex igniem scabro tum prenui pauimento
subdiderunt / lectum ei pluũmo stramine extru
xerunt. Deinde cũ se Martinus cubitum collocas
set. Insuetam molitiem strati male blandientis
horrescit. quippe qui nuda hactenus tanto ci
licio supiecto occubare cõsueuerat. Itaq; qui accep
ta pmotus iniuria stramẽtum omne i pauimẽto
proiecat. Casu sup fornaculam / ptem palee illius
quã remouerat aggessit. ex qua erat motus muda
hitmo ex laxitudine itineris urgente requieuit.
Ad mediam fere noctem p interruptum / ut sup
dixim⁹ pauimẽtum ignis estuans arescentes
paleas apprehendit. Martinus somno excitatus /
re sopinata ancipiti periculo ex magne ut refe
rebat / diabolo insidiante atq; urgente puentus
tardius ex debuit ad orationis confugit auxiliũ.
Nam exurnpẽ fores cupiens / cum pessulo quez
hostiario dederat / diu multũq; luctatus grauis
simum circa se sensit incendium / adeo ut
uestem qua inductus erat ignis assumpserit.
Tandem in se reuersus / non in fuga sed in dño
sciens esse presidium / scutum fidei ex oratiõis
accipiens medijs flãmis / totus ad dñm cõuer
sus incubuit. Tum ilio diuinitus igne sopi
to in nocio sibi orta flamma cessabat. Monachi
autẽ qui preforibus erat / crepitante ex / luctãte
incendij sono / obseratas effringũt fores / de-

moto q; iam de medijs flām; Maximum auffert.
cum tam penitus ee conflictus tam diuturno in
cendio putaret. Ceterum uti uerbis meis dm̃s
testis est michi uite reflectebat / & non sine gemitu
fatebat̃ in hoc esse diaboli arte deceptum / ut ex
cussus e sono consilium no hãt / quo p fidem &
orationem preculo repugnaret. Demq; tam diu
circa se sensisse ignem q; diu eumpte hostili
turbatus mente temptauerit. Vbi uo auxiliu
crucis & orationis arma rapuisset / medijs rel
silire flammas seq; tulisse uocantes / quas
male esset expertis uentes. Vnde intelligat
quisq; hec legerit / non solum temptatum eidem
quidem illo Martinum preculo fuga & pbatum.

Ostea q; a me mane digressus es
ezam residens solus in cellula / subrepsit
\ me q; illa que sepius occupat cogitatio spes futuro
presentium q; fastidium / iudicij metus formido
penarum / et consequens exactor inde cogitatio tota
descenderat / peccatoy meoy recordatio tristem
me confectum q; reddiderat. Deinde cu fatigata
angore animi ith lectulo membra posuissem / ut
plerumq; ex mestitudine solet / somnus obrepsit /
qui ut semp matutinis horis leuior meatus q;
ita suspensus ac dubius p membra diffundit /
ut quid i alio sopore non euenit / pene uiglans
dormire ti sentias. Cum repente / sctm Martinu

ſpm uidere michi uidor ꝓtextum candida
ſtola/ uultu igneo/ ſtellantibꝫ oculis crine purpu
reo/ Atq; ita michi i ea habitudie corporis forma
q; qua cum noueram uidebat/ ut quod elloqui
nobis pene difficile eſt: non poſſet aſpici cui
poſſet agnoſci. Arridens q; michi paululuz/ li
bellum q; quem de uita eius ſcripſeram dextera
preferebat manu. ego ſancta genua eius coplexus
benedictiem pro conſuetudie flagitabam/ ſup
poſitam q; capiti meo manum/ tactu blandiſ
ſimo ſenticbam. Cum inter benedictionis uer
ba ſolenia/ familiare illud ex ſuo cruciis no
men uocaret/ mox i cum luminibꝫ intentis
cum exſtaciaci uultu illius/ conſpectu q; no
poſſem ſubito in im ſublime ſublatus extipit
donec imenſa aeris iſtius uaſtitate/ cui tanta
rapida nubc ſubiectum actic ſequacemur ocu
lor: patenti celo receptus/ uideri ultra non po
tuit. Hec multo poſt factum pſbitero/ clarum
diſcipulum illius qui nup exceſſerat/ uideo
eadem qua magiſtrum uia ſtandere: ego im
pudens ſequi cupiens/ dum altos greſſus +
molior & tenitor cuigilo/ ſono q; excitus
congratulari ceptam uiſionem q; uideram.
Cum ad me puer familiaris ingreditur ſolito
triſtior uultu/ loquitur/ pauitor ac dolentus.
Quid mq; tu tam triſtis loqui geſtis. At ille
duo inquit monachi a turonis affuerunt

dominum Martinum obisse nuntiat. Conadi
fateor oborti⁹ q̄ lacrimis fleui uberime: qm
etiam dum hec ad te ſcr̄ ſcribimus fluunt
lacrime/ nec illum impatiētiſſimi doloris
admitto ſolatium. Te tñ ubi hoc m̄ nūtiatū
eſt. participem eſſe uolui luctus mei qui eras
ſotius amoris. Veni q̄ ad me ſtatim/ ut pāri
lugeamus/ quē pariter amamus q̄ q̄ ſciam
uir illum nō eſſe lugendum/ cui poſt cuctu
triumphatum q̄ ſeculum nunc demum red
dita eſt corona iuſtitie. Sz tam̄ ego nō poſſu
m̄ impare/ quim doleam: premiſi qdem pa
tronum: ſed ſolatium uite pñtis amiſi. Et
ſi rationem ullam dolor admittēt: gaudere
deberem. Eſt. n. ille ut eſt conſortius applis
ac pphis & qd pace ſcto⁹ dixerim omiū in
illo⁹ iuſto⁹ q̄ rege nullus ſecundus ut ſpero
credo & confido in illis potentiſſimum q
ſtolas ſuas in ſanguine lauerūt aggregatus
agnum ducem ab om̄i integer labe cōmitat.
Nam licet ei ratio tp̄is non potuerit ei preſtare
martirium: ſtia tam̄ martiris non erubit.
qa uoto atq̄ uirtute et potuit eſſe martir &
uoluit. et ſi ei neromanis ſeriamiſq̄ tp̄ibus
in illa que tunc extitit dirimate cōgreſſione
licuiſſet: teſto⁹ deum celiatq̄ terre ſponte
ex uleum aſcendiſſet. Ultro ſe igmbo⁹ ituliſſet:
hebreis q̄ pueris equādus: mīa flamm⁹ gobo⁹

media lz hymnū dñi in fornace cantasset. &
si esaianum illud supplicium psecutori forte
placuisset: nimꝙ profecto impar pphete seris
& lamminis desecari mēbra timuisset. At si
precisis rupib abruptis ꝙ montib agē felicē
furor impius maluisset. phibeo confilus te-
stimonium ueritatis sponte cecidisset. Siuo
gentium doctoris exemplo gladio deputatus.
inter alias, ut sepe prodiit victimas duce-
retur primus omniū carnifice compulso
palmam sanguis occupasset. Iam iō aduersus
omēs penas, atꝙ supplicia: quib plenusꝙ hu-
mana cessit infirmitas, ita a confessione dñi
non recedens inmobilis obstitisset: ut letus
ulceribus conquassatis ꝙ cruciatib quelibet ite
tormenta relisset. Sz ꝙ ꝙ ista nō ptulleīt
impleuit tñ sine crimine maximum. Nam
quas ille prospe eternitatis humanoz do-
loz nō ptulit passiones, fame, uigilijs, nu-
ditate, ieuunijs, obprobrijs inuidoz. infecta-
tionib improbor, curis pro infirmatib: soli-
citudine p persecutantib: quo ille dolente
non doluit: quo scandelizante nō ustus est:
quo peccante nō gemuit: preter illa quottidia
ria illius aduersum humane spiritalisꝙ ne-
quitie diuersa certamina: dum in uarijs tēp
tationib appetitu semp exuperat fortitudo um
cenda: patientia expectandi: equanimitas sub-

stinendi. O ueze ineffabilem uiz pietate miserecordia
caritate. que cum quotidie etiã in sanctis uiris sẽ-
culo frigente frigescat / in illo tamen usq ad finem
aucta in dies singulos pseuerauit. Quo ego illi bono
uel spãz fruitum fuim / cum me indignum & nõ
merentem unice diligebat. En rursus lacrime
fluunt / imo cz de pectore gemitus erumpit: in
quo michi post hec hominem similis requies: in au
erit caritate solatium. Me miseza me infelicem / po
tezo ne unq si diutius uixezo non dolere / quotti-
no supstes fuim. Erit post hec uita iocunda / erit
dies aut hora sine lacrimis: aut tetum fiet dile-
ctissime potezo illius mentionẽ hic sine fletu / aut
unq loquens apud te / aliud cz de illo loqui potezo.
Sz quid te in lacrimas fletus cz cõmoueo. Ecce
nunc cõsolatum esse te cupio: qui me consolari
ipe non possum. non deeuit nobis ille: m credi-
rion deezit: Interezerit de se sermocinantibz asta-
bit orantibz: quod cz iam hodie prestare dignatus
est uidendum se in glia sua sepe prebebit & as-
sidua sicut antea paululum ferit bndictione
non proteget. Inde fm ordinem uisionis qua
celum sequẽtibz se patere monstrauit / & quo
sequẽdus esset edocuit: / quo spes mea tendenda /
quo auis dirigendus instruxit. Quid tm fiet
frẽ quod ipse m fum conscius conscendere re-
duum illud iter ac penetrare non potezo: ita
sazcina molesta me oziaiat & peccati mole
depressum negato i artza conspectu: scena mise-

rabilem diuit in tartara. Spes tam̃ supꝛest illa sola/illa postrema/ut quod p nos obtinere non possumus/saltem pro nobis orante Mauri no meremur. Sz quid te fratez diutius occupo epla tam loquaci demoroz. que uentuꝛum simul iam pagina implꝛta nõ recipit. Mich tamen hec fuit ratio symonem istum longius proferendi. vt qa doloꝛis nuntium epla deferebat/eadem tibi ex quadam mi confabulatione pꝛestaret carta solatium.

Vlpianus seuerus bassule patꝛno Salutem. Si patꝛonus uocari iuris licꝛet te plane expilationis furtiq; reum ad pretoris tribunal iusto doloꝛe traheremus. Quid enim non conquerer. Quam ate patiꝛ iniuriam. + Nullam mi cartulam/nullum libellum/nullã epistolam reliquisti. ita furaris omia. ita imminuis sã diuulgas: Si quid ad amicum familiariter scripsi: Si quid fꝛte dium ludimus/quod uelut tamen occultum esse dictum/omia priꝰ adrepene q; fuerint scripta aut dictata pꝛeuenit. Nimirum obeꝛatos hẽs notarios meos p quos tibi mee meptie publicant. Nec tñ adhuc sum eos possim mouere: sibi pꝛecent/qui tantus nostrum ex tua potissimum liberalitate ueneꝛit

Se q̄ adhuc tuos q̄ meos esse meminerūt. Tu sola es
rea/ tu sola culpabilis/ que & michi inuidiaris/
et illos fraude circūuenis/ ut sine ullo delicto
familiariter scripta/ aut negligenter missa/ t
illugubrata tibi penitus/ atq̄ impolita tradant.
Nam ut de reliquis taceam rogo/ qualiter
tam cito ad te epla illa potuit peuenire/ quam
nup ad Aurelium Diachonum scripseramus. t
ego. H. tolose positus/ tu turonis constituta/ et
tam longe a patria filio inquietante diuulsa/
quam tandem familiarem illam epłam occa-
sionem fuisti nata es. Namq̄ accepi lras tuas/ quib⁹
scribis in eadem epła/ qua de obitu domini Marti-
ni fecerim mentionem/ ipm beati uiri transitum
exponere debuissem. Quasi uo ego illam epłam/
aut legendam alij/ preter q̄s ipi ad quē missa ui-
derūt ediderim/ aut ego tanto sim opere desti-
natus/ ut omia que de Martino cognosci oportuit/
me potissimum scribente nouerint. Itaq̄ si de
obitu scī epi/ audire desiderās/ ab illis potius
qui interfuere cognosce. Ego tibi statui mihi
scribere/ ne ubiq̄ me publices/ tam si das fidē
nulli te esse lectūram/ paucis tue satisfaciam
uoluntati: Itaq̄ prestabo his que mihi sunt
compta participm.

m Martinus obitum suum longe ante pre-
scisuit/ dixit q̄ fratribus dissolutionem
sui corporis imminē. Interea causa exstitit/ qua co-

dacensem diocesim uisitaret. Nam clericis ite-
se ecclie illius discordantibꝫ / pacem cupiens
reformare / licet finem diey suby non ignoraet /
profiscisci tamen ob istiusmodi causam non re-
cusauit / bonam hanc uirtutum suaꝝ cōsum-
tionem esse existimas. si pacem ecclam reddi-
tam reliquisset. Itaqꝫ profectus cū suo illo / ut
ei mos erat frequētissimo discipulorꝫ / sanctis-
simo qꝫ comitatu mergo in flumine cōspicat /
piscium predam sequi & rapacem ingluuiem
assiduis urgere capturis / forma inquit hec
demonum est / insidiantur incautis / capiūt
nescientes / captos deuorant exsaturari qꝫ nō
queunt deuoratis. Impetrat deinde potenti
uirtute uerboꝝ / ut eum cui inhabitant gur-
gitem relinquētes / aridas peterent / desertas
regiones. Eo nimirum cita aues illos usus
imperio / quo demones effugere consueuerat /
ita quiete facto omēs in unum ille uolucres
congregate / relicto flumine montes / siluas
qꝫ petierunt / non sine admiratione multorꝫ /
qui tantam in Martino uirtutem uiderent / ut
etiam auibꝫ imperet / aliqꝫdiu ergo in uico illo
ut in ecclia / ad quā erat comorantus / pace inter
clericos restituta / cum iam regredi ad mona-
sterium cogitaret / Virib⁹ corporis copit repen-
deficere / conuocatisqꝫ discipulis indicat / se iam
resolui. Tum uō merore & luctus / omniū uox
una plangētium / & dicentium / cui nos pate-

deſeris aut cui nos deſolatos relinquis. Inuadet
ergo gregem tuum lupi rapaces / et qui eos amor
ſibi noſtris / pciſo paſtore prohibebit. Scimus qui
dem deſiderare te ꝑfm. ⁊ ſalua ſunt tibi tua p
mia / nec dilata minuentur / noſtri potius mi
ſereri / quos deſeris. Tunc ille motus his fletib
uit totus ſemp in domino miſericordie uiſceribꝫ /
affluebat lacrimaſſe phibet. Conuerſus q̄ ad
dñm hac tantum uoce flentibꝫ reſpondit. Dñe
ſi adhuc tpo tuo ſum neceſſarius non recuſo
laborem / fiat uoluntas tua. Nimiꝫ inter ſpon
laborem q̄ poſitus: dubitauit pone quid malet
quia nec hos deſerere / nec ꝑ ꝓ uolebat diutius
ſeparari. Nichil tamē mutato ſuo ponens aut
uoluntati relinquens / totum ſe domino arbi
trio poteſtati q̄ committens. Non ne tibi his ⁊
pauciſſimis uerbis dicere uidetur? Grauis
quidem eſt dñe corpore pugna militie / etiā ſatis
eſt q̄ huiuſq̄ certauiſſe. ⁊ ſi adhuc i tanto labore
pro caſtris tuis ſtare me precipis / nō recuſo /
nec fatiſcentem cauſabor etatem. Mutia tua
deuotus implebo / ſub ſignis tuis quo adipe tu
uiſeris militabo. Et q̄uis optata ſit ſemi meſ
ſio poſt laborem / eſt tamen actus uictori amor
et cedere neſcius ſenectuti / ac ſi iam pacis etati
bonum eſt mihi dñe / fiat uoluntas tua: hos
uos quib timore ipſe cuſtodies. Verum ieſta
bilem / nec labore uictum / nec morte uincendū
qui in nullam ꝑtem ſe ꝓmptū ſeruauerit / nec

mori timuit nec uiuere recusauit. Itaq; cum
iam p aliquot dies ui febrium teneret, non tn
ad ei opere cessabat pnoz in orationibo; et uigilijs
fatiscentes artus spiritu seruire cogebat. No
bili illo statu suo in cinere & cilicio recubans.
Et cū adiscipulis rogaret ut saltem sibi uilia si
nerent stramenta subponi. Non decet inquit filiu
xpianum nisi in cinere & cilicio mori. Ego si
aliud uobis exemplo relinquo ipe peccaui. Ocu
lis & manibo in celum semp intenti inui
ctum ab oratione spiritum non relaxabit. Et
cum apresbiteris qui tunc ad eum cōfluxerāt
rogaret ut corpusculum lateris mutatione
releuaret. Sinite inquit sinite me fratres
celum potius respicere q̄ terram, & ego iam
itinē iturus ad dnm spiritus dirigat. Hec
locutus dyabolum uidit ppe assistere. Quid
hic inquit astas cruenta bestia, nihil in me
funeste reperies: habrahe me sinus recipiet.
Cum hac ergo uoce flagitatum diuinis opib
spiritum deo reddidit. Testati q̄ nobis sūt
qui affuerant, iam q̄ animi corpore glorificati
hominis uidisse q̄ iam, uultus luce clarior
remitebat. Cum membra cetera, nec tenuis
quidem macula fuscaret. Tn aliq; etiā i illo
tantum artubo non prudentis, septēnis quo
dāmodo pueri gratia uidebat. Quis istum
unq̄ cilicio tectum, quis cinere sub credet suo
Lutulm. Ita uirgo puriori lacte candidior, iam

in quadam futuræ resurrectionis gloria & natura de
mutate carnis ostensus est. tam iuo in obsequium
eius funeris credi non pot qpto hominum multi-
tudo convenerit. tota obuiam corpori ciuitas ruit.
cuncti ex agris atq; uicis multi qz ex uicinis etiã
trebibo affluxerunt. O qtus luctus hominũ qta
precipue mœrentium lamenta monachorũ in eo
die fere ad duomilia quemisse dicuntur. Spãlis
Martini gloria eius exemplo ĩ domin fuitute &
stirps tanta fructificauerat. agebat nimiz ante
se pastor extinctus greges suos sancte illius mul-
titudinis pallidas tubas agmina palliata. & aut
emeritoz labor senes aut uncatos xpi ĩ sacrame-
ta tyrones. tam uirginum choros fletu astrinẽtes
pudore cõuertendum potius illi esse sentiret.
quietam suo dns gremio confoueret. quã sanctu
dissimulabat gaudio quod dolebat. Siquidez
fides phiberet flere gemitum extorquiet affectus:
Et enim tam erat sancta de illius qua exultatio
qpia de morte confusio: Ignoscite flentibus gza-
tulare gaudentibus. quia & pium est gaudere
Martino. & pium est flere Martinum: dum
unusquisq; et sibi prestat ut doleat. et illi de-
bet ut gaudeat. Hec igitur bti uiri corpus usq;
ad locum sepulcri hymnis canora celestis turba
prosequitur. Compacet Si placet secularis illa
pompa. non dicam funeus & triumphi. quid
simile Martini exequiis competit. dicant
illi precurrib suis uinctos. post terga captiuos

Martim corpus hijqui mundum dictu illius
uiuecant prosequuntr. Illos confusis plausib⁹
ppl⁹ honorat / infama Martino diuinis plau
ditur psalmis. Martinus hymnis celestib⁹ ho
noratur. Illi post triumphos suos in tartara tru
dentur. Martinus habrahe sinu letus excipi
tur. Martinus hic pauper & modicus celum
dives ingreditur.

Dialogi I

Vbi postumianus edisserit prosperitatem naviga
tionis & omnem sue peregrinationis ystoriam /
qualis in oriente fides xpi floreat. que sit sct⁹
quies. que instituta monachor⁹ / qbus qbusq; sig̃is
ac uirtutib⁹ in suis suis xp̃s operetur.
Vbi explorandor⁹ locor⁹ gratia alitor longius
processit / & inuenit senem presbiter⁹ uiste
pellitia / molam manu uertentem / & communi
illius exponit / & hominum mores regionis
illius precharos / quib⁹ alimonijs uiuant / & q̃
celeriter i locis illis fata prouentant.
Vbi dicit q̃ tunc Alexandria mtr̃ epor̃ & mo
nachor̃ inutilia certamina gerebant / ne quis
origenis libros legeret.
Vbi Bethleem opidum petit / cuius loci eccliam
sct⁹ hyeronimus regebat / et ubi monachor⁹ uel
clericor⁹ aios uel conuersationes exponit. et q̃
die noctuq; aut legebat aliquid semper aut
scribebat.

Ubi dicit in egipto multa esse monasteria. vbi prima uirtus obediencia est/ et ubi infantulus mire magnitudis aspidem i monasterium detulit: et alia multa que p seruos suos dei uirtus opat.

Vbi uidit duos senes/ quoz unum sol nunq̃ uidisset epulantem & altez nunq̃ uidisset ieiunantem.

De heremita qui hẽbat ortum ubertimum/ & bouem qui aquã de puteo profrebat. ibi uidit ollam cũ olribus sine igne feruere.

De heremita cui lupa abstulerat cenanti.

De anchoreta qui lene catulos illuminauit/ & ab ipa fera munus accipere non cõtempsit.

De anachoreta qui a fera ibide eiectus est/ quas radices sumere quia reparare deberet.

De Anachoreta qui seris corporis sui tectus nuditatem suam diuino munere uestiebat.

De probatione Monachi incipientis/ quẽ ignis non contigit.

De probatione aduene/ qui aridam uineam & assidua irrigatione aque/ florere fecit.

De quodam sancto uiro cui ex uirtutibz honor & ex honore uanitas cepit obrepere: & quali ab hoc uitio liberatus sit: & q si in hac regiõ ordinatus sit clericus continuo quo elatus sit superbia aut uanitate/ et q ornamẽto non mouebatur sursum requirebat.

Vbi dicit q nullus i orbe terrarum/ sese locus sit ubi nõ uita dñi Maxim scripta teneatur.

Vbi Seuerus ait/ q dñs Martinus in media turba
et conuersatõe populoꝝ/ tanta opatus est/ q̃ta
nec heremite nec Anachoriti qui ab oĩ impe-
dimento liberi sunt/ & q inexpugnabili uir-
tute aduersum oĩa fundatus steterit.
Vbi Postumianus ait. Ego quo ad uiuam & sapi
entiam egypti monachos predicabo/ laudabo anti
choritas. mirabor heremitas. Martinum semp
expectam/ Non illi ego audeo Monachoꝝ ceteꝝ nõ
eporꝝ quẽpiam comparare.
Postumianus Seuero ait. tu petius ut desidero re
sidua Martini opera contexe/ que & preterisse
confessus es. At ille respondit arbitror rectius
istud a Gallo esse postendi/ et ceteꝝ q̃ sequũtur.
Gallus respondit licet impar sim tanto oneri/ +
tamen precibus a Postumiano obedientie cogor
exemplis/ ut mimus istud quod imperitus no
recusem.

Vm in unum locum/ ego et Gallus
noster conuenissemus/ unum et
propter Martini memoriam! ex
illius q discipulis erat/ et ppter

I

ſua merita caruſſimus. interuenit nobis Po
ſtumianus meus. noſtri cauſa ab oriente quo
ſe ante triennium patriam relinquēs contule
rat regreſſus. Complexi hominē amātiſſimū
exoſculati q̄ genua & pedes eius. Cum imo +
atq; altero ſpatio obſtupefacti inuicem flentes
pregrudio deambulaſſemus / tectis interiā ali
cuius conſedimus. Tum prior Poſtumianus me
intuens inquit. Cum eſſem in remotiſ egypti
partib⁹ / libuit ut admare uſq; procederem.
nauem q̄ illic onerariam offendi. quę cum +
meritib⁹ narbonam petens ſoluere parabat. ea
dem nocte m̄ in ſomnis aſtare uiſus es / q̄ iuncta
manu me trahere. ut nauem illam cōſcendēm.
Mox tenebras ruperte diluculo / cum de eo loco
in quo quieueram ſurrexiſſem / ſommum meū
ipē mecum reputans / tanto tui deſiderio cōrep
tus ſum. ut nihil contactus nauem cōſcendēm.
Trigeſimo die. Maxiliam adpulſus / inde huc
decimo prieneram / adeo proſpera nauigatio ple
adfuit uoluntati. Tu modo ꝓpter quē tota ma
ria tranſnauigauimus / tantum terre tranſeur
rimus / complectendum profuendumq; te re
motis omib⁹ trade. Ego ub̄ mq; etiā cū tu i egyp
to moraremis / toto ſemp tecum ā̄o & cogitatiōe
uerſabar. meq; de te die ac nocte cogitante toti
tua caritas poſſidebat. ne dum modo me tibi +
extimes puncto rp̄is defuturū. quom̄ cuius
amore tuo pendens te intuear / te audiam / te

conloquiũ / nullo pmittis in secretiũ mẽm / qd
nobis hac secretior cellula prestat admisso. Nam
huius nostri ut arbitror. galli presentiam non
moleste feres quia hoc aduentu tuo & tuides
pgaudet / atq; eo triumphat gaudio. Recte i
quit plane postumianus in societate mã gal
lus iste retimebit: quia & si parum in cognitus
est / pro eo tamen q tibi est carissimus / nõ pot
michi non esse carus. Maxime cum ex Maxim
sit disciplina / neq; orauabor quelibet conferre
nobiscum: ut possitis fabulari: quippe ci ppter
hoc uenerim / ut me huius suspitu / societas am
maret. Me autem utraq; manu cõplectebat / & de
sidezio etiã ut uerbosius impendezem. Enim uo
inq; satis probasti / qtum pius amor possit / q
nostri causa / tot maria / tantum qz terraz mien
sus asserimo ut uidicam solis egressu / ubiq; i ei
occidua uenisti. Age g qz & secreti inter nos
nec occupati sumus / & sermoni tuo uacare de
bemus. & dissezas nobis uellim ome tue pere
grinationis hystoziam / quale in oriente fides xpi
floreat. que sit ibi sanctoz requies: que ista
tuta monachoz. qtus q signis actuositatibz in
dezius suus xps operetur. Nam certe qz i his
regionibz in usta que: uidimus ipsa nobis
usta fastidio est. libentez ex te audiemus /
si uelis hezemo uiuere xpianis licet. Ad hec
postumianus: faciam inquit / ut desidezare
te uideo: sz queso prius ex te audiam / an isti

oñes quos hic reliqueram sacerdotes/tales sint a qlef
eos ante q̃ proficiscerer noueramus. Tum ego absit
a te inq̃ ista queratur. que ut una mecum puto t
nostri. aut si ignoras non audire sit melius: illd
reticere non possum/non solum illos de quib⁹
tu interrogas. nihil meliores q̃ noueras factos. Sz
unum illum nr̃i quondam amantem/in quo
respirare abusque infectatoribꝫ solebamus: aspirau
rem in nobis fuisse q̃ debuit. Nec uo iniuc⁹ si illum
clementius dicam/quia cū amicum colui et
tunc etiã amaui cui putabat inimicus. Me aut
hoc tacitis cogitationib⁹ reuoluẽte animo/dum
doloris te compungunt pene/nos sapientis et
religiosi uiri amicitia destitutos. Illum quondã
tam amicum nobis tam amaꝝ esse potuisse. uo/
hec que mirꝫ plena sunt querimonijs/te
potius ut dudum reprimeras audiamus. ita
inquit fiat postumianus. Quod cū dixisset pau
lulum omes conticuimus/deinde cilicium
cui insederat adme propius admouit atq; ita
exordius est ante hoc triennium quo tempe hinc
abiens tibi sulpitio ualde dixi. Vbi nauem
nauem soluimus/quinto die portum africe intra
uimus. Adeo prospera dei nutu nauigatio fuit.
Libuit animo adire cartaginem loca uisitare t
sanctoꝝ ꝛ precipue ad sepulcrum cipriani mar
tiris adorare. quintodecio die ad portum regesth
prouecti q̃ in altum/Alexandriam petentes ꝛ
luctante austro pene in syrtes illati sumus. Ad

prouidi naute cauentes rectis naue modis fistut.
sub oculis aut terra comunes erat/ in qua scaphis
egressi cum uacua ab humano cultu omia tene-
remus.

Go studiosus explorandor/ locor/ gratia
longius processi tribz fere aliis mihi
paruum tugurium inter arenas consitie. cuius
tectum. Siart Salustius ait/ quasi cazima nauis
erat/ contiguum terre/ latus fitmis tabulatis con
stratum. Non q̃ibi uix imbrium ulla timeatur
fuisse aut illic pluuiam nequando quide au-
diam est/ sed q̃ uentor/ ea tuis est/ ut si q̃n
clementioze celo aliq̃tulus spirare flatus
cepit maius in illis terris q̃ in illo mari nau-
fragium sit. Nulla ibi grauiora/ sata nulla peo
uenium. quippe i stabili loco arentib/ arenis
ad omnem motum uentor/ cedentib/ Neq ubi
aduersa quedam aues aquadam amari pronu
tiatoria uentis resistunt. Terra aliq̃tulum
solidior herbam raram atq hyspidam gignit
ea ouibus est papulum satis utile. Incole lacte
uiuunt. Et ui solertiores sunt/ ycl ut dica dixeri
ditiores. Ordeaceo pane utuntur. ea ibi sola mellis
est/ que celeritate prouentus p naturā solis siue
aeris uentor/ casus euadere solet: quippe fert
Adie tacti semimis trigesimo die maturescit.
Consistere autē ibi homines non alia ratio facit
q̃ q̃ omes a tributo liberi sunt. Extremo siqdem
cyrinor/ orta est desero illi cōtigua/ quoad mer

egyptum & affricam interiacet: p quod olim cato
Cesarem fugiens diuertit exercitum. Ergo ad Tu-
giritum quod conspexeram pertendi. Inuenio se-
nem in ueste pellitia molam manu uertentem /
consalutatos accepit nos benigne: & iectos nos in
illud litus exponimus. & ne statim repetere cur
sum possemus maris molitia attenezi. egressos in
terram / ut mox est humani ingenij / naturam
Loco / cultum q; hominum uoluisse cognoscere /
xpianos nos esse / id precipue quesisse: an essent
aliqui inter illas solitudines xpiani. Tum uo ille
ens pregaudio ad gentilia prouolut: / tre-
nos ac sepius exosculatos inuitat ad orationem.
Deinde positis in terram uenie cu pellibo facit nos
discumbere: Apponit prandium sane locupletis-
simum / dimidium panem ordeacium. trimus
autt nos quatuor / ipse erat quintus: fasciculu etia
herbe intulit: cuius nomen exacdit: que mete
similis: exuberans foliis: saporem mellis pre-
stabat / huius predulci admodum suauitate
delectati atq; saciati sumus. Ad subridens
ergo ad Gallum meum. Quid inq; galle pla-
cet / ne tibi prandium fasciculus herbaq; & pa-
nis dimidius uinus q; / tum ille sicut est ue-
reundissimus / aliq; tulum exubescens / dum fa-
tigatione meam accepit: facit inquit Sulpitij
tuo more / qui nullam occasionem / si qua tibi por-
recta fuerit omittis / quin nos edacitatis fati-
ges: Sed ait: facis ihumane / qui nos gallos ho-

mines cogis exemplo angelloꝝ uiuere/ q̄ ego studio
manducandi etiã Angelos mãducare credam. Nã
istum dimidium ordeacium timeo uel solus atti
gere/ sed contentus sit hoc cyrenensis ille/ cui uel
necessitas uel natura est excusare/ uel postremo
isti/ quib⁹ credo maxima iactatio mediam cib⁹
fecerat. Nos procul amari absumus/ et quod
tib⁹ sepe testatus sum galli sumus/ sed pgat hic
potius explicare sui cyrenensis ystoriam. Em
tuzo postumianus cauebo post hec cuiuslꝝ ab
stinentiam predicare/ ne gallum mẽm adhuũ
penitus offendat exemplum. Statueram etiam
etiam cyrenensis illius/ uel consequẽtia/ septẽ
eñ diebus apud ipm fuimus/ refecte conuiuia/
sed supsedendum est ne gallus se extimet fa
tigari. Ceterum postero die cum aliqui ad nos ui
dendum confluere cepissent/ cognouimus illuz
hospitem mẽm esse presbiterꝝ/ q̄ suma nos dissi
mulatione celauerat/ deinde cũ ipo ad ecclam
processimus: que fere duob⁹ milib⁹ abesat a con
spectu nostro interiecto monte exclusa. erat
aũt uilib⁹ tecta uiroꝝ nõ multo ampliorꝝ
q̄ nostri hospitis tabernaculum in quo uix mi
uus/ quus non posset consistere/ Cum hominũ
mores quereremus/ illud preclarũ aãduertimus/
nihil eos neq̄ emere neq̄ uendere. Quid sit
fraus aut furtum nesciunt/ Aurum atq̄ ar
gentum que prima mortales putant/ neq̄ hẽnt
neq̄ hãc cupiunt. Nam ego presbiterꝝ illi decem

numos aureos obtulissem: refugit altiore consilio
protestatus / ecclam auro non strui sed destrui. Ab
quatulum ei uestimentoꝝ inclusimus / quod
cū ille benigne accepisset reuocantibꝫ nos ad
mare nautis / discessimus.

Rosperꝫ cursu / septimo die Alexandria
puenimus / ubi fœda inter epos atq; mo
nachos certamina gerebant / ex ea occasione uel
causa / quia congregati in unum / sepius sacerdo
tes frequentibꝫ decreuimus synodis uidebantur
nequis Origenis libros legeret / aut hæret. Tractator
aut scripturaꝝ sacraꝝ peritissimus hebat. Sz ipi
quedam in libris ipius insanius scripta memo
rabant / qui assertore eius deffendere non auh
ab hereticis potius fraudulenter insita dicebāt.
Et imo non ppter illa que īreprehensiōe merito
uocarentur / etiā reliqua esse damnanda / cum
legentium fides facile possit hæc discrimen /
ne falsata sequerentur / et tamē catolice di
sputata retineret. Non esse aut mirꝫ si in
libris neotericis & recenter scriptis / fraus he
reticha fuisset opata / que in quibusdā locis
non timuisset incidere euangelicā ueritatē.
Aduersum hec epi obstinatius frementes po
testate cogebant / recte etiā uniuersa cū pauis /
et cū ipo auctore damnare / quia satis sup ꝫ
sufficeret libri quos eccla receperat. Reprue
dam esse penitus lectionem / que plus esset no
citura inscipientibꝫ. Multi aut ex illis libris q̄dꝫ

curiosius indagantí admodum multa placuerũt
sed non nulla reprehendi in quibus illum prava
sensisse non dubium est / que defensores eius
fallata contendunt. Ego miror unum eumdẽ
q̃ hominem tam diuersum esse a se potuisse.
Vt in eadem parte qua probat neminem post
apostos b̃eat equalem. in ea uo̅ que iure reprehen
ditur / nemo deformius doceat erasse. Nam
cum ab epis / excepta in libris illius multa
legerentur / que contra Catholicam fidem sẽpta
constarent / locus ille uel maximam parabat
inuidiam / in quo dictum legebatur / quia dns
ihus sicut pro redemptione hoīs in carne
uenisset & crucem pro hominis salute pssus
mortem pro hominis eternitate gustasset: ita
etiã eodem ordine passionis / etiam diabolum
redempturus / quia hoc bonitati illius pietati
q̃ conueniret, ut qui pditum hominem libe
rasset / prolapsum q̃ Angelum liberaret. Cum
hec atq; alia huiusmodi ab epis proderent / ex
studijs partium orta seditio est. Que cũ rep
mi Sacerdotum auctoritate non posset / seuio
exemplo ad regendam ecclie disciplinam pre
fectus assumitur. Cuius cura dispersi ac p
diuersas oras monachi sunt fugati / ita ut pro
positis edictis in nulla consistere sede sinerent.
Illud me admodum premonebat q̃ hyeronimus
uir maxime Catholicus & sacre legis peritissimus /
Origenem secutus primo tpe putabatur. que nũc

precipue uel omnia ipius scripta damnaret. nec uo
aliis de quaq; temere iudicare: prestantissimi
tamen uiri & doctissimi fertur in hoc certa
mine dissidere/sed tamen siue illud error est +
ut ego sentio siue hereseos/ut putatur non solum
reprimi non potuit/multis aliis aduersionib; sa
cerdotum: sz nequaq; late se potuisset effunde
nisi contentione certasset: Istius moi ego tur
bationem cumuem. Allexandria fluctuabat: d
uc quidem epus illius ciuitatis benigne admo
dum & melius q; opinabar excepit/& secum
tenere temptabat/Sz no fuit animus ibi consi
stere/ubi recens fraterne cladis feruebat inuidia.
Nam & si forte asse uiderentur pacere epis debu
isse: Non ob hanc tamen causam multitudiez
tantam sub xpi confessione uiuentem/presen
ab epis opportuisset affligi.

Hitur inde digressus bethleem opi
dum peti/quod ab hyerosolymis sex
millibus disparatur. Ab Allexandria aut sex
decim mansionib; abest. ecclam loci illius +
hyeronimus presbiter regit. Nam parochia e
epi qui hyerosolimam tenet. Mihi iampridem
hyeronimus/supiore illa mea peregrinatioe co
pertus facile obtinuerat/ut nullum in expeti
dum arbitrarer. Vir sc. preter fidei meritum
dotem q; uirtutem/non solum latinis atq; gre
cis sed & hebreis etia litteris ita instructus est +
ut se illi in omi scientia nemo audeat compare.

Miror aūt si non oēs uobis p multa que scripsit
opera comptus est. cum p totum mundum le
gatur. Nobis uō Gallus inquit minus nimiū
q̄ comptus est. Nam ante hoc q̄nquennium +
quendam illius libellum legi in quo tota nā ꝓ
natio monachoꝝ ab eo uehementissime uexat
& carpitur. Unde interdū belgicus noster
ualde irasci solet q̄ dixerit nos usq̄ ad uomitū
satiari. Ego aūt magis gallus illi non ignosco
atq̄ ita sentio de orientalibus illum potius mo
nachis / q̄ de occidentalibus disputasse. Nam ce
citas in greas gule est. in gallis natura. Tum
ego scolastice mag̃ galle defendis gentem tuam.
Sz queso te libere iste mundo hoc solum uitium
clamat in monachis. Imo uō inquit nihil pe
nitus omisit / quod non carperet / lacerauit / expo
neret. precipue auaritiam. hoc minus uanitatē
insectatus est. Multa de superbia. Non parca de su
perstitione disseruit uere fatebor. pmixtisse mihi
uidetur uitia multoꝝ. Certum de familiaritā
tibus uirginum & monachoꝝ atq̄ clericoꝝ q̄ +
uera q̄ falsa disputauit. Unde aquibusdam q̄s
nominare nolo dicitur non amari. Nam sicut
Belgicus noster irascitur edacitatis nomine nos
notatos: ita illi fremere dicuntur ad illo opu
sculo scriptum legunt. celibem sponit uirgo ge
manum frem̃ quicunq̄ extraneum. Adhuc ego
rimarum mag̃ galle progrederis. caue ne et te

aliquis qui hec fortasse agnoscat exaudiat. teq
una cū hyeronime incapiat non amare. Nam
q scolasticus es: non immerito te uersu comica illa
admonebo. Obsequium amicos ueritas odium
parit. Tua nobis potius ut ceperas postumiane
repetatur orientalis oratio. Ego inquit ut doce
institueram apud hyerosolimum fac mecum fiat.
Cui iugis aduersus emulos pugna ppetuū q certa
men conciuit odia pdidit. Oderunt cū hereticis
q eos impugnare non desinit. Oderunt clerici
q uitam eoꝝ insectat q crimina. Sz plane
cū bonis omēs admirant q diligunt. Namq ui
eum hereticum esse arbitrant infamant. Vere
dixeram catolica hominis sententia sana doctrina
est. totus semp in lectione. totus i libris est. nō
die non nocte requiescit. aut legit aliquid sep
aut scribit. Quod nisi in fuisset fixum aio q
promissum deo teste ppositum heremum adire
uel exigui temporis puncto a tanto uiro discede
noluissem. huic ergo traditus atq commissis oīb
meis omiq familia que me contra uoluntatem
animi mei secuta tenebat implicitum exonerat
quodāmodo graui fasce penitus ac liber requiescus
Alexandriam uisitatis i bn fratrib ad superiorem
inde thebaydam ideest ad egypti extremam con
tendi. sbi si uaste patentis heremi solitudines
pluzimum frequantur hīe monachoꝝ.

Origum est si omnia cupiam referre q
uidi, tamen pauca pstringam ex plurib.

haud longe ab heremo contigua milo multa sunt
monasteria habitant uno in loco plusq centeni
quibus summum ius est sub abbatis imperium ui
uere nihil arbitrio suo agere omnia ad nutum
illius potestatem q pendere. Ex his siquis malo
rem uirtutem mente conceperit aut acturi
solitariam uitam se ad heremum conferant Non
nisi permittente abbate discedunt. hec illoz prima
uirtus est parere alieno impio. Transgressis ad
heremum abbatis illius ordinatione panis sil
quilibet cibus alius ministratur. Casu pillos
dies quibus illo adueneram quidam qui nuper
ad heremum secesserat Neq amplius ab hoc
monasterio q sex milibus tabernaculum sibi co
struxerat patrem abbas p duos pueros miserat q
maior hebat etatis annos xv. minor duodecim erat
his ergo inde redeuntibus aspis mire magnitudis
fit obuiam: cuius occursu nihil preteriti ubi ante
pedes eoz uenit: qi incantata carminibus carulea
colla deposuit. minoris autem pueri manu adprehensa
ac palio inuoluta feri cepit. Deinde monasteriu
quasi uictor ingressus: in occursum fratrum expe
ctantibus cunctis captiuam bestiam resoluto palio
non sine iactantie tumore deposuit. Q cui istan
tium fidem atq uirtutem ceteri predicarent. p
abbas ille altior consilio me infirma etas insolescat
uirgis uerum q coercuit multum obiurgatos an
ipi q p eos dns oparus fuerat prodidissent. Opus
dei non sine fide. q diuine fuisse uirtutis discre-

rens potius deo in humilitate seruire/ & nõ in signis
& uirtutibꝫ gloriari/ quia melior esset in firmita
tis conscientia uirtutum uanitate: hoc ubi ille mo
nachus audiuit & periclitatos infantulos serpen
tis occursu/ & ipos insup multa uerbera uicto ser
pente meruisse: abbatem obsecrat ne sibi post hec
panis ullus/ aut cibus aliquis mitteret. Iam
octauus dies fuerat emensus/ quo se homo xpi
intra periculum panis ipe cõclusserat. Arebant
membra ieunio/ & deficere mens celo intenta nõ
poterat. Corpus media fatiscebat/ fides firma du
rabat. Cum interim admonitus abbas ille p spũm
ut discipulum uisitaret/ pia solicitudie cognoscere cu
piens qua uirtute constantia uir fidelis aleretur: qui
ministrau sibi panem ab homine noluisset/ adue
quirendum eum ipe profiscit. Ille ubi eminus
senem uenire conspexit/ occurrit/ agit gratias/ du
cit ad cellam. Cum ingressi sint ambo pariter/ cõ
spiciunt palmiticam sportam foris ad fixam de po
ste pendere: ac primum calidi panis odor sentit
tactu uõ/ ac si ante paululum foris esset exceptus
ostenditur/ cognitu tamen panis forma nõ erant/
obstupefacti ambo munus celeste cognoscunt. Cũ
ille hoc abbatis aduentui prestitum fateret. Abbas
uõ illius fidei ac uirtuti potius ascribẽt. Ita ambo
celestem panem cũ multa exultatione fregerũt.
Quod cum senex ad monasterium post regressus
fratribꝫ retulisset/ tantus omnium incendebat ardor
aios/ ut cetatim ad heremum & sacras solitudies

ire ꝓpterent. Miseros se fatentes. qui diutius
in congregatõe multoꝝ ut humana essent patiẽ
da conuersatio resedisset.

In hoc monasterio duos ego senes uidi
qui iam p quadraginta annos ibi de
gere: ita ut nunq̃ inde discederent. referebant
quoꝝ pretereundã mihi cõmemoratio non esse
uidenda. si quid id de eoꝝ uirtutibꝫ & abbatis
ipius testimonio & omniũ fr̃m. audierim se
mone celebrari. quod unum eoꝝ sol nunq̃ uidisset epulantem. alterum nunq̃ uidisset ira
tum. Adhec Gallus me interuens. O si uester
ille nolo nomen edicere nũc adesset. uelim ad
modum istud audiret exemplum. quod i multoꝝ
sepe ꝑsonis nunq̃ experti sumus facilem ire.
Sz tamẽ qz inimicis suis qtum audio nuper
ignouit. si istud audiret. magis magis q̃ ꝓpo
sito confirmaret exemplo. precluram ec uirtutiũ
tractandia nõ moueri. nec iuo inficiabor. iustas
illi causas iras fuisse. sed ubi diuinor pugna.
ibi gloriosior est corona. Vnde quedam fe agno
scit iure laudandum. Quod cum libertus de
uenerit ingratus. miseratus ẽ potius q̃ insectatus
abeuntem. Sz neq̃ iratus est illi aquo uidet abdu
ctus. Ego aũt nisi istud tunc hodie tractandie
Postumianus produsset ex̃. quamuis iuste
discessionem fugitiui. Sz qz iuste non licet. tota
istoꝝ cõmemoratio que non compũgit abolenda
est. Te inq̃ postumiane te petius audiamus.

Faciam inquit Galle quod precipis quatenus tam studiosos esse audiendi ues uideo. Sz memento re quia non sine fenore istum apud uos depone re
mionem. Libens presto quod poscitis dum paulo post quod poposcere non negetis. Nos uo mq̃ nihil habemus in quo tuh mutuum uel sine fenore restituere possimus. Sz tamen quicqd putueris impetro dummodo ut capras desiderijs nostris sat fatus. Valde uq delectat nos tua oratio. Nihil mq̃ posthumianus uestra studia fraudabo. Et q̃ here mite unius inquieuistis uirtutes refera xdhuc uobis pauca de pluribus.

Ego ubi prima hercem mane lucis quindecim fere a milo milibus hebam aut unum ex fratribus ducem locoꝝ petitum. Quem eiz ad quendam monachum ad radicem montis hitantem tibi quasi ipsi illius loci rarissimum pu teus erat bouem unum habet cuius hic erat to tus labor impetuh rotali machina aquam educere. Nam fere mille ferme amplius pedum profundum puteꝰ fertur. Ortus illic erat multis oleribus copio sus id quidem contra naturam hercem ubi ora rientia exusta solis ardoribus nullius umq̃ seminis uel exiguam radicem decisse feruunt. Verum hor sanctus ille labor cui pectore comitus & propa pstu bat indefessa frequens. Y. irrigatio aquam tuncq̃ primi diem xdemq̃ dabat ut nimis immodice umore sanctificate sorti illius oleza uideremus. Ex his igitur una cū duobꝰ bob ille uuiebat. Nobiscq̃ ex eat

copia sanctus dedit: ibi uidi quod uos galli forte
non creditis. ollam cū olleribꝫ que nobis in cenam
preparantur. sine igne feruere. tanta uis solis ē
ut quibuslibet coctis etiā ad gallos pulmenta sufficiat. Post cenam aūt iam inclinante uespera iuit
tauit nos ad arborem palmam. cuius interdiu pomis
uiuere solebat que fere duobꝫ millibꝫ abezat. Nam
he tantum in helatmo arbores licet rare hentur. Tam
quod utrum soleas antiquitas prouinauerat an so
lis natura gignat ignoro mihi si deus prescius ha
bitandam eīq; a sanctis hezemum hoc seruit suis
parauerit. Ex mauze .ij. parte qui intra illa secre
ta cōsistunt cum alia ibi gramina nulla succedūt
istaꝫ arborum pomis alimūtur. Ergo ubi ad illam
ad quā humanitas mi hospitis ducebat arborem p.
uenimus. Leonem tibi offendimus. Quo uiso ego
et ille dux meus intremuimus. Sanctus uero
ille inconcussus accessit. nos licet trepidi secu
timus. fera paululum ut cernetes impatū a deo
modesta discessit. & constitit dum ille ad tigua
ramis humilioribꝫ pomo decerpsit. cum eq; plena
palmulis manū obtulisset occurrit bestia. accepit
eq; tam libere eq; nullum animal domesticum: et
cum comedisset abscessit. Sz nos hec intuentes &
adhuc tremētes facile potuimus expedire eqta ī
illo fidei uirtus. et ista in nobis esset infirmitas.

a Liuum equie singularem uirum uidimꝰ
prouo tugurio mq; non mihi unū recipi
posse hītantem. De hoc illud ferebat ep ei lupa solita

erat adstare cenanti nec facile unq̃ bestia falleret
qn illi ad legitimam horam refectiõis occurreret.
et tamdiu prosolib; expectaret donec ille pane
qui cenule supfuisset offerret. Illam manum
eius lambere solitam atq; ita impleto officio
prestita consolatione discedere. Sed forte accidit
ut sanctus ille dum fratrem qui ad eum uene-
rat deducit abeuntem diutius abesset. & nõ
nisi sub nocte remearet. Interim bestie ad con-
suetudinem illud cene tempus occurrit / ita
etiam cellulam: cum familiarem patronũ abesse
sentiret: ingressa curiosius explorans. Ubi nam
esset hĩtator: casu contigua / cum pambs quãp pal-
mitia sportella pendebat. Ex his unum plurimũ
& deuorat. deinde ppetrato scelere discessit. Re-
gressus heremita uidit sportulam dissolutam: nõ
constanter panem nũo / damnum rei familiaris
intelligit: ac prope limen panis assumpti fragme-
ta cognoscit. Sz nõ erat incerta suspitio: q tu-
tum plora fecisset. Ergo cum sequentibus diebus
sm consuetudiẽm bestia nõ fuisset / mirũq audacis
facti consciã ad eum uenire dissimulans / cui se
esset iniuriam eque patiebat̃ heremita se alimẽ
solatio destitutum. Postremo illius oratiõe reuoca-
ta septimum post diem adfuit ut solebat ante ce-
nanti: sz ut facile cerneres uerecundiam pmittẽs /
non ausa ppius accedere / derectis in terrã pfun-
do pudore luminibus: quod palam licebat ĩtelligi /
quadam uenam petebat̃: quã illius confusionem

heremita miseratus iubet eam ppius accedere
et manu ilarida caput tristi p̄mulcet: demde
pane duplicato ream suam refecit. Ita indulge
tum consecuta offitij consuetudiem deposito me
rore repazauit. Intuemini etiā xp̄m in hac pazte
uirtutem cui sapit omne bzutium est. cui mite
est oīne quod seuit. Lupa prestat offitium. Lupa
furti crimen agnouit. Lupa consciu pudore cōfun
ditur. uocata adest. caput prebet & h̄et sensuz
indulte sibi uenie sui pudorem gessit exorati. Tua
est uirtus xp̄e. Tua sunt hec xp̄e miracula. Et eiz
que in tuo nomine opantur seruiuti tua sunt.
Et in hoc iqremissimus q̄ maiestatem tuam
fere sentiunt homines non uerentur.

E cui aut̄ hoc incredibile forte uideat̄.
maiora memorabo. fides xp̄i adest. me
nichil fingere neq; incerti sed uobis uulgata
narrare. Sz que mihi p fideles uiros compta sunt
explicabo. habitant pleriq; in hezemo sine ullis ta
bernaculis quos anachoritas uocant. Viuunt her
bazradicibz. nullo unq̄ certo loco consistunt ne
ab hominibz frequententur quas nox coegit sedes
h̄ent. Ad quendam igitur hoc ritu atq; hac lege
uiuentem duo ex nitria monachi licet longa &
diuersa regione: tamen quia olim ipsis in monaste
rij conuersatiōe cari & familiares fuissent audi
tis eius uirtutibz retenderunt quē diu multū
q̄ quesitum tandem mense septimo repererunt
in extremo illo deserto: q̄d est mephis contigui

demoratorem quas ille regiones tam clamosis diu batus hinitet. Ruilicet omnium hominum timuit oculus tamen agnitos non refugit. fe fe tantillis p tidium non negauit. Quinta die aliquantulus progressus cui prosequentur abeuntes lecnam mire magnitudinis ad se uenire conspicuunt. bestia licet tardius reptis non meriti quę preterit Anachoritę pedibus aduoluit. Et cum fletu quodam ac lamentatione procumbens iudicabat genuctis pie ac rogantis affectum. Mouit omes & pcipue illum qui se intellexerat expetitum putredetes secutur. Nam preceps & subinde restans subinde respectans facile potuit intelligi id eam uelle ut quo illa ducebat anachorita sequeret. Quid multis ad spelunchaz bestie pueniturz ubi illa adultos tam quoq catulos male feta nutriebat. qui ut clausis luminibz ex alio matris exierant cecitate ppetua tenebantur. quos singulos de rupe prolatos ante Anachoritę pedes matri exposuit. Quum demum sanctus aduertit quid bestia postularet. inuocato ex dei noie sotiecta dit manu ferrea clausa catulor ac statim cecitate depulsa aptis oculis bestiaz diu negata lux patuit. Ita fes illi Anachorita quę desiderabant uisitato cum admodum fructuosa laboris sui mercede redierunt qui testimoniuz tante uirtutis admisi fidem sancti spiritus quę per ipos esset testificanda iudicauit. Vita dictitus sum Leonam post dies quoq auctore fatis bnfitus

reuertisse/eidem q3 iusitate frez pellem pmu
nere detulisse/qui pleumq3 sanctis ille quasi
adminiculo cucutectus non dedignatus ē mumi
p bestiam sumere cuius aliuz potius interpta
batur auctorem.

Rat etiã anachorite ī illis regionibꝫ nomine
illustre/qui in ea parte deserti que siens
tungitur habitabat hic cũ primum se ad heremum
contulisset & herbis herbarum q3 radicibꝫ quas
predulcis interdum & saporis eximij dat hinena
uictimis ignauus germinis elegeridi noxia ple
rumq3 carpebat/nec erat facile cum radicu sapore
discernere/quia omia eque dulcia & pleraq3 occul
tozem naturã/uirus letale cohibebant/. Cum ergo
edentem uis interna torquet ī mensis doloribus
uitalia uniuersa quatientiz ac frequẽs uomitus
cruciatibꝫ nõ ferendis ipam aũe sedem stomaco
iam fatescente dissoluebat: omia penitus q̃ esset
edenda formidans septimum ī ieiumiz diem
spiritu deficiente ducebat. Tum ad eum fera ui
ribus erat nomen accessit/huic ppius astanti
fasciculum herbaz/quẽ collectum pridie attingẽ
non audebat/obiecit. Sz fera/que uirulenta erat
ore discutiens/que immocia erat elligebat. Ita uiz
sanctus quid edere/quid respuere debet/ei exẽplo
edoctus/et periculum farmis euasit/& herbaz
uenena tutatur. Sz longum est de oñibꝫ qui
heremum secuti/compti nobis/ut audita/omẽ
mozam. Annum integrum & septem fermẽdes

intra solitudies constitutus exegi magis uirtutis
admirator aliene q̄ ipse tam arduum atq; dif
ficile potueram temptare ppositum. Scpius tamē
cum sene illo qui piscem & bouem hebat habita
ui.

Vo beati Antonij monasteria adij que
hodieq; ab eius discipulis i colunt̄ ad
eum etiā locum in quo beatissimus paulus pmus
heremita est diuersatus accessi. Rubum mare
uidi. iuxta Synamontis cui acumen celo pene
contiguum nequaq; adiri pot. Inter huiusce cessus
Anachorita esse aliquis ferebat quē diu multuq; q̄
quesitum uidere non potui. Qui fere ante iam
q̄nquaginta annos a conuersatione humana remot⁹
nullo uestis usu. sed setis corporis sui tectus mise
ratem suam diuino munē uestiebat. Hic q̄tens
eum religiosi uiri adire uoluerūt cursu alia petēs
congressus uitabat humanos. Vni tantūmodo
ferebatur se ante q̄nquennium prebuisse. Qui cre
do potenti fide id obtinere promeruit. Cuius inter
multa colloquia p̄contati cur homines tanto peri
taret. & respondisse phibetur cum qui ab hoīb⁹
frequentaretur non posse ab Angelis frequētari. Vñ
no immerito recepta opinione multor⁹ / fama uiui
gauerat sanctum illum ab angelis uisitari. Ego
H. a Synamonte digressus ad illum fluuium re
gressus / cuius ripas frequentib⁹ monasteriis con
sertas utrāq; ex parte lustrauii. Plerunq; uidi &
dudum dixeram in uno loco hinc & centenos & mi-

lenos ſz bina & terna milia ī hiſdem uimaliis degẽ
conſtabat. Nec fame ibi minorem putetis diuerſan
tium in multitudine monachoꝝ eſſe uirtutem /
q̃ eoꝝ eſſe cognoſcetis / qui ſe ab humanis cetib
remouerũt. Precipua ſut iam dixeram ibi uirtus
& prima eſt obedientia / neq; aliter aduenies ad
monaſterium abbatis ſuſcipitur / q̃ qui temptat
prius fuerit & probatus. Nullum tñ q̃ retula
tuus quelibet arduum ac difficile īdignuꝝ q̃
tollerabatum abbatis impium.

d Vo uobis referam īcredibilis obedientie
admodum magna miracula / ſz ſuppetãt
plura recolenti / ſz ad exaltandam uirtutẽ emu
lationem / cui parua non ſufficiunt / multa non
prodeſſunt. Ego cũ quidam actib abdicatis / mona
ſterium magne diſpoſitois ingreſſus cepiſſet ro
gare. Abbas ei cepit proponere graues eſſe illius
diſcipline labores / ſua uõ dura imperia / q̃ nullus
facile ualeret implere precepta. Aliud potius
monaſterium / ubi facilioribus legib uiueret / expe
teret: non tentet aggredi quod implere nõ poſſet.
Ille uõ nichil his terroribus pmoueri cepit / ſz ma
gis ita omnem obedientiam pollicẽdi. Vt ſi cum
abbas ſignem ire parẽt non recuſaret intrare /
quã illius profeſſionem ubi magiſter accepit nõ
conctatus probare profitentem: casu clibanus re
debat / qui multo igne ſuccenſus coquendis panib
preparatur / exundabat abruptis flama fornacib
et tota camini illius concauia totis habenis re

regnabat incendium hoc igitur aduenam
illum iubet magistre intrare. nec distulit &
parere precepto: medius flāmas nihil timendo
ingreditur. Que mox tam audaci fide uicto
uelut illis quondam hebreis priuus cessere ui-
menti. Superata natura est fugit incendium
& qui putabatur absentis uidelut frigido ore
plurimus se ipse mixtus est. Sz quid mirum si
filium xpe tyronem ignis ille non attigit/ut
nec Abbatem pigeret diuina mandasse/nec di
scipulum permitteret impio paruisse? qui eo q̄
aduenerat die dum temptaret infirmitas: pfe
ctus inuentus est. Merito felix Merito glorio
sus probatus obedientia/glorificatus ē passione.

N eodem aūt Monasterio factum ē
id quod dicturus sum recenti memo
ria ferebatur. quidam itidem ad eundem abba
tem recipiendus aduenerat: cum prima ei lex
obedientie poneretur/ac ppetem policeret ad oīa
uel extrema patientiam/casu abbas storacinam
uirgam tam pridem aridam manu gerebat. hāc
solo fixit/atq; illi aduene id operis iniunxit/ut
tam diu uirgule aquā irrigiuam ministraret/do
nec/quod contra naturam erat/lignum
aridum in solo arente uiuesceret. Subiectus ad
uena diue legis imperio aquam puteis hume-
ctidie comtichebat/que annlo fluminē p duo
decim millia portabatur. Tamq; emenso anni spa
tio labor non cessabat operantis/ce de fructu operis

spes esse non poterat/ tamen obediencie uirtus in
labore diuabat. Sequens q̃ annus tanꝫ laborẽ
um affecti fratris eluidit. Tertium demum suc-
cedentium temporꝫ labente curriculo/ cum neq̃
nocte ne interdiu aquarius ille cessaret opator/
uirga floruit. Ego ipam ex illa uirga arbusculam
que hodie intra atrium monasterii est ramis
uirentibꝫ uidi/ quasi in testimonium manens
q̃rum obediencia meruit/ et q̃rum fides posset
ostendit. Et me dies ante deficiet/ q̃ diuersa
miracula que mihi de uirtutibꝫ sanctorꝫ fuꝛ
compta consumem.

Vno uobis adhuc preclara memora-
bo/ quorꝫ unum egregium erit ad-
uersus inflationem miser uanitatis exemplũ.
Alterum aduersus falsam iustitiam nõ mediocre
documẽtum. Quidam ego sanctus fugandorꝫ de
corporibꝫ obsessis demonuꝫ incredibili preditus
potestate/ inaudita p̃ singulos dies signa faciebat.
Non solum q. presens necꝫ uerbo tantum/ sꝫ absens
q̃ interdum etiam sui fimbriis/ aut epls missis/
corpora obsessa curabat. Hic mirũ in modũ frequẽ-
tabat̃ a populis/ ex toto adeum orbe uenientibꝫ/ taceo
de minoribꝫ/ prefecti comites q̃ ad diuersas iu-
dices potestatum/ proforibꝫ illius sepe tacuerunt.
Ep̃m q̃ sanctissimum sacerdotali auctoritate deposita
contigi se abeo atq̃ benedici humiliter postulantes.
sanctificatos se ac diuino munere illuminatos/ q̃es
manum illius uestem q̃ contigerat non imerito

cedidezunt. Hic fezebat omni potu ippetuum pe
nitus abstinere / & pro cibo tibi supplicia in aurem
loquar / ne Gallus hoc audiat septem tantum a
caricis substentau. Interea sancto uire / ut ipsius
tute honor / ita ex honore uanitas cepit obrepere. Id
malum ille ubi primum sentire cassau / diu multu
q; discutere / conatus est. Sz repelli penitus / ut tacita
conscientia uanitas psecurante uirtute no potuit.
Ubi q; nomen eius dilatum fama fatebantur. Exclu
dere ase confluentium populos non ualebat. Virus
interim labens sepebat in pectore / et eius nutu
ex aliox corporib; demones fugabantur / se ipm
occultis cogitationib; uanitatis purgare no poterat.
Totis igit precib; conuersus ad deum fezt orasse /
ut pmissa i se mensib; q; diaboli potestate / si
milis his fierent / quos ipse curauerat. Quid multa
moror. Ille preporens. Ille qui signis atq; uirtu
tib; toto orbe erat uulgatus. Ille ad cuius limi
na populi ante confluxerant. Ad cuius fores su
me ustus seculi se prostrauerat potestates; correp
tus a demone est tentus in uinculis. Omnia illa
que mezgumini solent fezre ppessus. Cto demu
mense purgatus est non tantum demone / sed qd
illi erat utilius atq; optatius uanitate. Sz mihi
ista replicanti nra infelicitas nra occurrit infirmitas.
Quis. q. nrm est / quem si unus homunculus hu
milis salutauerit / aut fatuus atq; adulantibus
uerbis / femina una laudauerit / non continuo
elatus sit superbia / non statim inflatus sit uanitate

~ Vt etiam ~

ret etiam si non hēat conscientiam sanctitatis timē
q2 uel stultoz adulatione aut fortassis eroīs caus
sanctus esse dicatur sanctissimum se putauit. Iz
uō si munera ei crebra mittantur deū se magnifice
tia asserit honorari. Cui dormienti atq; resoluto
necessaria confectantur. Quod si uel de modico ei
aliqua uirtutis signa succederent Angelum se
putaret. Ceterum cū neq; opere neq; uirtute cō
spicuus sit si quis clericus fuerit effectus dila
tat continuo frontem suam: gaudet salutatoīby
inflatur occursiombz: ipe etiā tibicq; discurrit: q
qui ante pedib; aut asello re consueuerat. spumā
equo superbus inuehit. parua prius ac uilli cellula
contentus habitare: erigit celsa laquearia cōstruit
multa conclauia: sculpit hostia: pingit camera.
uestem respuit grossiorem: indumentum mole
desiderat: atq; hec cuncta uidius ac familiaribus
mandat tributa uirginib. Illa ut byssum ni
tentem: hec ut fulgentem texat lacernam. Uer
hec scribenda mordatius beato uiro hyeronimo re
linquamus. Ad propositum reuertamur. Tu uero
inquit Gallus meus nescio quid hyeronimo reli
querus disputandum. Ita breuiter innumera recon
instituta complexus es: ut pauca hec tua uerba si
equanimiter acceperint & patienter expenderint
multum eis arbitror profuturia ut non indigent
libus post hec hyeronimi cohercer. Sz tu illa poti
eu due que cepras. Et illud quod aduersus falsaz

iuſtitiam dicturum te eſſe promiſeras prode documentum. Nam ut uere tibi fatear, nullo pmitto ſius malo intra gallias laboramus. Ita fariam, ve ſtumus inquit, nec te diutius teneo ſuſpenſum.

Dolorſcens quidam ex Alia prediues opibus ꝯnē claus hēns uxorem & filium paruulum. Cum in egypto tribunus eſſet. & frequentib⁹ aduerſum bellicos expeditionib⁹ uſus quedam heremi contigiſſet. ſcte etiā tabernacula compluta uidiſſet. a beato uiro ꝯ ohāne uerbum ſalutis accepit. Nec moratus militiam cū uano illo honore cōtempſit heremiq; conſtanter ingreſſus, breui tempore ſ omni gne uirtutum pfectus emicuit. potes ieiunijs, humilitate cōſpicuus, fide firmus. facile ſe antiquis monachis ſtudio uirtutis ꝯ equauerat. Cum interim ſubijt eum cogitatio iniecta p diabolum ꝙ rectus eſſet. ut rōnē ad patriam. filium ꝙ unicum ad domū tota cū uxore ſaluaret. quod utiq; eſſet acceptius deo ꝙ ſi ſolum ſe ſeculo eripere contentus ſalutem ſuoꝝ nō ſine impietate negligeret. iſti modi ergo falſe iuſtitie colore ſupatus poſt quadrienium fere cellulam ſuam atq; ꝓpoſitū heremita deſeruit. Sꝫ ubi ad monaſterium ꝓximum quod a multis fratrib⁹ hītabat acceſſit. cauſam diſceſſionis atq; conſilium querentib⁹ confiteꝝ. Remittentib⁹ cunctis & patrie loci illi

abbate male ad̃o fixa sententia non potuit auelli. Igitur
infelici obstinatione prorupiens: cum dolore omnium di
gressus a fratrib; vix a conspectu discesserat: impetus
a demone: euentas q; spumas ore prouolues: suis
dentib; se ipse lacerabat. Deinde ad idē monasteriū
fr̃m humeris portatus: cum coherceri eo īmundus
spūs non ualeret necessitate cogente ferreis nexib;
alligat̃ pedes cū manib; uincuntur. Non īmerita
pena fugitiui: ut quē non cohibuerat fides catene
cohiberent. Post biennium demum oratione sanctor
ab īmundo spū liberatus ad heremum unde discess
serat: inde regressus: & ipse correctus: & alijs post
futuris exemplo: ne quem aut falsa iustitie um
bra decipiat: aut inicta mobilitas iuuli leuitate
cōpellat: semel cepto deserere. Hec uobis de uirtutib;
dm quas i seruis suis: uel imitanda operatus est
uel timenda fecit sufficiat. Sz quia satis fera uer
sutijs: imo etiā uerbosior fui fortasse q; debui
tibi. Tu aūt ad me modo quod ante loquebaris de
bitum fenus exolue: ut te de martino tuo ut es
solitus plura referente: iam pridem i hoc desideriū
meis estuantib; audiamus. Quid inq̃. de Martino
no tibi meo libet ille non sufficit: q̃ ipe tu nosti
me de illius tuta atq; uirtutib; edidisse.

Gnosco id quidem postumianus inquit
nec unq̃ adeo tua libet ille discessit. Nam
si agnoscis: detexit librum q; sub ueste latebat. En
ipe hic mihi inquit terre ac maris comes. hic in

peregrinatõe tota sotius & consolator fuit. Sz rese-
tam tibi plane quo liber iste penetrauerit /& nul-
lus fere in orbe terrarũ locus sit/ubi non materia
tam felicis hystorie puulgata teneat̃. Primus eã
Romane urbi uir studiosissimus tui paulinus
intexit. Deinde eã totam certatim urbe repetu
exultantes librarios uidi /q nihil ab his studiosius
haberet̃. Siquidem nihil illo promptius nihil eã
uiderentur. Hic nauigationis mee cursus longe ante
progressus /cum ad affricham uenissem /iam per
totam cartaginem legebat̃ /solus cum Cyrenensis
ille presbiter non hẽbat /sz me lugente descripsit.
Nam quid ego de Alexandria loquar /ubi pene
omnib; magis q̃ tibi notus est /hic egyptum nitri-
am /tebaidam /ac tota mẽphytica regna transiuit.
Hinc ego i heremo aquodam sene legi uidi /cui
cum me familiarem tuum esse dixissem /& ab
illo & a multis fratribus hec mihi iniuncta legatio
est /ut si unq̃ terras istas te icolume cotigissem
ea te supplere compellerem /que i illo tuo libro de uir-
tutib; beati uirii professus es pretexisse. Age ergo
quia non illa ate audire desidero /que scripta sut-
ficiunt. Illa que tu uel ppter legentium /ut credo
fastidium pretersisti: multis id una meꝰ po-
steritib; explicentur. Equidem postmodum in
cum te tamdiudum de uirtutib; sctoꝝ loquentem
intentus audirem: tacitis ad martinum meꝰ
cogitatiõib; reuocabam: merito pspicies omia

illa que singuli duxerla fecissent: ꝑ unū istum facile completa. Nam cū excelsa zettuleris/quod mihi dixisse liceat pace sanctoꝝ nihil ate penitus audiui/in quo noxtinus esset inferior.

Ed sicut nullius unq̄/cum illius uiri meritis profiteor cōferendam esse uir tutem. ita q̄ illud aīa aduerti decet miqua unq̄ illum cū heremitis uel etiā Anachoritis cōdictione conferri. Illi ēim ab oīm impedimento liberi: celo tantū atq̄ Angelis testibꝫ/plane admizabilia do centur opari. Iste in medio certu & cōuersatiōe populoꝝ inter clerico dissidentes/inter epos se tientes/cū fere quotidianis scandalis/hinc atq̄ inde premeret inexpugnabili tam aduersus oīa uirtute fundatus stetit: et tanta opatus stetit q̄ nec illi quidem quos audiuimus esse in heremo uel fuisse fecerūt. Ac si illi para fecisset quis iudex tam esset iniustus: ut non istum esse potiorem merito iudicaret. Puta eīz istuz fuisse militem qui pugnauerit in infimo loco & tamen uictoꝝ exierit/illos aūt eque com para militibꝫ. Sed quid ex equo loco/aut etiā de superiore certauerint. Quid ergo & si oīuz una uictoria est/non pot esse pār gtia/tamē cū preclara zettuleris/anemine zettuliſti mo tuum sinscitatum/quo uno utiq̄ te necesse ē confiteri Martino neminem cōferendum. Nā si admirandum ē q̄ illum egyptium flāma

non attigit: hic q̄ lepris impauit mendis. Si ue
uolucres q̄ anachoritis: ferritas bestiaꝝ uicta sua
bruit: hic famihaarter & rabiem bestiaꝝ & se
pentum uenena compressuit. & si illum cōfessas
qui īmundis spiritib⁹ obsessos uexh impio aut
etiam frenbriaꝝ uirtute curabat. Nem in hac
quidem parte inferiorem fuisse Martinum mul
documēta sunt/si etiam ad illum reuirras qui
sctis suis pro ueste contectus. putat abangelis
uisitari. Cum isto angeli quotidie loquebantur
Iam uō aduersum uanitatem atq; iactantiam ita
inuictum spūm gessit/ut illa uitia fortius nemo
cotempserit. Cum quidem īmundis spiritibus
afflatus absens pleumq; curauerit. Nec solum
comitib⁹ aut prefectis/sed ipsis etiā regibus im
parit. Mirimum quidem id illis uirtutib⁹
sz credas uere non solum uanitati/sz cautis etiā
atq; occasionib⁹ uanitatis nemine fortius repu
gnasse. Parua quidem sed non pretereūda dictu
tus sum: quia & ille laudandus est q̄ suma
preditus potestate/tam religiosum atq; reuere
dam beati uiri ostenderit uoluntatem. Memin
Vincentium prefectum uiri egregium: & quo
nullus sit i gallias omni uirtutum genere pstantior
dum Turonos pretenret a Martino sepius popo
scisse/ut ei cōuiuium i suo Monasterio daret.
In quo qdem exemplum beati Ambrosij epi pre
ferebatur/q eotpe consules & prefectos subinde

pastore frezebatur: sz uirtum altioris ingenij/neqs
ex hoc uanitas atqs inflatio obrepret noluisse.
Ergo fatearis necesse est in Martino omnium
illoz quos enumerasti fuisse uirtutes. Maxim
aut in illis omnib⁹ non fuisse. Quod tu inquit
Postumianus ita meu quasi non eadem tecu
sentiam semp qs sentiam.

Ego uo quoad uiuam semp & sapiam
egypti monachos predicabo. Amicho
rias laudabo/umabor heremitas. Maximum
semp excipiam. Hon illi audebo ego quencq
monachoz/sctemon epoz quepiam compare
hoc egyptus fatetur/hoc Syria/hoc ethyops co
perit. hoc Indus audiuit. hoc parthus & psa
nouerunt. Nec ignorat Armenia. hoc fasus ex
celsa cognouit. & postremo siquis aut fortunatas
insulas aut glatialem frequentat octanum. q
misericon ē regio ista nostra que tantum uirum
cum i proximo hūerit nosce non meruit. Nec
tamen huic crimini misero oplacet. soli illum
clerici soli nesciunt Sacerdotes. Nec imerito no
sce illum inuidi noluerūt quia si uirtutes illi
noscent sua uitia cognouissent. horreo dicē qd
nup audiui infelicem dixisse nescio quē te i illo
libro tuo plura metitum. Non ē hominis uox
ista sz diaboli/nec Martino i hac parte dethit
sz fidei euangelij derogatur. Nam cum dns
ipe testatus sit istiusmodi opa q Martinus

Martinus impleuit ab oīnib fidelibus esse facienda/
qui Martinum non credit ista fecisse. non credit
xp̄m ista dixisse. Sz infelices degeneres. solentq
que ipi facere non possunt. facta ab illo erubescut
& malunt illius negare uirtutes q̄ sua ignoratiam
confiteri.

Erum nobis ad alia p̄perantibꝫ oīm istor
memoria relinquatur. Tu potius ut iā
dudum desidero residua Martini opera contexe.
At inq̄s ego arbitror rectius istud a gallo poscendū.
quippe qui plura nouerit. Neq; n. ignoare potuit
magī facta discipulus. Et qui non imerito istam
uicem/non solum Martino/sz etiā nobis debebat
vt quia ego iam librum edidi/ac tu hactenus oīe
taliū gesta memoratu/istam demum necessaiȳ
sermonis hystoriam Gallus euoluit. qui ut dyalo
nobis debet loquendi uicem/& Martino suo credo
prestabit/ut nō grauate illius cōmemoratet.

Go plane inquit Gallus/

Licet impar sim/tanto oneri/tamē relatꝰ
supius apostumiano/obedientie cogor exemplis/
ut minus istud/quod impositus non recusem/
sz dum cogito/me hoīem gallum inter equita-
nos uerba facturum/uereor ne offendat urbs mi-
nimum urbanas aures sermo rusticior. Audiens
me tamē ut burdonicum hoīnem nihil cū suo
aut cotarno loquētem. Nam si mihi tribuitꝰ
Martini me esse discipulum. illud etiā cōcedite

ut mihi liceat exemplo illius inanes sermonū faleras
& uerborū ornamēta cōtempnē. Tu uō inquit postu
mianus/ uel celtice aut si maius gallice loquere/ dū
modo Martinum loquaris. Ego aut profiteor/ q etiā
si mutus esses non defutura uerbatibi/ quib Marti
num facundo ore loqueris. sicut Zacharie i Johānis
nōie lingue resoluta est. Ceterum cū sis scolasticus/
hoc ipm qi scolasticus artificiose fatis/ Vt excuses
imperitiam/ quia exuperas eloquentiam. Sed neq Mo
nachum tam astutum/ neq gallum decet esse tā
callidum. Verum aggredere potius/ & qd te ma
net explica. Nimium eiā dudum alias res agentes
cōsumimus. tps etiā solis occidui umbra plurimo
monet nō multum de uicina nocte superesse. ø
Deinde cū paululum omnes conticuissemus gallus
ita capit. Cauendum ī primis mihi esse arbitror/
ne ea de Martini uirtutibus repetam/ quei libro
suo Sulpitius iste memorauit. Unde prima illi
interim martialando gesta preterire/ neq ea attin
gam que laycus egit/ ac Monachus/ nec nō audita
ab alijs/ potius q̄ que uidi ipe dicturus sum.

Vo primo igitur tempore reluctissimo
beate memorie iunxi pauros post dies
eunte(m) ad eccliam sequebamur et
Interim seminudus hyberne tpibus
pauper occurrit / orans sibi uestimentum dari. Time
ille accesito Archidiacono / iussit algentem sine di
latione uestiri. Deinde secretarium ingressus / cui
solus ut illi erat consuetudo residere(t) / hanc. q. sibi
etiam i eccla solitudiem / promissa cleroci libertate
prestabat / cum quidem in alio secretario plurimi
sedere(n)t / uel salutatorib; uacantes / uel audiendis
negotijs occupati / Maximum tuo usq; i ea hora(m)
qua solem(n)a populi agi consuetudo deposcet / sua
solitudo cohibebat. Illud non pretereo qd i secretio
sedens nunq; cathedra usus est. Nam in eccla
nemo unq; illum sedere conspexit / sicut q(uo)dam
nup testor deum / non sine meo pudore uidi subli
ui solio / quasi regio tribunali celsa sede residere(n).
Sedebat aut Maximus i sellula rustica(n)a ut
est i usibus seruulor(um) / quas nos rustici gallu tripe
dias nos scolastici aut recte tu qui de gutta uenis

tripodas nūcupatis. Ego hoc secretum beati uiri pauper
ille captatus, cum ei Archidiaconus daze tunicam di-
stribuisset, irrupit dissimulatum se a clero queritans ac
alacre deplorans. Nec mora sanctus pauperē nō uidēte
si tunicam latenter eduxit. Pauperem q̄ contectus
discedere iubet. Deinde paulo post admonet p̄ con-
suetudīē expectare ecclia ppīm illum ad agenda
missaz solēnia debere procedere. Cui ille respōdens
ait: pauperem prius de se aūt dicebat oppōrtē uesti-
ri, se ad ecclīam non posse procedē, nisi uestem pau-
per accipēt. Diaconus uō nihil intelligens: quia q̄
trimestris indutum amphibalo nudum ueste interius
non uidebat. Postremo pauperem non comparere cau-
satur. Mihi inquit uestis que preparata ē defecat,
pauper non decuit uestiendus. Actatus demū cleri-
cus ac necessitate compulsus iam q̄z felle cōmotus
e proximis tabernis bigerrimam uestem breuem
atq; hyspidam q̄q; compatam argenteis, rapit atq;
ante Martini pedes iratus exponit. En inquit ue-
stem sz paup hic non est. Ille nihil motus iubet eū
paululum stare prefatus: secretum utiq; procurās
dum sibi uestem nudus imponēt, totis uiribus e la-
borans: ut possit occultum esse quod fecerat. Sz q̄n
i stētis uiris latent ista: quanētibus uelint, nolint, o
cuncta produnt.

Um hac igitur oblaturus sacrificium deo
ueste procedit, quo quidem die miza di-
cturus sum, cum iam altarium sicut ē solemne

benedicet: globum ignis de capite illius uidimus
emicare: ita ut in sublime contendens/ longius
collum cinemq; flama produceret. hoc licet ce-
lebrimo factum die/ in magna ppli multitudie
uiderimus/ una tantu de uirginibo/ & unus de
presbiteris: tres tm uidere de monachis/ ceteri cui
non uiderint non pot nra esse iudicij.

Eo idem fere tempus cum etiam auunculus meus uite huius seculi nego-
tijs occupatus: tamen admodum xpianus qua
uissima egritudie extremo mortis periculo cepis-
set urgeri/ Martinum euocauit. Nec contactus
properauit/ prius tame q; medium uie spatiu
uir beatus euoluet/ uirtutem aduenientis sensit
egrotus. Recepta q; continuo sanitate: veniet ibo
nobis obuiam ipe processit. altera die redire cupi-
entem magna cu prece detinuit. Cum interea
unum/ e/ familia puerum letali ictu serpens
petiit/ que iam examinem uenem: ipe etiam tius
sius humerus illatum/ ante pedes sancti, nihil illi
impossibile/ confixus exposuit. Iam q; semaliu
Serpentis p omnia membra ita diffuderat: ut ce
neres omib uenis inflatam cutem/ et aduersis
instar tensa uitalia. Martinus porrecta manu
uniuersa pueri membra ptractans/ digitum ppe
ipm uulnusculum/ quo bestia uirus infuderat
fixit. Tum uo mira dictuius sum/ uidimus
uenenum ex omi parte reuocatum ad Martim

digitum cucurrisse. deinde pilluid ulceris foramẽ
exiguum ita uiuus stripasse cũ sanguine ut solet ex
uberibus capraꝝ aut ouium pastoꝝ manu pressis
longa linea copioh lactis effluere. puer surrexit
icolumis / nos obstupefacti tante rei miraculo / id
qđ ipa cogebat ueritas / non esse sub celo q martinũ
possit imitari.

Onsequẽti itidem tempore iteratum
eodem diocesi uisitata agebamus no
bis nescio qua necessitate reuocantibꝫ aliqtulũ
ille procedebat. Interim p agrorum publicum ple
na militantibꝫ uiris fascalis redda ueniebat. &
ubi Martinum hispida / nigro oꝫ pendido pallio
circũtectum contigua de latera iumenta uiderũt /
paululum i partem alteram pauefacta cesserũt.
deinde fumibꝫ implicatis / protectos illos quibꝫ ut
sepe uidistis / misera illa animalia conglobant
ordines miscuerũt. dum oꝫ egre expediũt / mora
facere properantibꝫ / quia pmoti imitatia militã
tes / precipitatis i terrã faltibꝫ se dederũt. Deide
Martinum flagris ac fustibꝫ unguere ceperunt.
Cum quidem ille mutus oꝫ incredibili patiẽ
tia / prebens terga cedentibꝫ / maiorem ihumam
infelicibꝫ comouerẽt / magis ex hoc furentes / qꝫ
ille quasi non sentiens uerbera illa cõtemneret.
Nos illuc consecuti cede cruentum atqꝫ tumefa
corporis parte lamatum / eum examinemꝫ i terra
procubuisse inuenimus. statim qꝫ a sello iposuim /

ac locum cedis illius/ execrantes statim abire prope-
rauimus. Interea illi regressi/ ad reddam suam +
furore satiato/ quo ue ceperant tumeta capiunt-
que cū omnia solo fixa/ ac si enea signa riguissent/
tollentibꝫ altius uocem/ magnus flagul hinc atq;
inde resonantibꝫ: nihil penitus mouebat. Con-
surgunt deinde omēs pariter ī turbida Consu-
munt gallicas mullay/ penas ad astas tota rapi-
tur silua. de proximo trahibꝫ tumeta tundūt/
Sz nihil penitus seue manus agebant! imo +
atqꝫ ī eodem loco stabant fixa ut simulacra. qd
agerent infelices homines nesciebant/ nec iam
ultra dissimulare poterant/ quin quadaz beuitu
pectoribꝫ agnoscerent diuino numine se teneri.
Tandem ergo ī se regressi ceperunt quere quis
ille esset! quē in eodem loco ante paululum
ceciderant! Cum protinus cognoscunt ex uia-
tibꝫ Maximum a se tam crudeliter uexabatur.
Tum uō apparere omnibꝫ causa manifesta/ nec ig̃
rare iam poterant/ quin ob illius uiri iniuriam
teneantur. Iquit omēs rapidis nos passibus
conseramus/ consciy facti ac meriti pudore confusi
flentes ce pulueri quo se ipi fedauerat caput
atqꝫ ora conspi. ante Maximi se genua pnol-
uimt. ueniam precantes/ ce ut eos abire sinet
postulantes. satis iā sola cōscientia dedisse penaz/
satisqꝫ intellexisse/ ce eosdem ipos uiuos absoz-
bere terra potuisset/ ut ipis potius amissis sen-

sibus īmobilem saxorum natura rigescē debuisset/si-
cut affixa locis/quibꝫ steterant uimeta uidisset/ora-
re se atꝙ obsecrare/ut indulgēt scelerꝫ ueniam/qꝫ
prestaret abeundi copiam. Senserat etiā priusqꝫ accu-
rrent uiz beatus illo teneri: nobis qꝫ id ante tam di-
xerat/ueniam tamē clementer indulsit/eosdē abire
pmisit aīalibꝫ restitutis.

Lluid aūt aīaduerti sepe sulpti/Maximum
tibi dicē solutum/nequeaꝫ sibi ī tpatum
eam uirtutem qām sustinuisse/quā prius se habuisse
meminisset. Quod si uerum ymo qz uerū est/com-
ere possumus/qcta fuerūt illa que monachus ope-
ratus est/et que teste nullo solus exorcuit. Cum
tanta illum ī tpatu signa fecisse sub oculis omiz
uidezimus. Multa quidem illius prius gesta ino-
tuere mundo/neqꝫ potuere tellari/ꝫ innumerabilia
esse dicantur/quedam tactantiam uitat/occulta
uit/neqꝫ ī hōrum notitiam passus est puenire/qpe
qui humanam substantiam supgressus uirtutis
sue conscientia/mundi qām calcans celo teste/o
fruebatur. quod uerum esse uel ex his que compta
nobis sunt nec latere potuerūt/possumus extiāre:
Siquidem ante tpatum duos mortuos uite resti-
tuerit/quod liber tuus plenius ē locutus. In tpatu
uō quod te pretermisisse te miror/unū tantūmō
suscitaret. Cuius rei ego testis sum/si tamē mihi
de idoneo teste dubitatis/idipm aūt uobis/quab
gestum sit explicabo. fuerat causa nescio qua/carno-

tum oppidum petebamus. Interea dum uicum quedaz
hitantium multitudine frequētissimū preteriremus/
obuiam nobis īmanis turba processit/que erat tota
gentilium. Nam nemo īillo uico nouerat xpianum.
Verum ad famam tanti uiri campos omes late patētes
confluentium multitudo contexerat. Sensit hic mar
tinus frio pandum & anūtiante sibi spū totus infre
muit. Nec mortale sonans verbum dei gentib; pre
dicabat: sepius īgemescens/cur tanta dnm Saluatorem
turba nesciret. Interea sicut nos incredibilis circum
dederat multitudo. mulier quedam cui filius pau
lo ante defecerat corpus exanime beato uiro procen
sis manib; cepit offerre dicens. Scimus q amicus
dei es: restitue mihi filium meum/q inimicus m
est. Iunxit se cetera multitudo & matris precib;
acclamabat. Tunc Martinus uidens pro expectatuz
salute ut postea nobis ipse dicebat consequi se posse
uirtutem defuncti corpus proprijs manib; accepit. &
cum expectantib; cunctis genua deflexisset/ubi
confirmata oratione surrexit/uiuificatu paruulu
matri restituit. Tum illo multitudo omis īcelum
clamore sublato xpm deum fatezi. postremo cūcti
catezuatim ad genua beati uiri ruere ceperunt.
fideliter postulantes! ut eos faceret xpianos. Nec
cunctatus in medio/ut erat campo cunctis/impo
sito uniuersis manu/catecūminos fecit. Cūq; de
ad nos conuersus dixerit non irrationabile īcampos
catecūminos fieri ubi solent martires cōsecrari!

Vicisti inquit Postumianus Galle vicisti non unq̄
me qui Martini sum potius assector et qui hec omnia
de illo uiro & scripsi semp & credidi q̄ & heremitā
omnes Anachoritas q̄ fecisti. Hemo ꝯ illoꝝ sicut Mar
tinus hic uester ymo noster impauit Merito q̄ hūc
iste Sulpitius apostolis compauit & ꝑphis que p oīa
illis esse consimilem fidem uirtus ac uirtutū opa
testantur. Sz pge queso q̄ mihil magnificentius
audire possumus. pge in galle quod etiā de Mar
tino supest sermonis euolue. Nam etiā minima
illius & quotidiana omnis festinat agnoscere.
q̄ minima illius alioꝝ maximis maiora esse nulli
dubium est. Ita fatuam Gallus inquit. Verum id
quod dicturus sum ipe non uidi. Prius ꝯ gesta est
q̄ illi me uiro uungerem Sz factum celebre est
fidelium ferm qui interfuerant sermone uulgatū.

Eodem fere tempore quo primum epūs
datus est fuit ei necessitas abire comi-
tatum. Valentianus tum maior regno potiebat.
Is cum Martinum ea petere cognouisset que pre
stare nolebat uultu eum palatij foribus arcuit. Et
enim ad aram illius impium ac superbum Ycon ac
cesserat Arriana que totum illum a sancto ne ei
debitam reuerentiam prestaret auertebat. Itaq̄ Mar
tinus ubi semel atq̄ iterum superbum principem
adire temptauit reiūnit ad nota presidia cilicio
obuoluitur cinere conspergitur cibo potuq̄ se absti
net orationibus diebus noctibus q̄ ꝑpetuat. Septio

uō die adstitit ei angelus / iubet eum ad palatiū
ire securum / Regias fores qualibet clausas sp̄ote
reserandas. Impator spūm superbum molliēdū.
Igitur ist⁹modi p̄nūs angeli confirmatus allo
quio / & fretus auxilio / palatium petit. patent
limina / nullus obstitit. postremo usq; ad regem
nemine prohibente pueniit / qui cū uementem
eminus uideret / ferendens cui fuisset admissus
nequaq; assurgē est dignatus adstanti / donec
regiam sellam ignis operiret / upm q; regem ea pte
corporis qua sedebat afflauit incendium. Ita
solio suo superbus excutitur & Maximo inuitus
assurgit / multum q; complexus / quē spūm ante
detestabat / uirtutē sensisse diuinam emenda
tior fatebatur. Nec expectatis Maximi precib⁹
priūs oīa prestitit q; p̄cepit. Colloquio illū
atq; conuiuio semp adsciuit. Postremo abeunti
multa munera obtulit / que uir beatus / ut sēp
pauperis sue cultos cuncta rrecent. Et q; pala
tium semel ingressus fuerus / licet diuersis in
palatio temporib⁹ gesta cōnectam. nequaq; p̄ter
mittendum uidetur circa Maximum administratiōz
regime fidelis exemplum.

Eximius Impator rem. p. guberna
bat / uir oīm iuxta merito p̄dicandus /
si ei uel diadema nō lequitē armulcuate mi
lite impositum / repudiare / uel armis ciuilib⁹ ab
stinere licuisset. Sz magnum imperium in sine

periculo rẽnus: nec sine armis potuit teneri. Hic Martinum sepius euocatum receptumq; intra palatium uenerabiliter honorabat. Totus illi cum eo sermo de presentibꝫ de futuris de fidelium ꝯtia de eternitate sanctoꝝ. Cum interim diebꝫ ac noctibꝫ de ore Martini regina pendebat euangelico illo non inferiore exẽplo pedes sancti fletu rigabat crine tergebat. Martinus quẽ nunq; talia femina contigisset istius assiduitatem ymo potius seruitutem nõ poterat euadere. Non illa opes regni non imperij dignitatem non diadema non purpuram cogitabat diuelli a Martini pedibꝫ solo strata non poterat. Postremo a viro suo poposcit: deinde Martinum uteroq; compellunt ut ei remotis oñibꝫ ministris prebet sola continuum. Nec potuit uir beatus obstinatius reluctare. Componit castus regine manibꝫ apparatus sellulam ipam consternit mensam admouit aquã manibꝫ subministrat cibum quẽ ipa coxerat apponit. Ipsa illo sedente eminus sm famulatum discipulam solo fixa constitit imobilis pomnia ministratis modestiam & humilitatem exhibens seruientis. Gustauit ipa bibituro & ipa porrexit. finitis cenule fragmenta panis assumpsit micas q; collegit. satis fideliter illas illas reliquias impialibꝫ epulis anteponens: beata mulier tante pietatis affectu illi merito companda que uenit a finibꝫ terre audire sapientiam Salamonis. Siquidem simplicem sequamur hystoriam: sed fides regnat est non

⸗ fecenda ⸗

ferenda quod mihi liceat reperta misterij maie
state dicere. Illa expetijt audire sapientiam.
Ista non tantu audisse contenta sz meruit
seruire sapienti. Adhec Postumianus tam +
diutum inquit Galle audiens te loquentem ue-
hementer admiror regine fidem. Sz illud ubi
est q nulla umq femina ferebat ppius astitisse
Martino. Ecce ista regina non solum adstitit sz &
ministrauit. Et uereor ne isto aliqtulum setue
antur exemplo qui libentes feminis inserunt.
Tum gallus quid tu inquit non uides quod so
let dicere gramatici. locum, tempus. psonam. pro
pone. H. tibi ante oculos captum i palatio tmpa
toris precibz ambitu Regine fide cogi temporis
necessitate constringi ut claustos carce liberaret.
exilijs datos restituteret. bona ademptа rchibet.
Hec qzto putas constare epo debuisse ut pro
his oibz no aliqtulum de rigore propositi re-
laxaret. Uerutamen qz occasione hui exempli
male usuros esse aliqtos arbitraris illi non
feliciter eunt si adisciplina exempli isti uitia
non recedant. Uideant. H. qz Martino semel
tantu in uita sua iam septuagenario no uidua
libera. non uirgo lasciuiens sz sub uiro uiuens
ipso uiro pariter supplicante regina seruiuit &
ministrauit. hec edenti no cu epulante discubuit.
nec aut est participare conuiuium sz deferebat
obsequium. Disce igit disciplinam seruat tibi

matrona non impetrat. & seruiat nō recūbat. Sicut Martha illa ministrauit dño. nec tamen ē adscita cōuiuio. ymo prelata ē ministranti. que iuerbum potius audiebat. Sz in Martino ista Regina utrūq; cōpleuit. & ministrauit ut Martha & audiuit ut Maria. Quod siquis hec uoluerit ītu exemplo. p omīa teneat exemplum. Talis causa sit. talis qz psona. tale obsequi tale conuiuium. & si omi uita semeltm. Preclare inquit Posturnianus nostros istos ut Martinos ut egrediantur exemplum tua cōstringit oratio. Sz profiteor tibi. quia hec surdis audienti aiunt. Nam si Martinum sequeremur uias nunq; cautas de oscillo dicceremus & uniuersa seue opinionis & obprobrijs caremus. Verum sicut tu soles dicē cū ecclesiasticis arguceremus. gallis sumus. Ita nos in hac parte nunq; uel Martinum exemplo uel tuis disputationibus corrigendi fatemur. Verūtamen hec nobis iā dudū a gentibus. quid tu tam obstinate sulpici taces. Ego ne inquit non solitum mō taceo. Sz olim de uitis tacē disposui. Nam cū quādam uiduam uagam mitidam sumptuosam obuiam haberem. lasciuus uictitantem. tudem cū uirginem adolescenti cuidam in caro tridecentius adherentem. Cum quidem ipm̄ frequēter audissem. alios etiā qui alia agēnti ire pantem. tanta mihi femina. omniū cunctis cū monachoz odia concitauit. ut aduersus me uitiq; legones iurata bella susceperint. unde quesso tacētijs ne etiā hoc quod uos loquimini ad mea referant

mundiam tota nobis ulto⁹ mentio relinquat̃ nd e
Martinum potuis reuertamur. Tu galle ut aggres
sus ceptum opus explica. Tum ille iam quidem
uobis inquit tanta narraui ut satisfacẽ studijs
uris meis uisus debuerit. Sz quia uoluntati ure
non obsecundare mihi nõ licet. ceptum adhuc dies
supest loquax. Nam certe dum stramen illud qd
in lectos meos paratus aspicio. subiecit memoria
etiã de stramine in quo Martinus iacuerat factã
esse uirtutem. res ista gesta est.

Ludiomachus uicus in confinio bitury
gum atq; turonorum ecclia ibi est ce
lebris religione sanctor nec minus gloriosa la
cra uirginum multitudie. Pcedens ergo
Martinus in secretiore ecclie huius mansionem.
Post discessum illius. cuncte i secretarium illius
uirgines irruerũt. Adlambunt singula loca ubi
aut sederat uir beatus aut steterat. stramẽtuz etiã
in quo quieuerat partiunt. Una ex ipsis post dies pau
cos partem straminis quam sibi pro benedictõe
collegerat. in egumino quẽ ipse ex eruis agita
bat de cruce suspendit. Nec mora dicto citius
eiecto demone ploma purgata est.

Eo idem fere tempus Martino a ueteris
reuertenti fit obuium uaca quã demon
agitabat. que relicto grege sue i homines ferebat.
& iam multos noxie pestis confoderat. Verum
ubi nobis cepit esse contigua. hi qui eam eminus

sequebantur predicē magna uoce ceperunt ut caueam.
Sz postq̄ ad nos totus feruibundi animi impetu
accessit: Martinus elleuata manu obuiam precedem
consistere iubet. qui mox ad uerbum illius cepit stare
immobilis. Cum interea uidet Martinus dorso illius
demonem insidentem. quē increpans discede inquit
infelix de proprio & innoxium ad agendū desiste.
paruit negz spūs & recessit. nec defuit sensus ibu
cule. quum se intelligē liberatam. ante pedes sancti
recepta quiete prostrauit. Deinde iubente Martino
gregem suum petiit. seq̄ agnum ceteris hūiliorē
placidior immiscuit. hoc illud fuit tempus. quo inter
medias flāmas positus nō sensit incendium. quod
m̄ non arbitror esse referendum. quia hoc plenius
iste Sulpitius licet in libro suo preterierit in epla. tam
postea q̄ ad eusebium. tum psbitez mō tpm facit
exposuit. quia tu postumiane ut credo legisti. aut
si incognita tibi est. cum libuit in promptu ex illo
armario hēs. nos ab illo omissa referimus.

Vidam aūt tempore dum diocesis curreret
uenientem agmen incurrimus. Canes le
porem sequebantur. iam q̄ multo spatio uicta be
stiola. cum undiq̄ campos late patentes. nullum
esset refugium: morte imminentem. ia iamq̄ capie
da rebus flexibus differebat. Cuius periculū ut
beatus pia mente miseratus. impat canibus ut de
sistant sequi & sinerent abire fugientem. qui
continuo ad primū Smonis eius impium con

ſtituunt. credens uictos ymo potius affixus ī ſuis
hęrere uestigijs. ita lepuſculiis plecuroab; alligatis ī columis euaſit. opęre pretium aūt est etiaz
familiaria illius uerba ſpiritali ſale condita ꝛ
memoratę.

Vem recentem tonſam forte cōſpexerat
euangelicam ſiquit mādatū
iſta compleuit/ duas hūt tunicas. Vnam eam lę
gata est non hēnti. ita & uos facere debetis. Item
cum ſubuiculum algentem & pene nudum
pellicia ueſte uidiſſet. En inquit Adam electus
de paradiſo in ueſte pellita fues paſcit. Sz uos
illo ueterę depoſito/ quiad hyc ī iſto manet nouū
potius induamus. Boues ex parte prata depauerāt/
porci etiā nō nulla ſuffoderāt/ pars cetera que ma
nebat illeſa/ diuerſis floribꝫ ꝗ picta uernabat. ꝛ
Spectem inquit gerit pars illa coniugij/ que pcare
depaſta & ſi non penitus grām amiſit habeaz.
nullam tamē florum retinet dignitatem. Illa uo
quia porci quę pecora īmunda foderunt fornica
tionis ymaginem fedam pretendit. Cetera illa por
tio que nullam ſenſit iniuriam/ etiām uirginita
tis oſtendit. herbis fecunda uiridicat. femineo
fructus exuberat. & ultra omnem ſpem diſtincta
floribꝫ/ quaſi gēmis micantibꝫ ornata radiat/
beata ſpecies & deo digna. Nihil ꝫ. uirginitati ē
compariandum. Ita & illi qui coniugia fornicatoꝝ
comperiant/ uehementer etiant. & illiq; iniuria

uirginitati equanda extimant miseri penitus
et stulti sunt. Verum hec sapientibus media
distinctio est. ut coniugium primat ad uenia
uirginitas spectet ad gliam. Fornicatio deprimit
ad penam, nisi satisfactione pingetur.

Ilex quidam cuiusdam ecclesie monachum professus abiecerat cellulam
sibi eminus i remoto quasi heremita uictum
exercerat. Interea astutus inimicus uarijs co
gitationib⁹ bruitum pectus agitabat ut pristi
nam qua maximus in monasterium puellas
esse prorepserat uoluntate mutata secum potius
uellet hitare. Adijt ergo Maximum forte he
remita quid hoc animi confitet. Ille uo he
mentes cepit abnuere feminam uiro nubis
se monacho non tacito incongrua ratione
miseri. Postremo cu miles instaret affirmas
nihil hoc proposito esse nocturnum se sola cum
ge uti uelle solatio. Porro necessus se in sua
reuoluerent non esse metuendum se esse mili
tem xpi. Illam q̄ in eadem eiusdem militie
sacramenta iurasse. Patentur. epūs sanctus
et secum suum fidei merito nescientes pati re
militare. Tum Maximus uerba uobis spā di
ctus sum. Dic mihi inquit si unq̄ i bello
fuisti si mane constituisti. At ille respondes
inquit. Mane steti et bello fugientes tergu
Ad hec Maximus. Dic mihi ergo numq̄ illa

acie que armata i prelio parabat aut etiã uersus hosti
lem exercitum conlocare communis pede ubi districte
ense pugnabas. aut ullam feminam seue aut pu
ellaue uidisti. Tum demum miles confusus ex u
bium gratias agens ceroi suo se non fuisse permissu
rum aspera increpatioe uxoz fz ueraa ee ratione
bili secundum psonam militis comparatioe cor
rectum. Martinus aut conuersus ad mes sicut
eum frequens fratrum turba uallauerat. mulier
inquit uxoz castra non adeat. acie militum se
pelata consistat. procul femina i suo degens taber
naculo sit remota. Contemptibilem ei. reddit ex
ercitum si uxoz cohortib. femineu turba uideatur:
Miles i acie Miles pugnet i campo. Mulier si ita
uxoz munimenta contineat. het ee illa glium t
suam. si puditiciam uiro absente seruauerit. cui
hec prima uirtus ee consumata uictoria est non
uidet.

Illud iuxo Sulpiti memmisse te credo. o
affectu uobiscum. ee tu coram adesse iam
uxoziem predicaret. que ita se penitus ab omiuz
uxoz oculis remouisset. ut ne ipm quidez ad se
Martinum. etsi eam ille offitiu caritatis uellet
admiserit. Nam ei preter agellum ullus pteuret
in quo se iam ante complures pudica cohibebant t
uidita fide illius uxoziuitate degerut. Vt tam il
lius merita puellam religioso offitio eius honora
ret. Non consequutes quidam illam uirgines

putabamus. Si quidem hoc testimonium uirtutis
sue esse habituram. Ad quam tanti nois sacerdos
depposito propositi rigore uenisset. Verum illa fortis
simi uirginea propositi ne Martinum quidem contem
platione laxauit. Ita uir beatus acceptam p aliam
feminam exhibitionem laudabili abillius foribus que
uidendam se salutandam q̄ non decebat letus ab
cessit. O uirginem gloriosam que nec Martino q̄d
passa est uideri. O beatum Martinum qui illam
repulsam non ad contumeliam suam duxit sed
magnificans illius cū exultatione uirtutē iusta
tum ībis dūtaxat regionibus gaudebat exemplum.
Ergo cum haud longe abilla uirgine nos manere
nox minens coegisset. xenium bto uiro eadē illa
uirgo transmisit. Fecit q̄ Martinus q̄d antea
non fecerat. Nullius. n. ille unq̄ xenium nul
lius munus accepit. Nihilex his que ungo ue
nerabilis miserat refutauit dicens benedictiōē
illius a sacerdote minime respuēdam. que esset
multis sacerdotibus preferenda. Audiant ergo uir
gines istud exemplum. ut fores suas si eas mali
obsidere uoluerint. etiam bonis claudāt. ne q̄
ad se improbis sit liber accessus. Non uereantur
etiā excludere sacerdotes. Totus hoc mundus au
diat se uideri a Martino uirgo non passāe. Non
uirq̄ ille quicunq̄ a se repulit sacerdotem. q̄ i
eius uiri conspectu puella non uenit. que uidē
salus uidentium fuit. Cuius aūt hoc alius prete

Martinum sacerdos non ad suam iniuriam retulis-
set quot aduersus sanctas uirgines motus ẽptas
q̃ uias mente cepisset: hereticum iudicasset & ana
thamizandum esse decreuisset. quis uõ illi beate
mimẽ illas uirgines protulisset / quo celebris oc
cursionibꝫ ubiq; ꝓrent se obuias Sacerdoti. que eorum
sumptuosa disponũt. que uina ꝓmptet accumbunt &
quo me ducit oratio / paululum iste liberior sermo
repremedus est. ne ĩ aliquo forsitam ĩ iteram of-
fensam. Et eiz ĩ fidelibꝫ obiurgationis uerbano pslũt
fidelibꝫ aũt faciet satis exemplum. Vere ego ita
uirtutem huius uirginis predicabo / ut tamen n
chil illis que ad Martinum uidendum ex longi
quis regionibꝫ sepe uenerunt arbitrer derogidam
Siquidem hoc beatum uir frequentes affectu etiz
angeli frequentauerunt.

Iterum id quod dicturus sum postumia
ne / hoc tibi me aũt remuebat / te teste ꝓ
recte phibeo quidam dum ego & iste sulpitius pro
fectibꝫ illius excubantes iam p aliquot horas cum
Silentio sedebamus / ingenti horrore & tremore
ac si ante angeli tabernaculum / mandantis excubiaꝫ
duceremus. Cum quidem clauso cellule fue hostio
mos ibi esse nesciret / interim colloquentium mur
mur audiuimus / & mox horrore quodam cuncti
scindimur: ac obstupentes / nec ignorare potuimus
nescio quid fuisse diuinum. post duas fere horas
ad nos Martinus egreditur. Ac tum cum iste Sul-

pinus sicut apud eum nemo familiarius loquebatur / cepit orare ut pquirentibus iudicaret quid illi diuini fuisset horroris / quod fatebamur nos ambo sensisse / uel eā quibus fuisset i cellula collocatus. Tenuem ēm nos lucē q̄ ux intellectum sermo eruditum somnum profectibus iudisse. Tum ille + diu multum q̄ emendatus / ẽ nihil erat quod ei Sulpitius nō extorquēt multo. Incredibilior / forte dictaturus sum. Ego tñ reste non mentiar. Nemi quispiam est tam sacrilegus ut Martinum exti met fuisse mentitum. Dicam inquit uobis ẽ uos nulli quese dicatis. Agnes Tecla. q̄ Maria + meam fuerit. Referebat aūt nobis multum atq̄ hitum singularem. Nec sic illo die ẽ + requiete se ab eis confestim est uisitari. Petrum etiā q̄ paulum applos uideri a se pius non nequiit. Iam tñ demones prout ad eum q̄q̄ uenisset suis nominibus increpat. Mercurium maxie patebat infestum. Iouem brutum atq̄ hebetem esse dice bat. Hec plerisq̄ etiā i eodem monasterio consti tutis incredibilia uidebant. Nedum ego omnes qui hec audient credituros. Nam nisi inexti bilem iutam atq̄ iuxtutem Martinus egisset. ne quaq̄ apud nos tanta q̄ta preditus hēret. ẽ q̄ minime mirum si in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit / cum multos hodie ẽ q̄ uide mus. nec euangelijs quidem credidisse.

Artino aūt sepe Angelos uisos familia

rita & sensimus & expti sumus. Rem minima dicturus sum sz tñ dicam. apud Nemausum e epor synodus habebat ad quã quidem ire uolueram. sz quid gestum esset scire cupiebat. Cum eo casu Sulpitius uenisset sz procul ut semp acer teris mirerneta patris naue residebat. ibi et Angelus quid gestum esset i Synodo nuntiauit. Nos postea temptis hiti comodis solicite requirentes + satis comptum huiusmodi spõ die fuisse conuentus et ea ibi ao epis fuisse decreta que Martino Angelus nuntiauerat. Hec cum maxie Gallus nr Ferum explicitis que statuerat reflexe loqueret puer familiaris ingressus est nuntians ubi brium ploure stare proforis dubitare ceruũ situm callum adhuc esset melius audire. an exoptatissimo nobis uiro qui offitij causa ad nos ueniebat decurre. Tum Gallus cum sino ob aduentum sctissimi Sacerdotis relinquenda nobis hec esset oratio mox ipa coegit huiusce protractum finire sermonem.

Vez quia de Martini uirtutibz nequaq̃ explicari unitura potuerũt. hec nobis hodie audisse sufficiat. cras reliqua dicemus. Ita pacem accepta spõne surreximus.

Vbi multitudo hominum infirmati occurrit audire
Gallum de sctõ Martino uirtutibz locuturum.
Vbi puellam duodecennem ab unco ruina eruunt.
Vbi oleum sub eius benedictõe ceruit, et ubi amplius

[illegible]

Vbi audit de Martino aiit expectare non debes ut nulla sit finis referendi aut illo utatur sermone concludi. Ista interim de illo tuo portabis orie et dum reliquis diuersa loca, portos insulas, ciuitates preteris Martini nomen. et gliam predicas ppius.

Vbi sperat solicite inquiri et pie uisitari sepultuam pomponij.

L Vcesit o Galle sinxendum est. Nam ut uides & Postumianus instat. et hic presbiter qui hesterno auditore amisit, expectat ut quc de Martino nostro in hodiernum diem explicanda distulerat debitor sponsionis euoluas. non ignarus quidem iste omnium quecuiq memoranda fuit. sed dulcis & grata cognitio est etiã nota relegenti. siquide natiue ita compatum sit ut meliore quis conscientia se nosce gaudeat. que multoz testimonijs non esse iocta cognoscat. Nam et hic a prima adolescentia Martinum secutus. nouit quidem omia & libenter cognita recognouit. fatebor eiz tibi Galle Martim mihi sepius auditas esse uirtutes. Quippe q de eo

rtū litteris multa mandauerim. Sz p gestor admi
rationem semp mihi nota sunt que de illo licet
audita sepius retuleruntt. Proinde addimur nobis
refrigerium auditorem eo impensius gratulamur
quo promptius postrimianus iste qui hec omnia
inferre festinat quasi subtestibo consignatam
absti acceptimus est uerit atem hec me loquente
Gallo iam admirandum paato muit turbamo
nachou Finagus presbiter. Apc Sebastianus Agri
cola. et post paululum ingreditur presbiter noster
Echenais cum Caliprone diacono & amatore
subdiacono Postremus Aurelius presbiter adue
nimus meus longore tua uicmens ambelus eti
cuncti. Quid nos magis tam subito & tam insecu
tes tam ex diuersis regionibus tam mane euolan
tes. Nos inquimt extremo cognouimus gallum
istum / totum diem Martium nuciasse dicentes
& reliqua / hodiernum diem. quia nox oppres
serat discussisse. propterea matutinauimus fre
quens auditorium fac tanta materia loquitur
Interea nuntiat multos secularis state plebis.
Nec inquit audemus. Sz ut admittentur
cantes. Tum apc nequaq inquit istos nobis ad
miseri comuerit / quia ad audiendum curiosita
te potius & religione uenerunt. Confusus ego
ille. Nunc quos non admittendos esse censebat
ego tamen obtinui ut Eucherium exulcerus
& celsum admitterent consularem. Ceteri sunt

repulsi. Tum Gallum media ī sede cōponimus
qui cum diu nobili sua tuxerat dia silentium
tenuisset, tandem ita exorsus est. Conuersis ad
me audiendum mouit, et famen et diserti, si
religiosis potius q̄ doctis aures ut arbitror attuli
stis auditurus me fide testis non oratōis copu lo
cutorem. Que aūt extrinsecus dicta sunt non re
uoluam. Illa aūt qui non audierūt ex scriptis re
cognoscent. Hoc postulamus expectat mino
tauros orienti. de se in comparatione Martini
praferat occidenti. Ac primū gestit alius quod
refugerius in altum suggerit explicari.

Es in Camarena qesta est ciuitate, i
pater filiam duodecennem ab utero mu
tam, puellam Martino cepit offerre, poscens ut
linguam ligatam meritis sanctus absoluēret. Ille
cedens epīs qui tum forte latus illius ambie
bant. Valentiniano atq; Victricio imparem se
esse tante molis, gallis quasi sanctioribus nihil
impossibile fatebat. At illi pias preces una cū
patre suplicibus lacrimis fundentes, orare Martinum
ut precata prestaret. Nec cunctatus ultra ut sui q;
preclarum de ostendendo humilitatem, nec
differendo pietatem iubet exclusorum foli mul
titudinem submoueri, epīs tantum et ipsi de
patre assistentibus orationem suo illo more pre
sternitur, deinde puellam clerici exorcismi
ductione iubet, atq; ita mos puelle solui

catum liquorem / cum oleo linguam illius digitis + teneret / infudit. Nec fefellit sanctum uirtutis euentus / patris nomen interrogat: mox illa rudit. Exclamat pater cū gaudio / pariter ac lacrimis / iuxtim genua complexus / et hinc prima se filius audisse uocem circumstantibus stupentibus fatebat. Ac ne cuiq; id incredibile forte uideat / prohibeat uobis p sens Euagrius testimonium ueritatis. Nam res ipso presente tum gesta est / parum illud est / quod nup a reuerendo presbitero referente cognoui / q̄ nō prer mittendum uidetur.

Vicinam comitis uxorem / misisse Martino oleum / quod ad diuersas morborum causas necessarium: sicut ē consuetudo benedicēt. Ampul lam uitream istiusmodi fuisse ut rotunda / in uentrem crescēt ore producto: q̄ oris existentis cō cauum non repletum. quia id minus sit: ita uasculā complere / ut parq; umboribus obstruendis libera relinquāt testabat / testabat presbiter uidisse se oleum sub Martini benedictiōe creuisse / quod ab exundante copia supna deflueret. Eundem q; dum ad matrem familias uasculum referretur / seruasse uirtutem. Nam inter manus pueri portan tis ita semp exundasse oleum / ut oīe illius uestimentum copia supfluī liquoris operiret. Matrona uta usq; ad summum labrum plenum uasculum recepisset / ut presbiter hodie fateat obdendi pessulū quo clausi diligentius seruandi consuerūt / in uitro

illo spatium non fuisse. Maximo ex illud qđ dicun
me dixit intuebat minimi contigisse / uas fuit eu
cum oleo quod Martinus benedixerat / i tumulo
paululum de cathedra depositi puer familiaris
meatum linteum suppositum ampullam ib
esse ignarus arripuit / uas sup constitutum mar
more pauimentum decidit / cunctis metu exte
ritis nec benedictio deperisset ampulla prius i
columnis est trepta / ac si sup plurimas molestias
decidisset / que res non potuis ad cautum / qđ mar
tim est referenda uirtutem.

Vidi illud quod factum est Aquilaz ciu
nomen quia psens est. et prodisse /
metuit suppremet. Cui quidem tempori hic
Saturninus interfuit. Canis nobis importune
blatrabat. In nomine mquit Martini iube
te obmutescē. Cani hesit latratus i gutture.
linguam utrabscissam putares, obmuruit. ita
parum est ipm Martinum fecisse uirtutes.
Credite mihi quia etiā i nomine ei multa fe
cerunt.

Vicini ꝫ Comitis nouerati / barbarum
nimis q̄ultra omes crudelem feri
tatem. hic rabido spū ingressus furoris ciui
tatem / sequebat eum miserabili fatu ordini
bus catenatis / diuersa pdendis pari iubet qua
penas disponens postero die attonita ciuitate
ad opus ta tristē procedē. Quod ubi Martino

[illegible] apud me actum est, ut ibi procederem. Qui
[illegible] ait sancti adierat officiales suos
iubet eius custodias relaxari & mox ipse p
fectus ita fugato Auitiano letata ciuit
tas est liberata. Hec cum multis auitiano com
pta sunt. cum hunc ille egregius presbiter ec
clesiam uidetus ab Agatio fidelissimo extrabi
mus submotione diuine maiestatis quibus
hoc abipso Auitiano relatum esse uizabat. Qe
rerum nolo miremini me hodie facere qd
extremo non feci ut ad singulas illas uniuersas
nomina testium ponam & subiectam. Ad
quas si quis fuerit incredulus qui adhuc
in corpore sunt reperiat. Exigat id fidelissimas
plurimos qui in aliquibus que hic extremo me
morata sunt mutare dicuntur. Accipiat ergo
testes adhuc idoneos atq; uiuentes quibus qe
de fide mea dubitant magis credant. Si isti
deo infideles sunt. profecto ceteris fides sum
credenda. Nunc autem quoniam certum
sensum religionis habeat tantum me facinus uelle
committere ut putet quisquam de nostro posse
mentiri. Faciam aduocatum qui sub deo iu
uit ista suspitio. Nego. N. Maximus hoc indigne
ut mendacij arguatur. Ego tamen totius fe
monis fidem apud te ex me deprimimus. Nos
nec alia dixisse nec alia dictaturos quae aut

aut ipſi uidimus: aut quæ manifeſtis auctoribꝫ
uel plenius ipſo referente cognouimus. Extre
mi dyalogi ſpatium, quo ad Eleutherium ſuſtidi
um lectio uacuaret, aſſumpſimus. Nec pre
ſtruere profitemur hyſtorie ueritatem, per me
extraneus inſereret non nullos mendaciorum: no
ſtre meo dolore compilleret, ſꝫ redeat ad ſuum
ſeruo conſensum, in quo cum me tam ſtudioſe
auditi uideam, fateor necesse eſt. Apud
beatum conſtanter, qui repulit infideles, eos mi
nus dicamus audire debere, qui crederent.

Refert ſiquidem credituſ ſpu & pre
dolore totus inſanio, non credent ma
tim uirtutibꝫ xpi, quas demones fubunt.
Monaſterium beati uiri duobꝫ a ciuitate erat
milibꝫ diſpatum. Sꝫ ſi quoties uenturus ad
eccliam: pedem extra cellule ſue limen extu
leret, uideres p totam eccliam mergentes
& quaſi aduenientem iudicem agmi
na dæmonia trepidare: ut aduentum ſpi
ritus, qui uenturum eſſe nesciunt, demo
nio[rum] germinus iudicaret. Vide appinquante
Martino i aera raptum, manibꝫ extenſis in
ſublime ſuſpendi, ut nequaq; ſolum pedibus
attingeret. Si qñ aut exorcizandꝫ demonium
Martinus opam recepiſſet, neminem manibꝫ
attentabat, neminem ſermonibꝫ increpabat,
ſicut plerunqꝫ p clericos, cotatur turbo uerboꝝ,

§

~ Admonis ~

›

ꝫ admoris emergeminis / ceteros uidebat abscedẽ / at foribꝰ obseratis in medio ecclie cilitio circum - tectus / cinere respsus solo stratus orabat. Tum uõ ceteros miseros / diuerso exitu purgeri. Nos subla - tis in sublime pedibus / quasi de nube pendere: nec tamen uestis defluere: sup faciem / ne facẽt uerecũ - dum / nudata pars corporum. At ĩ parte alia uidẽs sine interrogatione uexatos / & sua crimina cõfitẽtes / nomina etiã nullo interrogante prodebant. Ille se / Iouem iste Mercurium fatebantur. Postremo eosdẽ dyabolꝰ ministros / cum ipo ceteros auctore cruciari / uti iam in Martino / illud fateamur impletum qd / scriptum est / qm sancti de Angelis iudicabunt.

Agum quidam in Senonum tico / annis singulis grãdo uastabat / compulsi extre - mis malis mole / a Martino auxilium popscerũt. Missi p aurspitium prefectorium uirum sacris fida Legatione / ciuius agros spãliter gratior ꝙ ceteroꝝ assueuerat / procellã populari. Ꝫ facta ibi oratione / Martinus ita uniuersam penitus liberauit / ab ingenti peste regionem / ut p. xx. annos quib posthea mansit ĩ corpe / grandinem millis locis sepe peulerit. Quod ne fortuitum esse & non po tius Martino prestitum putaret / eo anno quo ille defunctus est / rursum incubuit / re diuina tẽpe - stas / adeo sensit &, mundus uiri fidelis excessu / ut cuius uita iure gaudebat / eiusdem mortem lugẽt. Ceterum si adhuc probanda que dximus /

testes etiã infirmior auditor exigerit. Non unum ego
hominem ꝫ multa milia producam. et totam ī
testimonio uirtutis ex parte senonum aduocabo
regionem. et tamen tu refugeri presbiter credo
meministi nup nobis sup hoc cũ Romulo auspitij
illius filio honorato & religioso uiro fuisse sermo
nem qui hec nobis tanq̃ ī compta referebat. & cũ
futuris proventuꝫ p assidua dãna trepidaret. ut
ipse uidisti magno fletum merore lugebat. Martī
num non ī hoc tempora reseruatum.

Sed ut ad Auitianum reuertam. qui cum
in omnibꝫ locis cunctis q̃ uerbis edoceret
execrandatus sue infanda monimenta turoniis tm
innocens erat. et illa bestia que humano sanguie
& infelicium mortiꝫ alebatur. mitem se atq̃
tranquillum beato uiro plente prestabat. Nemi
ni quodam die ad eum uenisse. Martinum qui
ubi secretarium eius ingressus. uidet post requi
eius demonem mire magnitudis assidentem. qui
eminus ut uerbo. quia tã necesse est. pax latine
loquamur. exsufflans. Auitianus se exsufflari
existimans. quid ad me inquit sancte sic aspiris.
tum Martinus non te inquit. sed eum qui execrari
tue terre imbuit. Ita recessit diabolus & reliqt
familiare subsellum. sanct q̃ constat abillo die. Au
titianum mitiorem fuisse. sed quod intellexerit.
esse se semp assidentis sibi diaboli uoluntatem.
seu quod ĩmundus spūs ab illius consensu per

Martinum fugitus priuatus ē potestate exassandi:
Cum exuberet ministez auctorem/nec ministru
auctor iugiet.

Nunco aut ambatiensi ideſt castello uetꝰ
quod nūc frequens habitatur abitatibꝰ/do
lium nouitatis grandi opez constructum potis
simis saxis moles tunita surrexerat/que ī colos
collectio sumitatis ceteromm sublime pendens
supstitione loci & opeis dignitate seruabat/huī
destructoem marcello ibidem consistenti pbitco
uiz beatus sepe mandauerat/post aliqntz tēpus
regressus inuenit presbuteum/cui adhuc idoli
structura consisteret/Illa causam uipe militari
manu/qz ui publice multitudis tanta moles
posset subuerti nedum facile id putauet p imbe
cillos clericos/aut infirmos monachos quicuis
se parari. Tum Maximus reuerens ad nota
subsidia/noctem totam ī oratione pernigilat: Mane
orta tempestas: edem idoli usq; ad fundamentz
prouolnit. Vez hec Marcello teste dicta sint.

Liam eius non dissimilem ī simili opē
uirtutem refugeio adstipulante phibeo.
columnam immane molis cui idolum supstabat/pa
rabat euertere/sed nulla erat facultas: quaid
daremz effectui. Tum ad orationē suis more cō
uertuntur/subsam esse certum est/pauillem quodā
modo columnam ruere de celo/que in pacta idolo
totam illam inexpugnabilem molem soluit in

pulueren paum ſcilicet ſi inuiſibiliter tecum uirtutib⁹
uiueret/niſi ipſe uirtutes uiſibiliter fecum Martino
humanis etiam oculis ceernerentur.

Dum autem Refrigerius mihi teſtis eſt
mulierem pro filium ſanguis laborantez/
cum Martini ueſtem exemplo mulieris cuiusdā
ce contigiſſet ſub momento temporis fuiſſe ſanatā.

Serpens flumen ſiccabat & ripam in
qua conſiteramus annatabat: In nomie
inquit domini iubeo te redire: mox ſe mala beſtia
ad uerbum ſancti retorſit/& in ulteriorē ripam
nobis expectantibo tranſmeauit. Quod cū omnes
non ſine miraculo ceerneremus altius ingemeſcēs
ait. Serpentes me audiunt/& hominem nō audiūt.

Piscem paſce diebus edere conſuetus/pau
lo ante horam refectionis/interrogat/an
hūtur in promptu/. Tum Cato diaconus monaſterij
adminiſtratio ptimebat/dictus ſpe piſcandi negat
p totum diem ſibi ullam ceſſiſſe capturam. & neq;
alios piſcatores qui uendere ſolebant/quicq; ad
quiuiſſe. Vade inquit mitte linum tuum cap
tura puenict. Contigua flumini/ut Sulpitius iſte
deſcripſit/habebamus hitacula/. proceſſim ametu/
ut pote feriatis diebus uidere piſcantem/omnium
ſpebus nitentis/. Nom i capſa futura temptamina/
quibus piſcas Martino auctore/Martini uſibus queret.
Ad primum iactum i rete primodico manet focem/
diaconus extraxit/& ad monaſterium letus acurrens/

Nec mirum ut dixit poeta / prisco quis / utimur. q. / uersu scolastico / quia inter scolasticos fabulamur / Captiuum q̄ suem mirmitho intulit regis. Ver- / iste discipulus x̄ / gestarum a saluatore uirtutum / quas i exemplis sanctis suis edidit / emulatus / o / xp̄m q̄ in se monstrabat operantem / qui sanctis / suum / usq̄ quaq̄ glorificans / diuersis mirifica / gratiaꝝ in unum conferebat.

Estabatin aborius ex prefecto uidisse / Martini manum sacrificium offerentis / uestitam / quodāmodo nobilissimis gēmis / Lucem / micare purpuream / & ad motum dextere collisa / rum miti se fragorem audisse germany.

Eniam ad illud quod propter tempo / notam semp occultauit / signos / celare non potuit. In quo illud est miraculi: cp / facie ad faciem cū eo est angelus colloquutus. Maxi / mus imperator. al' sine bonis deprauatus consili / sacerdotum post priscilliam necem / ithacium ep̄m / priscilliani accusatorem / ceteros q̄ illius sotios / quos / non nominari est necesse / ui regia tuebat / neq̄s / ei crimini daret opere / illius cuiuscunq̄ modi ho / minem fuisse damnatum. Interea Martinus / / multis grauibꝫ laborantium causis ad Comitatum / re compulsus, procellam ipam totius tempestatis / incurrit / Congregati apud treueres epi tenebant / qui quotidie communicantes ithacio communem sibi / causam fecerant. his ubi nuntiatum est inopinā

bus adesse Martinum. totis animis labefactati
inusitate & trepidare ceperunt. Et ia pridie
impator ex eor sententia decreuerat tribu
nos suma potestate armatos ad hyspanias t
mittere qui hereticos inuitrent deprehensis
uitam & bona adimerent. Nec dubium erat
quin sancto etiam maxima turbam tempe
stas ista depopulatura esset parua discrimine
inter hominem gna et cum tum solis occidu
iudicabatur. Cum quis pallore potius ac ueste
qm fide hereticus estimaretur. hec nequaq pla
citura Martino epo sentiebant. Qm male consuls
tilla uel molestissima erat cura me se abeon co
munione aduenientis abstineret. non defutu
ris qui tanti uiri constantiam premissa auctori
tate sequerentur. Ineunt cu impatore consiliu.
ut missis obuiam Magistu officialibu urbem pre
pius uetaretur / accedre nihil secum pace epo
ri conscientium affore fatentur. Quo sille falli
de est frustratus. professus se cum pace xpi esse
uenturum. postremo ingressus nocturno adue
ntum. postridiem tantum orationis gratia postridie pa
latium petiit preter multas quas euoluere lon
gum est. has primarias petitiones hebat t
pfectu comite et Leucadio prefide qui
ambo ornatum patrium fuerant primatibus stu
diis que non est huius tpis explicare uam t
uictoris & meriti. Illa precipua summe tubu

cum tunc gladiorum ad hyspanias mitterentur. Pia
erat solicitudo Martino / ut non solum xpianos / q
sub illa erant occasione tuxandi / sz ipos etiã hereticos
liberaret. Verum primo die atqz altero suspendit
hostem callidus Imperator. Sive ut res pondus iponit
sive q nimis iplacabilis erat / seu quia ut plerisqz
tum arbitrabantur animum repugnabat. siquidez m
bona eorum ambiuerat. Ferunt q. ille cum / multis bonis
qz actibz preditus aduersus aduersitatem parum cõsuluisse / nisi ob regni necessitatem. Quippe qui q hausto
a superioribz principibz reip. erario pene semp in
expeditione atqz procinctu belloz ciuilium con
stitutus facile q ciuis abatur / pro quibuslibet occa
sionibz subsidia impio parauisse. Interea tpi ad
quoz / communionem Martinus ibat. trepidi occur
runt. damnatos se conquirentes actum esse de oĩz
suo statu / si theodosii primatum / qui eos solus olim
lata sententia condemnauerat. Martinum admiret /
auctoritas. Non oportuisse hostem recipi meritis.
Illum iam non defendorem hereticorum esse. Hunc
dicem. nihil actum morte pristilliani si Martinus
exerceat illius ultionem. Postremo prostrati cũ
fletu & lamentatiõe potestatem regiam iplorant
ut ultatur aduersus unum hominem tu sua. Nec
multum abest / qn coegerit impator / Martinum
cũ hereticoz sorte miscere. Sz ille / licet episcopis nimio
fauore esset obnoxius non erat nescius Martinum
fide sanctitate ac uirtute cunctis prestare morta-

libus. alia longe uia sanctum uincerat parit/ac
primo secreto accersitum blande appellat. hæreti
cos uiue damnatos more iudiciorum publicorū po
titus q̄ insectatoribꝫ sacerdotum. non esse causam
qua ithacij ceterorum q̄ partis communione pu
tarent esse damnādam. Theonistum odio potius
q̄ causa fuisse discidium/eundem q̄ tm solum
esse/qui se a communione interim spectaret reliqs.
Nihil nouatum quin etiam ante paucos dies hīt
simodus ithacium promutuauerat culpa nō teneri.
Quibus cum Martinus parum moueret. Rex ira
accenditur ac se de conspectu eius abripit/& mox
pcussores his pro quibꝫ Martinus rogauerat/diri
guntur. Quod ubi Martino comptum tam nocti
tempore est/palatium irrupit/spopondit se cōmu
nicaturum/dummodo & tubum iam in exitium
ecclesiarum ad hyspanias missi retraherentur. Nec
mora interuenit. maximus indulsit omnia. Post
tudie felicis epi ordinatio parabatur sanctissimi
sane uiri & plane digni/qui meliore tempore
sacerdos fieret huius diei communionem/Marti
nus iniit/sanctus estimās ad horam redire/q̄
his non consulere/quoꝝ cruciabꝫ gladius mine
bat. Uerūtamen sūma ui epis nitentibꝫ ut cō
munionem illam subscriptione firmaret. sz extor
queri non potuit. Postero die se inde proripiens/cū
reuertens in uiam mestus ingemisceret/se uel ad ho
rum noxie cōmunionē fuisse pmixtum/haud loge

auico cui nomen est Andethana cui multa sollici-
dinis silium secreti patiuntur / pregrellis paulu-
lum comitibo ille subsedit / causam doloris &
facti accusante atqz defendente inuicem cogi-
tatione pmoluens. Astitit ei repente Angelus.
Merito inquit Martine compungeris & aliter
nescire requisti / repara uirtutem / resume co
stantiam. ne iam non periculum glie. sz salutis
incurreris / statq ab illo tempore satis cauet cum
ithatiane partis cõmunione miscri. Ceterum cũ
quosdam ex meneziminis tardius qz solebat. et qũ
minore curaret. Subinde nobis cum lacrimis fa-
tebatur / se pp cõmunionis illius malum / cui se ut
puncto temporis necessitate nõ spũ miscuisset
detrimẽtum sentire uirtutis. Sexdecim postea
uixit annos / nullam synodum adyt ab oñibo epõz
conuentibo se remouit.

Ed plane ut expti sumus / minutam
ad tempus qñm multiplici mezede re-
parauit. Vidi postea ad ipm in foribo monasterij
ipius / adductum meneziminũ / & priusqz ad
limen attingẽt fuisse curatum.

Estantem quidam nupciduu / cum m
tyrino mari ciscu illo quo romam ten-
ditur nauigaret / subito undiqb exortis extremi
uite omnium fuisse / discrimen: in quo cum quidã
cyprius negotiator / necdum xpianus / magna uoce
clamaret. Deus Martini erue nos / mox tempestate

fuisse sedatam, sex optatum cursum cum summa placidis
equoris quiete tenuisse.

Vcontius ex uxore sua fidelis cum familia
illius lues extrema uexaret & manifeste ca
lamitatis exemplo totam domum corpora cora pro
cumbent. Martini p litteras implorauit auxilium,
quo tempore uir beatus rem esse promisit difficil
lem impetrari. Nam spiritu sentiebat domum illam
diuino numine uindictam, tamen non prius destitit
septem totos dies totidem q noctes orando & ie
iunando continuas, q id qd exorando recepit ipe
tranet. Mox ad eum Lycontius diuina exitus bene
ficia pulauit. Numidiam simul & agens gratias do
mum suam omni periculo liberatam. Centum etiã libra
rum argenti obtulit, quas uir beatus nec respuit nec re
cepit. Sz prius q pondus illud monasterij limen at
tingeret, redimendis id captiuis continuo depura
uit. Et cum ei suggereret arcarius, ut aliquid ex eo
fustum monasterij reseruaret, omnibo in angustum
esse uictum, multis de esse uestitum. Nos inquit e
ccha de palcat & uestiat, dummodo nihil nostris usi
bus quesisse uideamur.

Occurrunt hoc loco illius uirtutes magna mi
racula qui facilius admirari possumus
q retexere. Agnoscitis profecto qd dico, multa sunt illa
que nõ queant explicari, uerum istud est, qd nescio
an ita ut gestum est, nobis possit exponi. Quidam
ex fribus nomen nõ ignoramus, sz celanda persona est,

ne uiro sancto uerecundiam fecerimus. Quidam q̄
cū ad fornacilam illius carbonum copiam repe
risset/ & admota sibi scillula diuaricatis pedib⁹
sup ignem illum nudato inguine residēret. t
Continuo Martinus factam sacro tegmini sen
sit iniuriam. Magna uoce proclamans/ Quis
inquit nudato inguine nostrum incestat habi
taculum/ hoc ubi ille frater audiuit/ & ex con
scientia quod incepabat agnouit. continuo ad
nos cucurrit examinis pudorem suum nō sine
Martini uirtute confessus est.

Quidam itidem die/ dum in area que paru
admodum tabernaculum illius ambiebat/
in illo suo quod nostis omes sedili ligneo resedisset/
Vidit duos demones in excelsa illa que monasterio
supeminet/ rupe consistere. Inde alacres ac letos
uocem istiusmodi adhortatoris emittere/ heya te
bricci/ heya te bricci. Credo cernebant miseri emin⁹
propinquitem consci⁹ eqtam illi rabiem sonū sua
tassent. Nec mora bricci⁹ furibundus irrupit/
ibi plenius insanie/ euomit in Martinum mille
contitia. obiurgatus. ij. pridie ab eo fuerat. Cum q
nihil umq̄ amice clericatum/ quippe qui i Mona
sterium ab ipo Martino nutritus huiusset. equos
alcret/ mancipia comparet. Nam illo tempore re
quebatur armilitis/ q̄ nō solum pueros/ sz etiaz
puellas seris uulnib⁹ cormisset. Quib⁹ rebus
intelligentissimus insano felle comotus/ & ut credo

precipue demonum illoꝝ agitatus instinctu: Martinū
ita aggressus est/ut uix manibꝫ temperet. Cum quid
sanctius uultu placido mente tranquilla: infelicis ānē
tiam: pnitia uerba cohiberet. Sz ita in eo rectꝫ spūs re
dundabat/ ut ne sua quidem illi quis uana admoduꝫ
mens subesset: trementibꝫ labijs: incerto uultu: decolo
re pfitore rotabat uerba peccati se asserens sanctiorem.
quippe qui a primis ānis in monasterio inter sanctas ec
clesie disciplinas: upō Martino educante creuisset. Mar
tinum uiō & a principio quod ipe diffiteri non posset: t
militie actibus sordiuisset. Et nūc pinanes fupstitio
nes & phantasmatica uisionum ridicula prorsus
inter deliramenta senuisse. hec cū multa atqꝫ alia q
etiā reticere melius est accerbiora uomuisset. Coer
sus tandem furore sanato/ quasi pse penitus iudi
casset: rapidius ea parte qua uenerat recurrebat.
Cum interea credo p Martim orationes fugatis ab
illius corde demonibꝫ/ reductus i penitentiam mox
reuertitur: atqꝫ ad Martini se genua prosternit/ ue
niam poscens/ fatetur errorem/ nec sine demone
se fuisse/ tandem serenior confitetur. Non erat apd
Martinum labor iste difficilis/ ut ignoscēt suppli
canti. Tunc & nobis oīnibꝫ sanctus exposuit/ quib
illum ademonibꝫ uidisset agitari: se conuitijs nō
moueri: que magis illi aquo essent effusa nocui
sent. Exinde cum idem Briccio multis apd eum
magnis qꝫ criminibꝫ sepe premeret/ cogi nō potuit
ut tum a presbitero submoueꝝ/ ne suam plequi

uidezetur iniuziam illud cōmemozans ſixp̄s iudem paſſus
eſt. cuz ergo non patiaz bzeccionem. Adhec poſtumianus.
Audiat inquit iſtud exemplum noſter iſte de proximo
qui cū ſit ſapiens īmemor preſentium īmemor futuroz
ſi fuit leniter offenſus inſanit in ſua ſe non hēns poteſtē
ſeuit ī clezicos craſſatur ī laicos: totumq; terraz orbem
in ſuam cōmouet ultionem. Inqua p tziemium uigite
dimicatione conſiſtens: nec tempore nec ratione ſedatur.
Dolenda hominis & miſeranda conditio etiam ſi hac
ſola inſanabilis mala peſte premezet. Verum iſta ei
patientie & tranquilitatis exempla referre ſepius gal-
deburas ut ſciret naſci & ſciret ignoſcere. qui ſi iſtū
ipm breuiter inſertim ſermonem meum ſe prolatum
forte cognouerit ſciat magis non ore inimici q̄z amici
aīo me locutum. quia ſi fieri poſſet optarem ut Mar
tino potius ep̄o q̄z falaci tyrāno ſimilis diceret. Sz iſtū
cuius cōmemoratio parum ſuauis eſt tranſeamus/ &
ad Martinum nr̄m galle rdeamus. Tum ego cū iam
adeſſe ueſpum occeſſio ſole ſentirem. Dies inq̄z abijt
poſtumiane ſurgendum eſt. ſimul tam ſtudioſis
auditoribus cenā debetur.

E Martino aut̄ expectare nō debes: ut illa ſit
meta referendi. Latius ille diffundit̄ q̄z
ut illo ualeat ſermone concludi. Iſta iterum de illo uiro
portabis orienti ſed dum reuerſis diuerſas regiones. loca.
portus. inſulas. urbes q̄z peteleges. Martini nomen &
actum ſparge p populos. imprimis memento nō preter-
campaniam. et ſi maxie curſus in deuio ſit. Non tñ

tibi tanta sint/ uel magray morarum illa dispendia/
quim illic adeas illustrem iuxe ac toto laudatu orbe
paulinum. illi queso te primum sermois nostri. qd
uel hesterno confecimus uel hodie dicimus/ uolume
euolue. illi omia referes/ illi cuncta recitabis/ ut
mox p illum sacras uiri laudes roma cognoscat. sic
primum illum rem libellum/ non pitaliam tantu
sz p totum fria diffudit illyricum. Ille Maximu
non inuidus gtiay sanctay qz i xpo iurtutis, pisti-
mus exctmator/ non abnuet presulem mim dum
suo felice componz. Inde si forte ad Affricam tras-
fretabis refres audita cartagini. Licet iam pridem
ut ipe dixisti uirum nouerit. tamen nuc pcipue
de eo plura cognoscat. Nec solum ibi cypriamum
martirem suum qbus sancto sit illius sanguie
consecrata miretur. tam si ad leuam Achaye si-
num/ paululum deuexus intrauerit: sciat cho-
rinthus: sciant Athene non sapientiorem in Ache
demia platonem. nec socratem in carcere fortiorz.
felicem quidem gretiam que meruit audire Apstm
predicantem. Sz nequaqz credimus ay po gallias dere-
lictas/ quibus donauerit xpe Martinum. Cum uoad
egyptum usqz pueneris: qz illa suoz sanctoz no-
minibus et uirtutibus sit superba/ tamen no dedignet
audire/ qua illi uel uniuerse Asie si solo Martino
Europa non cesserit.

Inde tu hyerosolimam inde petituus
uentis cursim uela comisceris negotium

tibi nñ doloris inūmgo/ ut suumq; ad illustris
illius ptolomaidis litus accesseris: solicitus inq-
ras ubi sit conseptultus nr̄ ille pomponius/ nec
fastidius uiator ossa peregrina: multas illic
lacrimas/ tam ex affectu tuo q̄ ex mr̄is funde ui-
sceribo: at liuet inanj mumere/ solum ipm flore-
pimpunio etiā suauj redolentibo spōe ex arnbus.
Dices tñ illi fz non aspere non acerbe cōpatientis
alloquio: Non exprobrantis allogio/ q̄ fuerit quod-
uel me lemp audire uoluisset/ & maximi magis
Zullum ouē nominare nolo fuisset/ inultatus. &
Nunq̄ame tam crudeliter dilaceratus ignoti pul
uezis regione tegeretur. Naufragij sorte predonis
pastus in medio mari/ mortem e uix extremo
nactus littore sepulturam/ cuderit hic opus suum
quicunq; ex illius abscessu in nocte uoluerit/ uide-
ant q̄ iam sum. & uel nunc adiecisse me cuasse
desinant uindicati. Hec cum maxime fletibus nece
gerimacemus/ cum lacrimis p̄sentia lamenta cōme
tis/ cum magna quidem & dictu admiratiōe fz
non minore ex nostris fletibus dolore dilectum
est.

Clemens trinitas & una diuinitas ut aiūt
per lacamentum cognoscatur. Vnitas ē ab
eo & qui est spūs scōs. a quo qui est & unigenitus. Sic existens diuine nature Lucis
spūs. a se se p naturam p substantiam maiestatis. potestatis
iuxtatis diuine Lucis spūs unus i duob; & utroq; i id ipz.
patre i filio filius i patre i spūscto. Sic i trib; psonis cōstitem
tempus presentie quod sup omnia cuncta concludit. In hoc
ergo misterio credimus esse ex nullis extantib; cunctis
orta. Quod misterium mens humana concipe non pot. &
Nec oratoria lingua enarrare. Neq; diffidi sermonis biblioteche uoluminа si totum mundum libri repleant/ diuina scientia non posset mirabilis enarrari: que est
indicibilis nullo modo posset describi neq; concludi/ aut
uerbum aut substantia propria diuinitatis sue/ qui
est fons diuine lucis/ luminis siue substantia natiua.
Silet lingua oratoria quia defecit sermo de idicibilia/
cum cōstimauerit mens humana de diuina maiestate
dicere. tūc incipit qta sit aūt diuina clemētia/ ne-
mo sit nisi qui q̄rit. Et nemo compit secreta pat[1]/
nisi is qui p naturam nascendi initium amisit, omis
ergo mansuetudo & modestia priorū conuenerat ad pro
phetam. deminitam auctoritatem plumat dicendo.
Credidi propter quod locutus sum. Q aūt p misteriū
simplex sit professio/ aut fundamentum ecclie solidet
applica auctoritate predestinatōe sequēs plumat dicēdo.
de cetero nemo m molestus sit. Ego cruci[1]o tm̄pm &
hunc crucifixum/ qui a cum confuet filium homis

confitetur & scm spm quia de scto spu & Maria
virgine nascitur mediator nascitur & confitetur
primogenitum necesse est de unigenito/qd testimo
nium dicat unum & solum sine origine esse. Ite
rectam plenam pie de confitetur existentis di
vine nature/Luce spūs/qui secdm diuinā naturā
ut supradiximus/in duob & utroq ipm. pater i
filio. filius i patre. i spu scto. i sancta ecclia/nunc &
imortalia secula seculoz. Amen.

Rechdio iuo & honorio imperantibo/Scus
Maximus Turonorum epus plenus
virtutibo & sanctitate/prebens strenuis
multa beneficia/octuagesimo primo etatis sue āno/
epatus aut vigesimo sexto/apud condatensem dio
cesis sue vicum/excedens a seculo feliciter migrauit
ad xpm. Transiit aut media nocte/que dominica
habebatur/Attico Cesareo & consulibo. Multi enim
in eius transitu psalentium voces audierūt i celo.
quod in libro virtutum eius primo plenius exposui
mus. Nam cum primum scūs dei apd condatem/sic
ut diximus vicium egrotare cepisset. pictauis pplī
ad eius transitum sicut turonici conuenerūt. Quo
migrante grandis altercatio inter utrosq surrexit
pplm. Dicebant enim pictauenses nostrū Monachum no
bis abbas extitit nos requirimus comedatū. Suf

fiuiat nobis p dum esset immundo uel tuistus ei collo
quio participastis eius communio fiamati fuistis be
nedictionibus insup & muneribus coronati, sufficiat
uobis ista. Nobis licuit auffere uel cadauer exa
nime. Adhec turonici respondebit si nobis fictis sufficiebat / Scitote q nobilem pos
tus amplius est q hic opatus. Nam ut pretermit
tamus plurima uobis suscitauit duos mortuos, nobis
minum. Et ut ipse sepe dicebat maior ei uirtus in
defunctis. Vobis enim ablatus / nobis adeo domus
ueterum si mos antiquitus instituius seruat. In ube
qua ordinatus est debuit deo iubente sepulcium.
Certe si pro Monasterio priuilegio cupitis uendicare.
Scitote q primum ei Monasterium ci mediola
nensibus fuit his q litigantibus soli euenit nox
claudituz. Corpus q in medio positum ab utroq
populo custodiuit / futurum ut mane facto / a
pictauis prudentiam auffert. q deus omipotes
uoluit uidem turonicum a proprio fraudari pacto
no. denig nocte media omne pictauu a seno filiare
cumpsuerunt. Nec ullus fuit qui ex his mul
titudine uigilauit. Igitur ubi turonici eos cohor
tati sunt obdormisse apprehensam sectissimi corpus
glebam alij p fenestram ejciunt. alij foris su
scipiunt. positum q in manu cui omi populo p
uicinum fluuium descendunt. Ingressi q ligeis

altarium ad urbem turonicam cū magnis laudibus
psallentes copiosum diuiqunt gressum. De quoꝝ
diuino pectu expgefacti nihil de thesauro quē custo
diebant habentes cum magna cōfusione ad ppria
sunt reuersi. Quod siquis requirit cur post tam
situm gratiam epi⁹ mus tm ideſt Ludouicus usq
ad sanctum Martinum fuit nouerit q̄ obsisten
tibus pagānis diu ciuitas turonica sine benedicto
pontificali fuit. Nam xpiani qui eo tempore inde
bantur occulte p latebras diuinum offm celebra
bant. Nam si quis apaganis cepti fuissent expiam
aut affligebant uerberibꝫ aut gladio trucidabantur.
A passione aut dñi usq ad transitum beati Martini
anni quadringenti computantur.

Extitit autē Sidonius Colonensis ciuitatis epūs uir honeste uite ac pcunctis lau
dabilis dum die dominico loci sancta ex consue
tudine post matutinos hymnos iam suus clerus
circuiret illa hora qua uir beatus obiit audiuit
chorum canentium et sublimi uocate q̄ Archidiaco
no interrogauit si aues penitent uias quas ille
attentius audiret. Respondit negligq̄ tum ille di
ligentes mgt auscultat. Archidiaconus uero cepit
sursum collum extendere alas erigere et sursum
articulis baculo sibi ostentare stare. Sz credo, eum non
fuisse equalis meriti a quo hec merebant audiri. Tūc
postquam terre ubi pariter et beatus epūs dominum
deprecabant ut hec ei diuina pietas audire permitteꝝ.

Erecti aũt sursum rursum interrogat senex/ quid audis/
qui ait uocce psallentium/ tamẽ in celo audio. Et quid
sit prorsus ignoro. Cui ille/ Ego tibi quid sit narrabo.
dominus meus Maximus epus migrauit/ ex hoc mũdo.
et nũc Angeli eum deferũt in excelsum. Et
ut paruum̃ mora esset ut hec audirent: diabolus eũ
cum iniquis angelis retrorsũ temptauit. nihil ex suis
in eumdem reperiens confusus abscedit. Quid ergo de
nobis precatoribus erit/ si tantum sacerdotem uoluit pars
antiqua nocere. Hec sacerdote loquente notatur tempus.
Archidiaconus uidet Turonis qui hec diligenter inqui
reret/ qui ueniens cohorta ex manifestissime cognouit.
transisse beatum uirum. Quo facto Seuerinus audi
uit psallentium chorum. Et si ad Seueri recitamus
historiam. ipa hora eum sibi scripsit cum libro ute
sibi fuisse excellatum.

Q namq tempore beatus Ambrosius/ cui
hodie flores eloquii p totam ecclam redo
lent/ Mediolanensi ciuitati preerat epus/ cui celebrati
festa dominici diei ista erat consuetudo/ ut ueniens
lectio/ cum liber/ non antea legere psumeret/ q sanctus
mysteriis uisus fuisset. factum ẽ aũt/ ut illa die dominica
post prima lectione iam lecta ante altare stante/ qui
lectionem beati pauli apli proferret/ beatissimus an
tistes Ambrosius sup sanctum altare obdormiret/ qd
uidentes multi/ cum nullus eum excitare psumeret
transactis fere duab aut tribus horis spatijs/ excita

tauerimt cum dicentes. tam hora preterijt iubeat dominus
Lectorem lectionem legere. expectāt eiz tam tpis valde
laplus. Respondens aūt beatus Ambrosius nolite iqt
turbari. multum eiz mihi ualeret sic obdormisse cū
tale miracului dns ostendere dignatus sit. Nam no
uerutis frem nim Martinum sacerdotem egregium de
corpore fuisse. Me aūt eius funeri obsequium pbuisse
pacto q; ex more seruitio capitellum tantum udis
excitantibz non expleui. Tunc illi stupefacti pitez
& admirantes diem & tempus notant. solicite rec
centes qui ipam diem tempus q; reperiunt ā beatis
confessor dixerat se eius obsequijs defecuisse. Obeatuz
uirum i cuius transitu sanctoz cauit mus. Angelorz
exultat chorus omniū q; celestium uirtutū ecclia
exercitus. Syabolus plumptione confunditur. ecclia
uirtute roborat iz. Sacerdos dei reuelatione gloriat
que Michael assumpsit cū Angelis. Maria suscepta
cum virginum choris paradisi ascendit. Martinus cū
sanctis. Sz quid nos i laudem eius temptamus cui
nō sufficimus adimplere. Ipse eiz & laus illius qui
laus ab eius ore nunq; recessit. Nam nos utinam
uel simplicem hystoriam possimus explicare.

Per pretium est cum & illud inserere
lectioni. quale limitis et corpusculum
loco ubi nunc adorat iz fuit angelo annuente translatu
Anno sexagesimo quinto post transitum gloriosi dni
Martini. beatus ppetuus turonice sedis cathedram

Translatio.

sortitus est dignitatis. Adeptusq; hunc apicem cum
magne uotorum consensu fundamenta templi am
plioza ꝯ fuerat, sup beati membra locans disposuit.
Quod sagax ministerii studio mirifice mancipauit et
fecit. de qua fabricha multu qd loquendu erat
ꝛ quia plens est conticꝰ exinde melius putauim.
Adueniente ergo aptato tempore sacerdoti ut eccl'ia
dedicaretur. et sanctum corpusculum aloco ubi se-
pultum fuerat transferetur. Conuocauit beatus
pontifex ad diem festum uicinos pontifices ꝛ &
Abbatum & diuersoꝝ cleroꝝ non minima mul
titudinem. Eratq; hac i kalendis Julij agere uole
bat. Vigilata una nocte facto mane. accepto fratri
tropum. qui sup sanctum erat tumulu. ceperunt
effodere. Quo detecto manus ut eum comouerent
inuenerunt. Itaq; multitudo tota laborans nihil
proficit. Vigilata denq; alia
nocte. rursum temptantes. nihil omo agere potuerunt.
Tunc conturbati atq; extrem. quid facerent nesciebat.
Dixerunt unus exclericis. Scitis qz post hunc tri
duum natalis patris eius ee consueuerat. et so
lum ihac se transferri uos admonet. tunc ieiu
nijs & orationib. ac uigil psallentio die noctuq;
insistentes. triduum illud continuate duxerunt.
Quarta aut die accedentes portantes ꝗ manus
non ualebant penitus mouere sepulcrum. pa
uore aut omes exterriti. iam hoc tantes ut
terra tabulum. quod detegerant operirent. app

ruit/uenerãda canitie senex ad instar nimis
candoꝛem efferens/& dicens se esse abbatem
ait eis. Vsq; quo contuꝛbamini & taꝛdatis. Non
uideꝛis dominum Martinum stantẽ uos adiu
uare paratum si manus apponatis: tunc iactis
pallium quo utebatuꝛ/posuit manũ ad sacro
sanctum cũ reliquis Sacerdotibus/crucibꝰ paratis
& cereis. Impositaq; Anthyphona dederunt
cuncti uoces psallentium in excelso: tamen
ad senis conatum/protinus sacrosanctum/in
firmi leuitate cõmotum/i loco ubi nũc ado
ratur/domino mouente peruenit/quo adue
niente sacerdotis compositum est. Dictis &
missis ut uentum ẽ ad communionem requirere
solicite senem nequaq; repererunt. Sz nec homo
quidem extitit/qui exire eum uidisset. Credo
q aliqua fuisset uirtus angelica qui & beatũ
uirum se uidisse pronũtiauit. In quo loco ex
illa die multe uirtutes facte sunt/que per
negligentiam non sunt scripte. Nos tñ de
quo nostro tempore aut fieri uidimus aut facti
certe cognouimus/silere nequiuimus.

Venimus en iſtuc / hic nemo ſonat heu /
Venimus en iſtuc & crucis arma ſilent.
Vexit bellator dñi : dormit ſonat heu /
Bellator dormit : deſidezandus homo .
Intzemuſ tamen / & fletu pzecib⁹ q̄ p̄cemur /
Sanctoz dñm Martini q̄ deum .
Sequamur q̄ loco q̄ ſanctus flendo zigabat /
Auxilium nobis ſpūs eius erit.
Bellator dormit / tu nos ꝺ protege xp̄e /
Qui non dormitas protege iſraelem .

Hic inhabitauit domini ueſtigia lambens :
Hic inhabitauit uir crucis arma gerens :
Hic inhabitauit ſanctus pzuruſ q̄ ſacerdos
Hic inhabitauit corpore corde probus .
Hic inhabitauit ſactum cui ſancta fides eſt /
Umbo crucis / uerbo ſplendidius atq̄ micans :
Hic inhabitauit felix heremita ſub antro .
Hic inhabitauit q̄ paradiſus hēt .

Sancte deus miſerere loci / q̄ ſemp amaſti
Dilige multiplica / protege ſemp ama .
Quanto complecto poſtozem tp̄e nīm
Ad loca migraſti : lucida ſancta bona
Nos q̄ uallatu preclare allaz ſite tuaz
Protege / conſeruа / dilige ſemp ama
Supplices petimus domas tibuaſ q̄ benignus /
Ut nos mit ſanctus ac ſimul ille uiuet .

~ Qualia ~

Q ualia sint ustinc bellantis tela frequetez
U idimus absentem cum fuit esse uirum.
C arbones atros cinereos. horrentia circ
P ulueris & nebulas squalida cuncta minis.
C ilitium subtez capiti lapis & cum saltus
E xesis membris hic uidebare thorus.
S ellula namq; fuit requies i nocte silenti
P ro scamno aute Cathedra hic hec & sella die.

I ngrediens templum fert ad sublimia uultu
E xcelsus aditus: suscipit alta fides
E sto humilis sensu hz spe sectare uocantem
Martinus reserat qual uenerare fores
H ec tuta e turris trepidis obiecta supbis
E lata excludens mitia corda tegens
C elsior illa tamen que celi uixit ad aurem
Martinum astringens ambitiosa uiris
U nde uocat populos qui previus ad bona xpi
Q uo rerum ingressus sanctificauit itez.

I ntratus aulam venerantes limina xpi
P ellite mundanas toto de pectore curas
E t desiderijs animum uocitate profanis
U otorum compos remeat qui iusta precatus
Q uisq; templa dei petituris mente serena
I ngrediens. Veniam culpis deposcere setis
N on animo debes: non titubare fide
Q ue petis impetras si puro pectore poscas
F ide tuit ipe aut fictus saluserit.

Dicat euangelico xpm sermone fatezi
Quisq; uemit summo uota offezre deo
Quiuis corde tumens supplex genu ceruus oret
Si cesset opere: nempe fides uacua est
Lege sub hac prite / locuples pauper q; tenet
Cui census delit mentem probabit opus /
Nec quicq excusat tenuis atq; arcta facultas
Affecto constat gloria non precio /
Qui tubuit quicunq; opus est is plurima cofert
Parua licet dederit: maxima quicq capit.
Frite optim cumulos scimus ut dona potentis
Relatam uidue paupis esse fidem /
Mercantem numis celoz regna diuob.
Sublime upcit iustus in astra pater
Non q; multa dedit: sz que si nulla reliquit
Laudazi mezuit iudicis ore deu.

Discipulis precipiente dño i mazi nauigantibz et
uentis flantibz fluctibz exsiccatis: dominus sup
mare pedibz ambulabat: et sancto petzo mezgenti
manum porrigit. et ipm de periculo liberauit.
Sanctissima xpi ecclia que e mater omniu ecclia
qua fundauerit appli / in qua descendit spūs scs
sup applos i specie ignis linguaz / in eo positus est
tronus iacobi appli et cathedra in qua uerbazit est
xps.
Quisquis solo acliuis mersisti i puluere uultum
Humida q; illusa poresti lumina terre
Attollens oculos trepido miracula tuisu.

Nulla por tantas complecti pagina uires
Cũ his titulis cemerita & hẓa notentur
Terrentum nõ claudit opus/qd regia cel
Suscapit & rotulis/inscribit sydera gemis
Martim si quezis otrem/tzanlatza reliquies
Scande polum scztatus i ethra cetum
Illi constictum domino pquire patzonum
Sectantem et temp semp tuestigia regis
Si dubitas mgesta ocellis miranda cerne/
Qui famuli meritum vetus saluator honorat
Accedis reliquis inte tot milia restis
Cum nãcanda uides soleas & cuisa retoxas
Insanctis quicqd signauit pagina libris/
Instaurante deo quo sancti mirmure gaudet/
Ceciis/claudus/mops/furiosus/anxius/egen/
Debilis/oppressus/captiuus/metus/egenus
Omis applicas gaudet curatio signis/
Qui flens atqꝫ fuit letus/recte omia cedunt/
Nubila quod meritum turbas medicia serenat
Expete presidium nõ fructa hec lmma pulsas
Inunctum pgit pietas prodigia mundum

Qz meritedus est locus iste/vere templum dei
& porta celi.
Hic conditus est sancte memorie Martinus epus/
cuius anima i manu dei est. Sz hic totus est
presens manifestus omia oim qui iiustitiam.
Certamen bonum certauit: cursum cosumauit:
fidem seruauit: De cetero reposita e illi corona iu —

ſtitie quã reddet illi dñs ĩ illa die iuſtus iudex.

Confeſſor meritis martir cruce apoſtolus actu
Martinus celo pmiet hic tumulo
Sit memor & miſere purgans peccamina uite
Occultet meritis crimina nra ſuis.

Martini corpus totis uenerabile terris
In quo poſt uite tempora uixit honor
Texerat hic primũ plebeio machina cultu
Qui confeſſori nõ erat equo ſuo.
Nec deſiſtebat ciues onerare pudore
Gloria magna uiri. gratia parua loci.
Anthiſtes ſed qui numerat ſexus abipo
Longam ppetuus ſubſtulit inuidiam.
Intrinſecum remotiũ modici penetrale ſacelli
Ampla & tecta leuans exteriore domo.
Crexerunt & ſimul uali do tribuẽte patrono
Inſpatij ſedis conditor in meritis.
Qui ſalamonico poteſt confingẽ templo
Septima que mundo fabrica mira fuit.
Nam geminis auro argento ſic ſplenduit illud
Iſtud tranſcendit cuncta metalla fide.
Iuior abi mordax abſoluant & priores
Nihil monet aut addat gratula poſteritas.
Cum uenit xps pplos q ſuſcitet omnes
Ppetuo durent culmina ppetuo.

Quinq beator retinet domus ista coronas
Quor si titulu relegas & noia noscas /
In celis que scripta manet semp q manebat.
Hic ouat exutor sc̄s baptista Johānes.
Hic felix uictor pij gestadsius almus /
Quor hui q sacer sunt hic p secula testes.
Qui uiuam docuere fidem cruce sanguie morte
Iunctiq simul digni de corpore xp̄i.
Efficiunt celsam magno certamie palmam
Perpetui dimisq deo quib florib ornant
Cui sebij tibi sancta fides si xp̄o dedita mens est
Pontificis sacri meritor & mole phenis.
Hic studiose potes Martini discere lector /
Ortum militiam natales gesta parentes /
Doctrinam mores preconia bella triumphos /
Supplitia patriam discrimina dicta labores
Premia uirtutes ciuium preconia laudes.

Basilica Sancti Martini abest a ciuitate passus qn
gentos fere & quinquaginta. habet in longum pedes
centum sexaginta. In lato pedes sexaginta. habet
in alto usq ad camerā, pedes quadraginta quinq.
fenestras in altario xxxvij. Columnas xl. In
toto edifitio fenestras lxxij. Columnas centum
viginti. hostia octo. tria in altaris. quinq in corpore
ut cassio ut caplo.

Tertio Idus nouembris depositionem sc̄i Martini /

esse noueris vndecimo die mensis missam ce-
lebrare. Quarto nonas tui ordinationem fratris.
Trallationem consecris. Dedicationem basilice
esse cognosce. Quarta die ipsius mensis missa
deuotissime celebrabis. Hec si feceris. & in p-
senti seculo & in futuro patrocinia illius pro-
mereris. Lege ut credas. crede ut uiuas in
eternum.

DEO GRATIAS.

Vi precipit aquiã paulo pduc̃ petzam
Hic ualet momentum mõlificare meũ
Unde tumꝰ ritam ceno scribam
Arbitor te priuum signa referre stillam
In quibꝰ extelsus crescit uelut alta cypressus
Talia dum nitor gaudeo si superor.
Siquis preteritos sancti numerauit actus
Computet arua soli computet astra poli
Pauca de multis tactemus semina sulcis
Incrementa dabis diua xpe satis.

Obsi igitur hes kr̃m breuiter ac
aperte sancti cenomi quedam gesta
narramus uel que olim dum uiuer̃
fecerit uel post obitum mirifice fuã
relinquerit seu que p intreualla temporꝝ demde
emicuerit nec pretereunda sunt que religio
sis uiris quibꝰ cõ strenuis fidelibꝰ oculis uiderunt
Pauca tamẽ de multis uelut opercula apicula uo
litans circa grata thymia plura relinquit. pauca
excerpit. hꝫ dulcioza. que ad mellitam sui regis
ẽficat. plurib cautis sanctoꝝ preconia sunt
digna memoria. celebri uirtus breui tempore obli
uionem capit. nisi de se abluit maculam deli
die. qui magnalia sanctoꝝ scribentis pitina pigri
tantia scribere. Que lingua fileat dum sepulti
sunt uiuentem egrotum. aut extendit. aut
illuminat. aut mundat aut aliquo modo curat

uel etiã mortuũ suscitat. Dignum ẽ hos triumphos
attollere & nostris posteris relinquẽ/ ut dignas laudes
victoriosus sanctus suscipiat. & deuota religio ppli
documenta sanctitatis & incremẽta debitẽ seru
tutis arripiat. Gentiles uidentes ymagines triũ
phantium eor bella gesta extollebant. Et tali exẽ
plo illecti/ ut illustriles fierent satagebant: ortho
doxi uri/ dum triumphos precherissimi uiri me
lius p momenta loquetis litteræ editos. q̃s pe
silentis & mutiæ statuæ forma uulgatos uide
rint/ nonne uirtutes uirtutibꝫ aperiant: ille
ẽ ferreus & indurato pharaoni similimus: aũ
feritatem/ tam multimoda signa nõ demulcet/
& ad mansuetudis atq; religionis cultum nõ in
foemant: quibꝫ causis atq; rationibꝫ mirabilis
metamorphosis synagoge/ atq; ydolatriæ ĩ pmi
tiuam ecclam facta est. nisi signis & sanctoꝝ
mirabilibꝫ que adhuc spirant ad exprobrãdam
incredulitatem multoꝝ & ad hedificatoem bo
noꝝ. Sic etim sopita religio suscitatur! & desi
diosum studium ecclie in melius pmutatur.
Hec honesta & utilia munera uestis huius sctis
est pollicitus ut iubar sanctitatis sic claresceret
& lucerno non sub modio ꝫ sup candellabrum
posita/ omibꝫ qui ĩ domo sunt eluceꝛ. Sꝫ etim
ãnationis pluriimi sanctoꝝ sunt adepti/ tuiter
quos nouitiudie miraculoꝝ beatissimus zeno
uelut lucifer matutinus ritilat.

O Verona gloriosa & felicissima tam mirificata habent patrocinia. hic diligens patronus imminentez periculoz impetum dissipat. & inimicoz suis sibilliu & cuisibiliu molimina eliminat. cui si feruet sapis opulenta cussatis tam diuinis armis & terrenis gaudi. Sz post prolequij formulaz ad exordium negotij properemus.

O tempore quo Valerianus cū filio Gallieno fasces Romani imperij suscepit. prima fronte reipublice humanus & benignus extitit erga famulos dei. quia mitissima sors regnoz solet esse sub nouo rege. Sz postq; uetustati cepit negligio deprauatus est. & auctoritate derectus p quendam doctorem pessimum magū & principem egyptioz magoz & iustos & sanctos uiros miserimi iubebat. tangz qui adhuc haberetur magicis artibz quibz ipe fouebat fuso p omem Romani Regni latitudiem sctoz sanguie. Valerianus illico nefarij auctoz edicti a sapore rege persaruz captus Impator populi Romani ignominiosa seruitute apud persas consenuit. hoc infamis officij continua donec uixit damnatione sortitus. ut ipse acliuis humi regem ascensurum equum non manu sz dorso attolleret. At Gallienus claro dei iudicio territus. & tam misero college promotus exemplo pacem ecclesijs trepida satisfatione restituit. Quo adhuc sceptra Romana regente Dionisius uir reuerendissimus apud

sedis apicem ascenderat.

Eodem temporis curriculo Cenomanicus egregius pastor prestantissimus tam opere q̄ sermone in urbe Verona fuit introniçatus: cuius & populi magnitudie & altitudie edificiorum & reliquis incrementis & ornamentis urbanis: inter Italie ciuitates floruit. Sz Veronensis fidei radicem hic orthodoxe fidei doctor omnia delubra paganorum uelut clara luce tenebras ab urbe sua fugauit & populum adhuc informem sigillo formme dei ymmutauit. fuit quippe amatus uitro + sanctificatus & acumabilis benedictus. Vt assertione diuina meo repti uiderer quod hyeremie dictum est: priusq̄ te formarem in utero noui te: & ante q̄ exires de uentre sanctificaui te. Denigz probatis atq̄ scientie iugibz incrementis ad hoc pingere meruit ut p̄ sacerrimā uitam fieret pastor in pplo meretur. Hemp audiat pplo omnes quicunq̄ cupiunt nosse miracula q̄ in omnem terram exiit sonus conuersationis eius & sanctitas luculenter emicuit. Erat. y. sedes in Monasterio ī secretiori parte oppidi veronensis continuus iugiumus & orationib crebris a dño petens ut sibi dignaret aditum meliꝰ fore predicationis in populos aperire. Igit ad cōuictē das in amore dñi aias horum die noctuq̄ dedi tus erat. Re uera q̄m sanctus ei spūs putarium illuminator mentium doctor gustabat Sicut

ipa ueritas loquitur dicens. Non uos estis qui lo
quimini sed spūs patris uestri qui loquitur in uobis.
Ita una affabilis erat in sermone & maturitate
seu in habitu mitis ut iure deus in ipo esse credere
ab omib; uenientib; ad se ita alacer & in pdicato
rione fiaundie uiuidus ut mox ad eum prope
rantes relictis ydolis & prauitate gentilitatis
exempti dño crederent ihu xpo. Per idem ips
iuxta urbem Vezonam egrediens idem uir a
monasterio dum i Atheſi fluuio piscatium exer
citio fungeretur. Erectis sursum oculis uidit ex
aduerso quendam hominem cū triuio bobus
subiunctis pcipitem in amnem demergi. Tanta
quippe miserabilis feritate ferebatur ut
palam cunctis cernentib; diceret intelligi
hoc diaboli arte fuisse factum. Sanctus itaq;
uir dei dum intentis luminib; hoc a longe
prospiceret cognouit limphaticam uim nunq;
factum diaboli. Et interea uir dei elleuata sur
sum manu fecit sancte crucis signum excepti
uice & dixit: Reuertere retro Satanas ini
primas hominem quē deus creauit. quod ut
delicet signum ut diabolus aspexit mediū
fumus uehto eiectus est & clamoribus immis
ac stridore horribili de alta rupe precipi
tus aut. Et si hic no me primitus aliis horum mes
obsidione lucreri tamen paratus sum i nostra
regione cuncta quaq; fera ad tui nominis abire

impedimentum. Sanctus aũr vir dei Cyno dixit.
Non te pmittit dñs dire aliquid facere aduersus t
fezuum suum. Hiſta tranſactis cũ detestabili u
lulatu & clamore discessit: festinaſtanq demon
moriſſus est coniuge palatium cesaris gallien.
Azeptam q filiam eius, que tuc tpis unica pare
tibz erat, cepit cruciare. Miserabilis
ergo pater simulq tota domus regia tristitia
uela, cruciatu & merore ingenti afflige bant
eo q tam acute puella suffocaret, que dum cru
delib uexatione corripiet: cepit postmodum
regis filie demon clamare dicens. Non ego
dire a corpore isto nisi cyno ueniet epus. Tuc
p ipius impium coactus migrabo. Moxq ut
hec regi Galieno innotuit, missis ad ppria
solicita intentione cepit inuestigare sicubi ſcm
poterit inuenire uirum. Ex iussu aũt regis mi
latres uicloribus ad uirum dei gressibz pgunt. o
Ille aũt sedebat sup lapidem, qui in proximo
erat monasterij, et assuetas instrumenta ba
tutamis ex more piscabatur in flumine. Venien
tes aũt tributis, qm ignotus eis erat ceperunt
solicite facultatem dei inuestigare dicentes. Quis
est tu homo dei? indica nobis si uidisti Cyprianum
epm nr̃m qui nos oppidulu regis pquirimus. At ille
respondit. Ad quod missi eius, dixere: Ego enim
quis tam illyus taurus, tamen xpi Cyno uacui
pgitur conferentes ad inuicem milites dicebat

intra. Quid multa colloquimur. Indicemus pro
quare istum destinati fuimus ad uirum. Tunc
patenter intimantes beato sacerdoti dixerunt.
Rogat te rex uenire/ quia uult faciem tuā uide-
Ecno respondit. Quid meam Rex uult humili
tatem cernere. qui omnium xpianor manifestus
inditus inimicus esse non desinit. At illi respon
dentes dixerunt. Obsecrat. ꝙ te rex ut filiā ipius
que imani atrocitate a diabolo uexatur sanitati re
stituas: qui unica illi est. Ille uō dixit eis dns
ihus xps omnipotens est. Ite inquit. Ecce patulati
ego subsequor uos. Oportet. ꝙ ut mirabilia dei
Luce clarius omnib manifestentur. Mox ex pi
scatura quā ceperat: Legatis Regis Galieni tres su
mere iussit. Dum illi uō contempto/ unum
plus piscem rapuerent/ & quatuor ī feruentis
aque dolium mitterent/ tribus datis decoctis
ad epulas/ quartus raptus crudus/ & uelut il
lesus in uase natauerat/ ut illicitum redderent
& licitos comederent. Illi rubore pfusi uitiū
rapine sentientes obesse nature minuste accep
tum sancto piscatori piscanti reddunt. Vir dei
& piscem eis concessit & culpam indulsit/ hoc
uisum/ fidem uidendo adhibuit/ ut si Romam
posset natam sui dni a demone liberaret. Quo
facto milites uiam qua uenerant remearunt.
Exurgens uō beatus Sacerdos/ ne diutius absco
deretur/ ciuitatis supra montem dm posita/ ferit

orationem / preyit & palatium / ubi cruciabat
& lamentabiliter affligebatur pro sua filia Rex.
Sanctus q̄ dei epūs / dum celeriter ite ageret /
ante eo pluenit. & hi qui missi fuerant milites /
Ingrediente siquidem xpi sacerdote palatium
& facto crucis signo / cepit confestim p os ips an-
tiqu⁹ demon clamare dicens. Ecce tu ceno ue-
nisti ad expellendum me / & ego pp tue pauore
sanctitatis hic stare non possum. His quidez
auditis tenens sacerdos manum puelle / dixit.
In nōie dn̄i nr̄i yhu xpi. precipio tibi demon
exi ab ea. At ille publica cepit & horribili
uoce clamare dicens. Et si hinc ate fuero ex-
pulsus eo veronam / ibi q̄ muenies me / & mee
ciconie semen / populum que conatus locari
Iudificabit. xpi namq; sacerdos sanam mox
ab eam demoniace intrusionis Iudificatione
restituit filiam regis. Protinus aut ut Rex
Galienus uidit hoc factum / attentius admira-
tione / coronam regalem qua capite gestabat /
sancti Sacerdoti obtulit dicens. Tam saluifi-
ro medico qui sanam unicam filiam meam
restituit / nullis muneribus alys place possum /
nisi meam offeram coronam. Cum q̄ hoc ge-
stum multitudo uidisset populi qui ad palatiu
conuenerat / a tenebris infidelitatis & errore
conuersa gentili / credidерunt mansuete in
ihm xpm dnm nr̄m. Obsequentes Sacerdote xpi

ut docerentur uiam salutis & baptismum me-
rerentur i remissionem percipere peccatoz. At ubi
Sacerdos coronam accepit a rege, stratum i pxtes
diuisam, distribuit pauperib; dicens. Si quis ope-
ratur excelsa, ipsi ppetue laudis refert & glia.
His ita gestis petijt beatissimus Zeno ut ei li-
tam tribueret omia ydola destruendi: & basilicas
in xpi noie fabricandi: cui almificas precib; acce-
uit rex: affatim m omnib; que ille poposcerat.
Hempe talibus & his similib; meabat opimatus
uirtutib; ut compleretur in eo qd dns apls ait.
Ecce dedi uobis potestatem calcandi sup ſpentes
& scorpiones & omem uirtutem inimici. d
post hec igitur ingressus Sacerdos ciuitate verona
intrepidus predicabat xpi noie uerbum. Et
hoc instanter agebat ut funditus ydola destrue-
rentur, & honorem dei edificarentur ecclie.
Multitudo populi paganoz seruiens incessanter
moliebatur ut impedimentum xpi famulus
pateret. Sz uigilante i seruis suis xpo uincebat
mendatium, quod pura & rectissima fides ab
infidelium cordib; ambigebat. Nec multitu-
do prophana magis argumentum ridiculi, &
ad probrosum alicuius profectu cadauer exercu
i ferrime ante uiri dei faciem abtulit dicens.
Si hoc ad inuocationem dei tui animaduersiua
deferentes quia predicas doctrinam imitabimur.
Uir dei promissione gauisus pro uita exanimis e-

xpm precatur. Sz quo oratio ascendit illuc impetra-
tio descendit: que quezentibz hominem restitui
uaresecantem. Uerus deus est qui iste predicat:
Illi duplici capti amo tum federe promissionis:
tum spectaculo uisionis clamauit. Credamus cre-
damus & ydola falatia dimittamus. Sic fidei de-
sezentes ueritati adhezentes xpo crediderut. His
equidem ita patratis: sacrosancta agebat antistes
pro populi intercessione salutaria: cum abiecimte-
tate ixpi amore solitus erat. Atqz ibidem in
banam uisitatione baptismatis populo pgit. o
Huic & de gratuitate patientie altrzam anne-
xuit: quas qz breues & utiles sunt no dubita
mus inserere. Heya quid statis fratres uestrum
quos p fidem genitalis unde concipit p sacrameta
iam parturiit ad deliderata q totuis festinate. &
ecce uox infantium & diuersis uagitus auditus.
ecce parturientis uno de uentre diuersa tur-
ba procedit nouas res: ut iuxe spiritali unusqsqz
nascatur. Ultro citroqz ad matrem que time no
laborat cum parit. Intrate ergo intrate felices
omes simul fruturi lactantes. Uetus homo uester
feliciter condemnatur. & facti quotidie unda se-
pelitur ut absoluatur & sepulcri rudo uniuer-
satur & resurrectionis iura degustat. O magna
prouidentia dei nri. o bona matrix caritas pura
que unam natiuitatem unum lac: unius spus-
dum. unam spus sancti prestat omib) dignitate.

Q̃ speciosum ē frater/ ut quē cupidum semp
horruerit stupras passim impubes & egenos
sua bona uniuersa fundentem. Postremo quē
nouerit ydolatrie fanum gaudeat dei templū
tracq beatus est semp qui meminit q renatus
sit beatior qui non meminerit fuit ante qd
natus beatissimus qui infantiam suam prouectu
temporis non mutauerit. Preterea sic de patiens
disputauit. Et si beata diuersis uita uirtutibus
queritur cuius cupidine flagrans humana spe
momenta suspirat: tum omnes imo eodem ob
consensu/ quasi quedam patientie defecerint tib
i portum. Fame qua nec audiri/ nec conscipi/ nec
disci quicq potest/ nec doceri. Nam profecto
sola est ad quā prorsus res omis spectet. Oblitū
quippe cum non sit/ spem/ fidem/ iustitiam/ uti
litatem/ castitatem. probitatem/ concordiam/ cari
tatem/ omes artes/ ipa q elementa constare non
posse/ sine eius erudictione uel freno. Est. u.
patientia/ natura/ semp humilis/ caute prudes
prouida/ omi necessitate contenta/ q uis turba
tionum tempestate tranquilla/ serenitatem
suam nobilis turbulentare non nouit/ penite
tiam nescit/ altercatio quid sit ignorat/ omes
deuitat/ aut portat iniurias. Incertum utru
passibilis iudicet. et cum aliquid sit passa/ ds
nihil sit passa sit inuenitur. Postremo impos
bile est frater/ eius estimare uirtutem/ cuius

uinci uictoria est. Non illa loco uis ulla deor-
quet. / non labor / non fames / non nuditas / nō
pfectio / non metus / non periculum / nō mors /
non tormēta mortē ipa grauiora / nō potestas
non ambitio / non felicitas / semp̄ immobilis ma-
net. Sz o q̄ uellem te si possim rez omniū
regina patientia / magis moribꝫ concelebrari.
Scio. h. quia libentius i tuis moribꝫ / tuis fin-
dametis / tuisq̄ q̄ in alienis nudisq̄ sermonib
conquiesris. Neq̄ tanta in multiplicandis uir-
tutibꝫ laudem ponis / tanq̄ i finiendis. Tu uir-
ginitatu prestas / ne flos eius illo morbo illo
tempore defloresceat. Tu uarias / semp̄ i tempe
statum crebris turbinib̄ constitute fidissimus
uiduitatis est portus. Tu sctissimo coniugali
iugo rudi cervicem bimas subeuntes in tuum
laboris uiclamoris equalem retinacul̄ blandis
quasi quidam peritus aurigā componis. Tu seru
tuti inuicta ac fortissima consolatio sepe libertatez
pacis. Tu pauptati prestas ut hēat totum suu co
tenta / cum sublimet totum. Tu prophetas pue
xisti. Tu xpo apostol glutinasti. Tu quotidiana
martirium es mater es et corona. Tu murus
fidei / fructus spei. Amica caritatis. Tu spes omez
populem diuinas q̄ uirtutes q̄ crimes effugos
in uirginis uectrias nodum honorem decorem q̄
conducis. Felix est qui semp te habuit in se.

Sic sanctus Ceno epūs de doctrina baptismatis & patientie effulsit. Ad huiusmodi & alia uestigia uirtutum inuitabat populū acquisitum. Cuius lingua uelut fons indeficiens p exercitia diuini dogmatis effluebat. & cōtagionem prius q̄ adolesceret expurgabat. & pauc credebat esse actum cū aliquid superesset agendum. Negamus seculares genitores tantum exstruat in augenda facultate paruulorum dum timet ne pendeāt fatigentur. Quantum Ceno uir patrem pectoris arca filios adoctrinat Plangebat / ne inopia uerbi diuini tabescerent. quos / luculenta oratione & affabili affectione importune & opportune fatigabat / & puri zeli ardorem eis inspectorabat. Vnde patrē & natos tante dilectionis fedus coniunxerat ut fere ambiguum esset / an pater illos an illi patrem plus diligerent. Sz diabolus doctrine felicitate & torquebat / que nam exquisitis artibus opibus ditabat / prestigiator ille fabulis mille formas nocendi accipit & explorat. Et uelut latro nō modo timidos & titubantes / uerū etiam uiros excellentes & robustos / ut accepta occasione latrocinium exerceat. Nam quos dolos suos contineat / qui primū dñm triplici certe tentare presumpsit. Hic artifex fraudulentus / & dolatrie magistros eorū discipulos / multis argumentis contra sancti Ceronis

tyrones adhuc rudes infestabat. At deus qui dedit
illis se nosce auxit & posse. vt aut signaut ce-
nonem sequentes gloriosam victoriam triumphan-
tis hostibs reportarent. Ipse uo sanctus accepta
palma non proiecit arma/ neq; suos proicere per-
misit. q esse paratissimos ad resistendu eisdez
hostibz pluasit. Hec nudis uerbis/ sz factoz exē
plis/ illos excagitabat. Nam uigilando/ orando re-
nuando/ eleemosinam do/ miraculis coruscando
magnum robur constantie illis meultauit. &
ut certatim fortiores essent. i reliqua pugna in
culcauit. & iustus q ceno ut palma i domo dei flo
rebat/ & sua plantatio i eadem aula & i atriis
domus dei uehementer czescebat. Sz tempus
instabat/ ut legitimi certaminis coronā acciperet
& aiam ex corruptione exutam incorruptiom
redderet/ quod unum dno plenum no latuit/
nec gregem multo labore & sudore quesitum
quo facebat uocari precepit/ quibz inspectis ait.
Filij karissimi diutius uobiscum esse nollem/ q dns
ihesus me ad se
uocat. Nunc uos fidei spei & caritati ecclesiam
dei commendo/ qua ille non quotidiis precio/ sz pre-
cio sanguis quesiuit/ ut eam doctrine lumie
illustretis & exemplor futura roboretis. Viri-
late i fide uiriliter agite. Confortamini in dno.
Omnia uestra i caritate dei fiant. Scitis quia qui
legitime certauerit/ coronabit. hic certate hic

pugnate

pugnate: hic contra uitioz agmen dimicate vt coronaz
non tabentibz floribz aut lauro fluituro textam
capiatis. sz gemis pcmitez fulgentibz & auro nuq̃
pzituro dei digito fabricatam possideatis. post multi
plices & ellegantes simones misterium tali aptum
negotio sumpsit & obsculum singulis uebit iuxta
ychrusilem dicit. Post hec signauit eos ac benedi
xit. Mox sanctam aiam creatori suo reddidit. ii.
i dus aprilis: quoq; omnem populum quasi unum
hominem congregauit. Videres senes & iuuenes
atq; infantulos & alterum sexum eiusdem etatis
circa corpus redolens uelut omni gne odozis aspzuz
ingentem clamorem facere: ac sicut omnez pa
trez & matres eo momento mozerent plorare:
Cui nos reliquisti patre / quis meltos quis ego
tos tam celeriter meditabit. Si aptio nobis da
retur suam uitam pra morte cõmercaremur.
hec uota animi omnis etas fundebat & pro amo
re pastoris euilabat: cui dignas exequias psolue
runt: sepelientes non longe ab urbe: ubi deo feli
citer sacrificare consuuerant. Multiplices &
uarie mirabilium spes repente circa tumulti
eius apparuerunt. Sz ex Galiem gne religiosi uiri
memores consanguinitate demonio liberate: eo
loci ubi tanta magnitu quueuerat templum
construxerat: a quo qpluzes non uenientes re
dierunt / in quo non uidentes uiderunt. Cuius
beneficia nonnulli egroti adhuc & olim senserunt.

Sz die natalitij sui aqua flumis ī tempore
aezia ingressuit/ & cuncta superfluitem
tezre subito operuit. Hoc .ij. primo mane
factum est/ cum frequens multitudo ingrat
gressum uix ecclie limus arcepat. Ecce undiq; Athe
nis uocatme/ basilica obsidebat/ & uise ad fene
stras impetus illius infremuit/ atq; ablatis fenes
tris clausit & struit. At si illud elementū solidū
parietem fuisset ingressum/ quod ut uiderunt
prius examinati sunt confortati. Sz undis mi
rabili obsidione/ iam plus famis q̄ fluminis
periculum formidabant. Illi laborantes siti
primo diluuij timore/ deinde densitatis calo
re mentes ad ianuam sitis habuerunt presidium.
quod extimauerant esse exitium. Hanc uia q̄
ut aqua poterat/ sz diffluere ut aqua nō pote
rat. Stans ante ianuam ad ostendendū sitī
mentium/ & aqua erat ad adiutorium. et q̄
aqua non erat ad inuadendum locum. Mox
constituti inter spem & metū/ merorē & p
meditum/ stantes/ q̄ iacentes nō ualebant. Ro
gabant/ ut qui aquā compescuit ne ingrederet/
ille & coqeret ut ad aliquem sui regressum.
Statim Athenis ut uidit hostis psequeret. a uisu
git/ & obsidionem timidus dereliquit. Tum di
uino misterio attentius ac religiosius acto/ &
omnes uia qua uenerant hylares redierunt.
Sz aliqua pars muri ciuitatis ea ōcussatiōe

dirupta fuit. Et quod p aptam tamdiu tra-
re non ualuit strenuissima propugnacula di-
minuit.

Hec fama longe diffusa Gregorij calamum mo-
uit & petzofus dialogica edidit. & multa
priuus insolentes & remittentes effecti sunt
religiosi milites. Hunc necessarium nobis
uidetur translationis eius seriem notificare. q
mgestione huius negotij quedam memorati
digna claruerunt. que translatio acta est cū
Rotaldus viz atributus plone prestantissimus
pastoralem curam uerone gerebat. Et pipinus
Rex karuli filius / quē Adrianus papa bapti
zauit / regnum italicum regebat. Rex uero
Veronam regali situ preditam / plus ceteris urbib
diligebat. & cū episcopo sibi dilecto frequen cello
quium habebat. qui dum quadam die pariter
sedi Cenonis edem ingrederentur / & tam de
audituq; uisis in talibus huius loquacitatis
rationabiliter & digne proposuerit / ut ma-
gnum thesaurum humiliusq; oportet po-
situm / decentium & sublimius locarent.
& ecclie angustiam dilatarent. Edificatis
ecclesiam antiquum opacum colimis subnixum
& lapidibus paurmetatum construxerunt
ubi cimmetem agerem & politis marmoribus
edidicerunt / que sacrosancti tumuli contis
deuouerit. deinde Rex cū prelule cogregatis

sacerdotib⁹ & aliis sacris ordinib⁹ in quib⁹ respectum bo-
nitatis spezauerat p multimodas orationes sanctum
puer demulcentes ne illis motus irascer̃ cui genti
timore cubiculum apperuerit. Quo adeo prorectus
ut nullius tanti collegy tangere ostia presumet. Na
diuinum quiddam & valde timendum uidebat
inde exulare quod honorem inspirauerat & omnes
circumstantes exanimauerat. Mox claudentes sepul-
crum abierunt. Tunc rex & pontifex quid actu-
ri essent ambigerent ex multis quas ventilabat
coniecturis. Hec placuit xl. dies ter i domoda
omis ordo utriusq; sexus secularis & ecclesiasticus
cu ipo Rege & epo ad sps sanctum reuerenter
ac solenniter conuenirent. Et dei atq; dominum cle-
mentiam uno uoto efflagitarent ut cui tam re-
uerenda motio conueniret instillarent. Quo hec
diligenti cura agerentur fama cuiusdam solitarij
uiri herbusculis & aqua paucq; pane pasti regi
innotuit. Quod dum audiuit alacriter epum
uocauit celeriter. Et legeunt nuntios mandat & el
& prouidos quib⁹ hanc curam committerent.
Qui uenientes ad locum qui benatus dr. ad
remoti uiri latibulum in eminenti specula
situm angusto & periculoso calle adspexerunt.
Intuentes aut uir benignum nomie & di
sepulcrum eius qui kanus uocabat. Gauisi sunt
gaudio magno. Audita legatione regis & epi
dixit legatis. Reuertimini in pace reualutate

dnm uīrm karissime. Ego non pauitupidi
or quod ad solēnitatem uocor. et post paulū
uos subsequor. Mox edicula oratorii ingressus
auxilium diuinum implorauit. deinde ad
itinerū exercitum se expeduit. Cum aūt
non longe a cellula progredereūr. Ecce mezula
alis cepit strepere. uoce cinqulare & sepius
callem transuolare & quasi sinistrum omen
significare. ut virum dei ab incepto reuocaret.
Sz uir ille non ignorans hoc esse apparatum de
monis mezulam adiurauit. ut nullū motū
faceret donec ipe rediret. ibi mezula fretit imo
bilis. uelut esset insensibilis. Cum aūt appro
pinquaret. & Rex cū tpo & honestis uiris illi
obuiaret honorifice susceptus. quid rex uellet
audiuit. tunc ait. cum tota uestra uoluntate pro
posito pendent deum inuenietis placabilem
& successum bone opinionis fezentem. Tūc
ipi cū electis aditum intraeuntes lapidem re
mouerunt. Nullius orationib; parebat. & eos
qui intus adezant & preforibz manserant.
Sz heremita cuius suis meritis & omiūz ad
iutus precib'. tamen tremebundus retraxit.
& ossa beatissima basilauit. at i mundissimo
Locello tali usui preparato. singula ordinabiliter
posuit. tanta uis odoris fragrauerat. ut nemo
illoz tam suauem ante psensezat. Tunc Rex
sua & suoz instigatiōe pmotus. reliquias aliqd

Quod epūs fieri denegauit. At rex magis ac magis instisteꝫ & magna munera ꝓmitte-
Tandem presūl non pauca necꝫ paruis victus
precib⁹ adquieuit. Integritate membroꝝ
seruata / mensuꝝ & cineris / ac uestimentoꝝ
particulat tribuit. Alia aūt firmiter clau-
septa / ānulo qꝫ sigillata condidit ad uocem
psallentium / Athesis litus resonuit / intonue-
re camphetria / & ipam aūdam omnipotēs
credimus esse gauisam / dum ciuta ecclam
gestaretur / ut fieri solet / predicta preconia
resultabant. Multi langores corpora diu ꝺ⁹
fessa reliquerant. Ingens letitia orta est i
die illa ciuit similem nullus illius temporis
uiderat / quia omi genium curationum genera
breui acta sunt tempore. Et prolixior fuit
processio fuit prouisionem signoꝝ. Sꝫ Rex
& epūs atqꝫ ciues incola pauli sancta membra
intra duxerunt. & i parato mausoleo posuerūt.
Postqꝫ pontifex missam reuerenter celebrauit.
Rex nobili dote dei sponsam ditauit / dedit ei
proprietario iure Monasterium sci petri qui
Mauratica dicitur / cū omib⁹ possessionibus
i ubi ptinentib⁹. Ecclam qꝫ sci Andree Apti
que in cauū nūcupat / cū familiis montib⁹ &
siluis pratis & uineis aquis & saltionalib⁹ &
aquatilis apendicib⁹ / Nec non ecclam s Genonis
que iuxta lacum posita erat cū omib⁹ reditib⁹

subiecit. Silum q̄ Mantico tradidit. Vasor
Argenteor & Aureor amaglita plurima.
Euangelium gemar & atq̄ margaritar compo-
situra & speciosa auri delatura editum do-
nauit. Cuius exempli sequaces nri imperatores
prefatum locum semp dilexerunt. Ac tua
munera dotuerunt. Rotaldus presul di-
ues possessionum suus omib⁹ eccl̄iam here-
dauit. Nam & Nobilium plurimi magnas
portiones suar facultatum certati adhibuerunt.
Unde anteqū sol occumbēt illa eccl̄ia ditissima
facta est. Ast vir dei auidus redeundi ad
heremum iter suum accelerabat. hic dum
domicilio appinquaret vidit mirulam in
precisa rupe iacentem / quasi ratus quiescere
& suum aduentum prestolari accessit / ut ex-
citaret & eundi licentiam daret. At illa iā
expirauerat. Vir bonus compatiens ei dixit,
hec auicula demonis instinctu deliquit. &
quia irrationalis erat ignoranter uenia nō
morte digna fuit. hac occasione xl. dies
artissimum ieiunium sibi indixit. Unde
enea ymago mirule fusili arte facta ibi huc
usq̄ dependet.

Videntes rex & pontifex uirtutes Cenomus in
rebellare: & res eius ruere amnis liquefacta
niue crebroze / & tutores & fidei procuratores
summa opere nitebant / ne locus fortunatus copia

fiezet macilentus orationis copia. ego pari uoto
ut gemelli fratres monasterium olim actum in
gene sanxerut. Erat illius cōs cura probate vite
monachos ibi habitare et ad meliora prouehere. li
cut artifex coronam actumus pretiosis gēmis ac
margaritis exornat. quibus opus ceptum pficiat.
Non multo post deo clauum gubernante seniores
illos cū Abbate eadem institutio de moribus gra
uitas tales exhibuit quib gubernaculum cenobialis regule mirifice seruaret et formula atq
speculum sequacibus esset. et ut boni patres bonos heredes efficerent. Laudandus Rex. laudandus epūs pullulantes segetis uberem fructū
spectantes. Urbs et suburbana communiter huiusmodi conuentibus gaudebant. Unde plures
falacis seculi umbraticam aurum tumentes ut
conterini tantorum uirorum fierent sitiebant qd
non penuria id facere coercebat. sed clarie et
siti sancte conuersationis inflammantes. non mi
nimas opes cenom fecerunt monasticum hoc
induerunt. Hoc modo locus ille fortunatior
et religiosior factus sub cuius cella alibi pro
tectus est. Et beatissimus confessor uirtutes a deo
datas q̄ sepe excitans multa memoratu digna
pfitens: ex longinquis regionibus pluresq̄ uo
cauerat alios religionis motus/alios egritudis
necessitate coactos. Et ne pretermittamus dmi
sui pbi opusculum discamus aliqua.

Vendam tridentinum demon rigidius
corporis & animi uires sibi uindicauit.
Nam nullum membrorum officium suum exerce
bat & apertis oculis non uidebat. Ad quos dum
hostis ueniens euolabat sanguineos reddebat et
horribiles: occulta hominum fatebatur/& mul
ta que humanitatis non erant opabat: erat sibi
mirabile spectaculum. Quem dum presbiter ut
monitus est adiurauit demon eunuchum illum ap
pellauit/quod uitium mundum erat notum et
circumstantibus. Tunc illati impropery turpidine eru
buit & exiuit. Ecce quidam diaconus demone
adiuuit & quasi adultionem presbiteri eum gra
uius adiurauit: hunc demon quasi notissimum
agnouit & ex nomine uocauit: & ridiculus pro
ditor pluria que leuita commiserat indicauit: un
de aliquot sibi consci pertimescati non audebat
accedere. Sic demon quasi uictoriosus sua ludi
bria exibebat. Mox quidam Ceno prepositus
monasterij que ob religionis & sapientie meritu
Salomonem agnominabant non ferens demo
superbiam dolens predictionis contumeliam plus &
inuasi plasmatis iniuriam acrius secum Ceno
amplexus uiscerib⁹ commotus lacrimis irrigatus
orationem fudit/ne demoniaca insultatio impiam
transiret/protinus demon uim orationis pensit
& uas diu iniuriatum inuictus reliquit. Homo
ille ingentes & illustres deo & sancto Ceno gras

referens dñm olum hospitem fugatum esse
gaudebat.

Retera Wilielmus aridus & con
tractus/qui sicut quadrupes pronus
manibꝫ regram calcauerat: postꝫ precoma
multiplicis curatime audiuit/lectia illuc se
uehere rogauit/dum appinquaret uestibu
lo templi alienis susceptus ulnis humi de
positus est pectus plagis timdebat/uocem
singultibꝫ implebat. deteriis dignum se esse
dicebat. tunc luminaria fecit accendere/ &
curuus ut bestia/quia rectus non ualebat ge
nibus & palmis adiuuantibus altare cepit repere/
protinus diuina uirtus/ossa & nerios eius
ingressa arteticum morbum fugit/tle uelut
exanimis in terra corruit/& diutius qñ time-
spiritu iacuit/ut iam crederet mortuus. Re
cente consolidata sunt liniamenta corporis &
flexure & bases/nortꝫ ōmes restituti. Com
festim erigit & ad aram cito proficiscitur/
fit concursus populoꝝ/fit laus & iubilatio
spiritualis refertur glia & omipotentia & i
cito genom clemencia & magnificencia.

Um fama uirtutis uicinia circuquaqꝫ
abiret/undiqꝫ turba non minima
matuzabat/ceu qzqes adagium compascuus
uberatis plenum solent. Duo uiri unus lohs
alter erat caluus/huc deuecti paralitici iacebat

sotij ymnezij / sotij passionis / & curationis / quos
diuina mora tam hactos pluribz comendabat:
hi assidui tamuas ecclie obseruabant. et sancti
Xenonis nuc comunibz nuc alterius precibz au
xilium implorabant. Illos dux nox & sonus
opprimet. pariter uiderut senem aspectus pul
chezimi. colozis uirtudi / que cantues mstat +
nitus illustrabat: ex interioris templi aditu exe
untem / uirgam q i manu fezentem qua exerit
ambos q prilsauit / & ait. Satis diu in his cu
biculis iacuistis. Surgite & deum saluatozē lau
dare. Mox abijt. Euigilantes mutua nārationē
quod uiderant inuicem conferebant. Confesti
se sanitati redditos consenserut. protinus uelo
citer surgentes / grandisonis laudibz deo iubila
runt. Qui timentes si cito redirent / ne deus
illis ingratitudinem imputaret / dieb aliquot re
mansezant / & quod illis euenerat fidelitez no
tificabant.

Ec quiddam memorabile pretcubimus
quod Alberto cenedensi contigit: hinc
dum fezoces capezent hostes non captiuū contem
ptozia / nec alijs statuti flagitijs / contra jus & fas /
illatis ignito ferro luminia combuserit. orbatus
luce sedebat i tenebris repentine priuationis
querulus importunius / nocte die q deum iudicē
plozando implozabat. Dum consuetudo mali ia
uezecundiam minuezet alatebris prodire cepit

alieno ductus regimine. Et non pauco tempore
suum sequebatur ducem: iam erat grauis
atq; odibilis suis/ & sepe deum rogauit sibi
infelicem uitam truncaret. Cui repente fuit
cordi ad sancti Genonis presidium festinare.
tunc arrogatis & amicis subsidium itineris
exigebat. At illi amentem eum amente uocabat.
& ei pro tali petitione insultabant. Omissis reli-
quiis suum olim pedagogum misericorditer
rogauit ut suis ceptis annuerit. Mox ille pauit
ut quod herus suus uellet se acturum spopondit.
Incipit iter illius: Ualy ex suis humaniter agen-
tes cum profecti sunt. Ductus est ad antrum in
quo prius Geno quieuit. Stratus humi flebi-
libus modis inuocat ad quie uenerat. ut cesserte
medicine iuuamen preberet. Cum misere fre-
quenter iterauit mopinate circumstantes uidit.
Repente se uidere clamauit. Cum q; qui secum
uenerant non crederent. alter alteri presenta-
bat & quid esset & quid induit explorabat.
Cum index inquisitor esset omnes ceperunt
plaudere/ & deum & fidelem eius Genonem
laudare. Hec audientes tortores illius ducis pe-
nitentia cum audacter egressi sunt. ut pro eius
amore illis daret ueniam/ a quo & ipse consse-
cutus est misericordiam. Ille impiger repetit
culpam nullam q; recepit multam. Abbate
sancti Genonis adijt & Louicam sancti Benedicti

induit. Hoc ꝑ quatuor luſtra fideliter mi
litauit.

Eo te ſcilia Wegulia demone capta
adhuc puera quo ſub teneris membris
modo latente nō fuiente ſcta eſt iu
uencula. Hec parentib⁹ debuerat eſſe
ſolatium ꝫ erat illis in conſolabile ſ
ſpectaculum quos demon ſepe febel
lerat ſe exiturum iurans. ſi ad illius
aut illius ſancti ducētur aram ſic mꝑ
to tempore ſpem illoꝝ illuſerat & eoꝝ
ſtudioſam curam fatigauerat. Ex ea
tempeſtate qua ſanguis xp̄i mantue
in uentris cē ferebāt dum illuc apa
rentib⁹ ducētur / digreſſionem ad zeno
nis edem fecerint / dum ingrederetur
demon atrotius ſolito puellam concu
tiebat uelut curius arbuſculam / & ut
erat t̄minus oblationum magnus illuc
populus pſallendo procedebat. Om̄i
dum cerneret caput rotare capillos
uolitare / manus & brachia iubrare.
pedes ſaltare / plures uiros in una mu
liercula tenendo laborare / palmis ere
ctis in area om̄es uno ore auxiliate
deus clamarunt. Nullus tante mꝑ
titudinis huiuſmōi ſtudij abſtinebat
Videres alios pronos orare alios mi

ſtiterditer plorare / alios ſacerdotes ad
offitium inſtigare: qua cōmotione
omīs regia ītonuit: Confeſtim for
tior armatus uenit & adomopropa
abus ute eliminauit / odemon am
q̄to labore & q̄ magno clamoret
& q̄ ſiuphureo fetore fuga lapſus
eſt: Stetit in medio puerili puella
pallida p territa tremula fatigata
uix fari poterat / que diudum omes
uoce ſupabat pedibꝫ & omībus mē
bris uacillabat / que diutum fortes
uiros fatigabat / aberat ille q uexaut
& uires ingentes inſpirauit ōq̄ ma
gna laus. & gloria / & q̄ta ibi edita
ſint preconia

Vbi ille miquus ſpiritus abi
ret circūiens / quē deuoret ui
dit monachum mānentem uxta
celſam tūrim que tunc edificabatur ſu
per quē de mimenti pīna lapidꝫ de uo
luit: & in uertice grauiter uulnerauit
inde q̄ mortuus a fribus eſt ſblatus &
hec habetur memoriale / op tam patens
uulnus non fuit exitiale: protinus
uelut ſagitta ꝓcipitaut ſe in meſa
ciuuſdam indigeno & quicqd erat
in ea eminus uelut nimboſus turbe

dispsit. Deinde citius dicto irruit in
plaustrum onustum spinis, quod nec
ullum animal mouebat, nec uenti ul
la uis erat, in puersis auriga huc ro
tabat, illuc exagitabat. ac si feroces
tauri. & indomiti iuncti iugo forent.
Hijs actis ludibrijs illico impulit gu
bernatorem nauis transuehentis lapides
ad spectabile edifitium sancti zenonis
ratus & hominem influmine demer
gere & nauim naufragare. At ille in
fra puppim ruit, & sine iactura por
tum tenuit. Eodem momento ab
athesis ad anienem qui flubius dicit
se in tulit oratoribus prope anienem
ripam meridianis. Vbi dum pacifi
ce sua tractarent nihil q̃ rixarum
apud illos eet: satan illorū precordia
titillare cepit. Vnde quidam illorum
insollenter locuti. & arroganter socios
etiam familiares amicos ad contum
eliarū uerba exagitarunt: extēplo
hostiliter animati baculis grauiter
conflixerunt: Quo forte et si milita
ria arma ipsis forent mutuagrare
pirent: Quo forte sacerdotes ibi aderat
qui medijestini atrociter sautios diri
merunt: In se reuersi: alter alterius

uulnera adhuc stillantia que ipsi fece
rant lauabant & exuestibus ligaturas
precidentes cum karitate & lacrimis
plagas uinciebant: deinde dam q̃ pa
lam artifex durus nocuit qui magis
dolis & tegnis q̃ iuribus offidit/protinus
sacerdotes aptis inditijs/satam inter
filios dei uenisse cognouerunt.

#12854
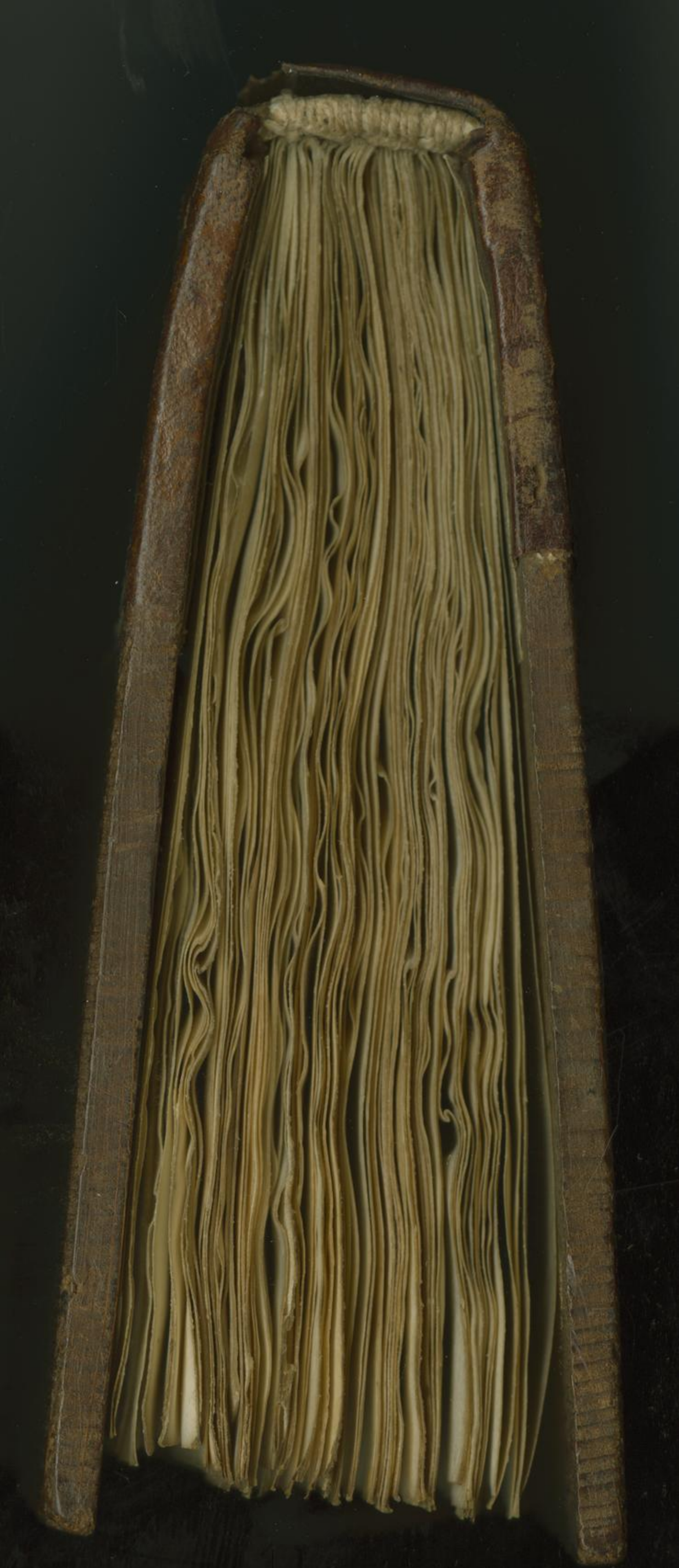
SEU. SVLPITII
VITA S. MARTINI MSS.